szolgálat

„AZ ÚRBAN VALÓ ÖRÖM AZ ERŐSSÉGTEK"

A tartalomból:

Az öröm dicsérete
A szomorúság dicsérete
Öröm a zsoltárokban
Öröm hitben, reményben, szeretetben
Szentháromság boldog szolgái

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

32. szám 1976 karácsony

TARTALOM

„Az Úrban való öröm az erősségtek" (Neh 8,10) 3

TANULMÁNYOK

Csőgl János: Az öröm dicsérete 5
Alszeghy Zoltán: A szomorúság dicsérete 9
Farkasfalvy Dénes: Az öröm témája a zsoltárokban 15
Plus-Aimone Reggio: Ne felejts el örülni! 24
Béky Gellért: Isten fiatal 32
Oláh Miklós: „Szentháromság boldog szolgái" 34
Edith Stein: Életalakítás Szent Erzsébet szellemében 41

AZ EGYHÁZ SZAVA

VI. Pál az Egyház helyzetéről a máj. 24-i konzisztóriumon 50
Egyházatyák az örömről 54
„Egy szomorú szent bizony szomorú szent" (Szentek az örömről) 56
Az osztrák püspöki kar körlevele az 50. missziós vasárnapra 58

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

Szent Ferenc és mi (H.-J. Lauter OFM) 60
II. Rákóczi Ferenc karácsonyi imája 64
A philadelphiai Eucharisztikus Világkongresszus (S.) 66
Teréz anya munkatársainak nemzetközi összejövetele (Egy résztvevő) 68
Krisztus és az öröm (Keppler püspök nyomán) 72
Denise Legrix vallomása 74
Isten megjelenik Illésnek (Nagy Ferenc) 75
+ P. Vendel János elmélkedése 77

Levelesládánkból 78
„Ezüstlakodalom" Plátanosban 81
Papi jubileumok 82

KÖNYVSZEMLE

Bogyay Tamás: Stephanus Rex (Vecsey L.) 84
Hans Küng: Christ sein (Szabó F.) 85
J. Ratzinger: A keresztény hit (Szabó F.) 87
Koncz Lajos: A mi Krisztusunk (Őry M.) 88
J. Haughey: Should Anyone Say Forever? (Lelóczky Gy.) 89

HALOTTAINK 92

Szabó Imre püspök (R.) 93
Dr. Kecskés Pál teol. tanár (R.) 94
Kovács Arisztid (Confrater) 94
P. Dely Brúnó OSM (Utóda) 96
Szilvási Sándor plébános (Munkatársai) 97
Dr. Ikvay László (Msgr. Dr. Pfeiffer Miklós) 98
Mészáros Lajos SDB (Edelényi István SDB) 98
Gyarmati István plébános (Egy híve) 100
Fr. Herhold Árpád SJ (Kráhl J.) 100
Thun Dezső és Thun Albin (Thun M. Klementina) 102
Béres Endre (Confrater) 103
András (Jendrascsák) József iskolatestvér (Nagy I. Kolos) 103

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, 7000 Eisenstadt, Österreich.

„AZ ÚRBAN VALÓ ÖRÖM AZ ERŐSSÉGTEK"

„Az öröm vallása, nem a szenvedésé. A fáradságos öröm vallása, amely megkívánja az ember akaratától, hogy hivatása magaslatán álljon." (René Schwob.)

„Az öröm vallása, nem a szenvedésé." A kereszténység jelképe a kereszt, de ez a kereszt nem csupán Krisztus halálára emlékeztet, hanem feltámadására is. És főképpen Isten végtelen szeretetére. Mi keresztények igazán elmondhatjuk: hol van nép, „amelyhez istenei oly közel volnának, mint hozzánk az Úr, a mi Istenünk?" (MTörv 4,7) Közel van hozzánk, és közel hoz bennünket egymáshoz. Más szóval: vallásunk lényege a szeretet, az pedig az öröm kiapadhatatlan forrása. „A Lélek gyümölcsei: szeretet, öröm, békesség" — kezdi felsorolását Pál apostol (Gal 5,22).

De „a fáradságos öröm vallása." Örömöt nem lehet parancsolni, megvenni, kölcsönözni, vagy éppen mástól lopni vagy rabolni. Nem lehet az olcsó szórakozások kábulatával összetéveszteni. Az öröm: feladat, amelyet — paradox kifejezéssel élve — komolyan kell vennünk. Fel kell magunkban ébresztenünk, ápolnunk, szüntelenül megújítanunk, fáradságosan kiküzdenünk természetünk és a világ lefelé húzó hatalmaival szemben.

Persze amikor „feladatot" mondunk, azzal megint nem azt akarjuk mondani, hogy erőlködéssel hozzuk létre magunkban az örömöt, ahogy a kőműves követ kőre rakva megépít egy házat. A feladat inkább abban áll, hogy megnyíljunk, és el tudjuk fogadni az öröm ajándékát.

Ez azzal kezdődik, hogy a szó szoros értelmében „nyissuk ki" a szemünket, fülünket, szívünket, és vegyük észre, méltányoljuk hálásan az élet mindennap megújuló örömeit, kezdve magától az élet örömétől. Szent Vencel a krónikás szerint vértanúsága reggelén ezzel ébredt: „Dicsőség neked, Uram, mert megadtad, hogy ma reggel éljek!" Az ember Isten örömében lett, és örömre lett. Ujjongó boldogság talán csak ritkán jut osztályrészünkül, de minden napunk tele van szórva apró örömökkel. Hitünk nem hogy elvonna a teremtés örömeitől, inkább kétszeresen képesít, hogy a gyermek otthonosságával élvezzük őket. Aki ráneveli magát „a kis örömök művészetére", annak életét elönti a fény.

A következő, döntő lépés: ki kell lépni önmagunkból. Az önző ember szűk belső világában elhervad, elsatnyul, nem tud megszületni az öröm. Itt van a mi nagy tévedésünk: mohó igényeinket tartjuk örömünk forrásának, holott az Úr Jézus szerint „nagyobb boldogság adni, mint kapni" (Csel 20,35). Aki a szeretet lendületével adni tanul, annak

öröme megsokszorozódik. Az öröm mindig termékeny és megosztásra tör.

És itt ütközünk a legkényesebb akadályba. Az örömben, szeretetben kitáguló szív átöleli a világot. És a világon annyi a sötétség, nyomorúság, szenvedés, hogy önkéntelenül is azt gondoljuk: nem kell-e szégyellnünk az örömünket? Nem kell-e inkább sírnunk a sírókkal? Éppen manapság sokszor halljuk, hogy a keresztényekben nincs elég együttérzés. Mi itt a megoldás? Természetes, hogy a keresztény meleg szívvel vesz részt kora és embertársai minden bajában, az emberré lett Isten példájára. De — ugyancsak Jézus példájára — azért nem veszíti el belső egyensúlyát és derűjét. Kitől várjanak a sírók vigasztalást, a szomorkodók örömet, ha nem mitőlünk?

Karácsonyi számunk e gondolatok jegyében próbál hozzájárulni az Úr Jézus nagy óhajához: „hogy az én örömöm tibennetek legyen, és a ti örömetek teljes legyen" (Jn 15,11). Csőgl János *és* Alszeghy Zoltán *látszólag ellentétes oldalról indulva ugyanarra az eredményre jut: örömünk az „úton levés" öröme, és még szomorúságunk is „anyaga" lehet. A zsoltárfordító* Farkasfalvy Dénes *a zsoltárokban mutatja meg az öröm felszökő forrásait.* Pius-Aimone Reggio *domonkos atya Szent Tamás alapján világítja meg az öröm és az isteni erények viszonyát.* Béky Gellért *kis elmélkedése a fiatalságról szól: a boldog Isten és az örvendező lelkű ember örök ifjúságáról.* Oláh Miklós *„az örömmel eljegyzett papi szolgálat"-ról ír. Bizonyára külön öröm olvasóinknak* Edith Stein *(l. Szolgálat 19) Szent Erzsébet-életrajza. — Témánk ere tovább gyűrűzik a szám további részében is. A Szentatyának erről szóló körlevele (örömünkre) már megjelent az 1976-os magyar Teológiai Évkönyvben. De olvashatunk az egyházatyáknak és a szenteknek az örömről szóló megnyilatkozásaiból; megízleljük Rákóczival karácsony örömét, halljuk Teréz anya szavait és Denise Legrix hitvallását, megemlékezünk Assisi ujjongó Szentjéről, — míg végül utolsó rovatunk beletorkollik a szentek egyességének örömébe.*

Amikor a süket Beethoven élete végén megalkotta az öröm páratlan remekét, a IX. szimfóniának Schiller szövegére írt nagy örömódáját, zsenihez illően tudta visszaadni benne az öröm lényegét. „Magasan a csillagsátor felett egy szerető Atya lakik" — zengi éterien a kar; ezért lesz „testvér minden ember", ahol az öröm szelíd szárnya átsuhan. Igen: aki megsejti a szerető Atyát és kinyújtja kezét testvérei felé, az bízhat benne, hogy mindig, még sötét órákban is világít neki ez az „édes égi szikra", amely nélkül nem élhetünk. Reméljük, hogy ezzel a néhány oldallal mi is „örömötök segítői" (2Kor 1,23) lehettünk, hogy több legyen a világosság a világban. Egyetlen örömben égő lélek gyertyafénye is elűzi a homályt köröskörül.

Csőgi János

AZ ÖRÖM DICSÉRETE

Egész lényünk, szinte minden porcikánk örömre szomjas. Mégsem könnyű eldöntenünk, sem elvileg és általánosságban, sem egy-egy konkrét esetben, dicsérjük és kívánjuk-e az örömöt, vagy ellenkezőleg, félve kerüljük. Mert egyrészt éltető, kiteljesítő harmat és napsugár életünkben, másfelől azonban könnyen válhat személyiségromboló erővé. Öröm nélkül nincs igazi életkedv; de ha nagyon kívánjuk, ez a vágyakozás sokféle bűn forrása lehet, a birtokolt öröm pedig önteltséget, tespedést, lezártságot, hamis illúziókat, esetleg csömört szülhet.

Az emberi és az istengyermeki élet egyaránt bonyolultan összetett, benne minden egyoldalúság megbosszulja magát. Félrevisz a lemondás, a vezeklés, a bajokba való beletörődés túlzott hangsúlyozása éppúgy, mint csak annak a hajtogatása, hogy „minden szabad nekem, ha nem is minden hasznos". Embernek és kereszténynek lenni annyi, mint egyensúlyt keresni. Két szentpáli kijelentés összhangját kell megtalálnunk életünk gyakorlatában. Az egyik az Apostol átfogó programja: „Nem akarok másról tudni, csak a Megfeszítettről, még ha ez egyeseknek botrány is, másoknak meg ostobaság." A másik kijelentés egy ezzel ellentétesnek látszó parancs: „Örüljetek, ismételten csak azt mondom, örüljetek!"

A mára beérett generáció fiatal korában egy olyan — akkor véglegesnek tűnő, de csupán kísérletnek bizonyult — életprogramot kapott, amely a disztinkciók jegyében született. Elvben emlegettük ugyan az önmegtagadó kereszthordozást, gyakorlati erkölcstanunkban mégis a megengedett és a tilos örömök megkülönböztetése volt a döntő. Méricskéltünk, és közben féltünk az örömtől éppúgy, mint a hősies önátadástól. A „szent középszert" próbáltuk megtalálni, megkísérelve összeegyeztetni a régmúlt véresen komoly vezekléseit az újkor életvágyával és örömre szomjas lelkületével.

Századunk első felének aszketikája gyanakodva gondolt az érzékek örömeire; szépnek, de gyakran veszélyesnek ítélte az érzelmek kielégülését; nagyra tartotta a szellemi gyönyörűségeket, bár félt az értelem gőgjétől, sőt önállóságától is; egyedül a lélek csendes vagy belül repeső örömeit dicsérte fenntartás nélkül. Hangsúlyoztuk a földi örömök hiábavalóságát, miközben igyekeztünk kimutatni, közülük melyik „megengedett". Szintézisünk csúcspontjának számított, hogy az égi boldogság elővételezésének neveztünk három örömöt: a kötelességteljesítést, a mértékkel gyakorolt lemondást és a türelmes megelégedettséget.

„Sikerült" is kialakitanunk egy olyan langyos keresztény életprogramot, amely egyáltalán nem vonzza a nagyobbra teremtett embert. Korunk egyházának ismét neki kell gyürkőznie, hogy igazabb egyensúlyt találjon a kereszt és az öröm teológiája között. A megoldást éppúgy Szent Pálnál fogjuk megtalálni, mint a két ellentétesnek látszó pólust, mégpedig ebben a fogalomban: „öröm és béke a Szentlélekben". Azt mondja róla az Apostol, hogy ennek teljessége és intenzitása minden emberi elképzelést meghalad, ugyanakkor a kereszthordozó életformából ered.

Mit értsünk ezen a Szentlélekkel fémjelzett örömön és békén? A Lélek a Találkozás Istene. Benne egymásé, benne egészen egy, és éppen ezért benne végtelenül boldog az Atya és a Fiú. Az ember Jézusban is a Szentlélek élt. Ezért volt emberi életének minden találkozása egymásra találás azzal, akit önmagánál és mindennél jobban szeretett, az Atyával. A megtestesült Fiút sok mindennel összehozta az élet: szegénységgel, otthontalansággal, magáramaradottsággal éppúgy, mint a családban élés, a barátság és a terített asztal örömével. Volt része dicsőségben és gyalázatban, népszerűségben és vérverejtékes szorongásban. Érezte a szellő lágy simogatását és a kínhalál borzalmát. Jézus a Szentlélekben tudta, világosan látta azt, amit mi hiszünk: mindebben az Atya adott találkát neki. Kellemesben és gyötrelmesben egyaránt a Szeretet ölelte körül.

Az Előfutár úgy mutatta be a Messiást, mint aki Szentlélekkel keresztel. A szentségek által Krisztus a maga Lelkét adja belénk, hogy a hitben mi magunk is képesek legyünk felfogni: bármit hoz az élet, bármilyen feladat vagy szenvedés vár ránk, mindez találkozás lehet a boldogító Valakivel. Mert a megváltás éppen azt adta meg nekünk, hogy ismét otthon van köztünk, a mi világunkban az Atya, tehát mindenütt vele van találkozásunk. A végső egymásra találás a menny lesz. A földi életben pedig úgy kell megmutatnunk, hogy akarjuk az örök boldogságot, hogy máris a menny stílusában élünk, vagyis egyetlen nagy vágyunk a Találkozás.

Az öröm első feltétele, hogy helyén legyen számunkra a világ. A Szentlélek fényességében a hivő ember átéli, hogy bármiképp alakul élete, helyén van számára a világ. Mert gyönyörben s kínban egyaránt bizonyos benne a szívünk, hogy Atyánk most ezzel mondja nekünk, hogy szeret, és hogy a végtelenül bölcs Szeretet mindenkor tudja, mire van éppen szükségünk ahhoz, hogy valóban jó legyen nekünk.

De hamar elununk bármit, hozzon bár mégoly intenzív örömöt, ha csak a világ ad meg mindent, de mi magunk nem vagyunk helyünkön a világ számára. A merő élvezetvágy elidegenít. Megfoszt a bensőséges emberi kapcsolatoktól, mert mintegy halottá válik annak számára minden ember, aki bennük csupán neki kellemes vagy kellemetlen tárgyakat lát. Az önzőnek idegenek lesznek a tárgyak, az események, a feladatok, az élmények, mihelyt kellemetlenek vagy elunja őket. Az élvhajhász elveszíti önmagát is, mert

emberből élvezőgéppé degradálódik. A Szentlélek éppen azért a Találkozás Istene, hogy ráhangoljon — értelmet és erőt adva — arra, hogy a Szeretet állandó és mindenütt felénk áradó hívására megfelelő válasz legyen az életünk.

Aki engedi, hogy irányítsa a Szentlélek, abban fokozatosan kialakul az Atyával egy olyan viszony, amely az egyszülött Fiúéra jellemző. Az istenszeretet nemcsak gyermeki érzés, hanem minden szeretetnek foglalata és csúcsa. A krisztusi embernek Isten a Mindene: Atyja és Anyja, Testvére és Jegyese, Barátja és Szövetségese, Életcélja és Jutalma, sőt Gyermeke és Unokája.

Ezen a ponton kell vigyáznunk. Hogy Isten a Mindenünk, nem jelenti azt, hogy minden más semmi. Egy időben azt hitték egyes keresztény eleink, Isten kedvéért meg kell feledkezniök a világról. Több évszázados folyamat eredménye, hogy ma sok jó keresztény is a világ kedvéért kezdi elfelejteni Istent. Ha hallgatunk a bennünk élő Szentlélekre, feltárul előttünk a megváltás gyümölcse: minden a miénk. Először, mert mindenben miénk az Atya. Másodszor, mert mindent ránkbízott az Atya, hogy ti. folytassuk a teremtés és a megszentelés művét, Isten munkatársaiként a beteljesedésig.

Nem elutasítanunk kell tehát a világot, hanem elfogadnunk az Úrtól. Elfogadnunk ajándékként és ugyanakkor feladat gyanánt. A hitnek ez a felismerése nem szakít el bennünket sem Istentől, sem az emberi világtól. Kedvet ad a munkához, az emberi problémák megoldásához, a nehézségek leküzdéséhez, és minden földi gondot mennyeivé avat, hiszen mindenben a jelenben érő, a jövőben beteljesedő Találkozást keressük. Így születik meg bennünk földi létben az égi életöröm.

Kempis Tamás még a szerzetesi cella magányát dicsérte mindenek felett. A ma kereszténységét már rávezette a Szentlélek a közösség szeretetére és keresésére. A szerzetes, sőt a remete sem akarja szívét az emberektől elfordulva adni az Egyetlennek, hanem a közösség szolgálatában akar elégni az istenszeretetben. A szerelem, a házasság, a szülői érzés, a barátság, a társaság kedvelése nem „megengedett" öröm, hanem istengyermeki kiteljesedésünk eszköze.

A Szentlélek közösségi lényeknek akar bennünket az emberiségben, a konkrét társadalomban, amelyben élünk, a kisebb közösségekben, az egyházban, sőt a mennyben is. Így épít a kegyelem a természetre, amely nem ismer tartósan egyéni örömöt, hiszen arra vagyunk teremtve, hogy örömünket és bánatunkat másokkal megosszuk, hogy legyen valakink, hogy befogadjon minket a közösség, és hogy másokért éljünk.

A Szentlélek örömének és békéjének alapfeltétele a szeretet. A hiteles szeretet kilép önmagából, hogy fokozatosan elfelejtse az ádámi ember alapszavait: én, enyém, nekem, értem. Az önzésen és ezzel önmagán túllépő ember a Végtelent óhajtja szeretni, de nem talál másra, csak véges lényekre, dolgokra, eseményekre, feladatokra. A hitben ismeri fel, hogy mégis ott van

mindezekben a végtelen Szeretet, és hogy odaadását, akár munkáról, akár gyöngédségről, akár megértésről vagy önfeláldozásról van szó, az fogadja el, aki szívének-lelkének egyedül elég.

Akiben a Szentlélek az úr, az túljutott örömön és fájdalmon, annak számára tulajdonképpen már nem kérdés a tiltott és megengedett öröm. Nem mintha nem érezné már a kellemest és a szenvedést, nem mintha számára nem lenne már törvény, mégis túljutott ezeken, mert nem élvezetekre gondol sóvárogva, nem is kínoktól rettegve él, hanem minden vágya azt keresi, akit igazán szeret. Akit pedig hatalmába kerített valami nagy-nagy szeretet, az örvendezik minden ajándékon, amit a szeretett Valakitől kapott, örül minden érintésének, szavának, ha fáj is, ha kemény is, és ugyanolyan szívesen szenved érte, mint örvendezik közelségén.

A csak a legmélyebb szerelemhez és az anyai érzéshez hasonlítható, de azoknál is teljesebb istenszeretet természetfeletti ösztönösséggel ruház fel. Aki Istennek adta életét, rendszerint minden problémázás nélkül tudja, mivel szerez örömöt Neki: ha hálás szívvel élvez, vagy ha lemond, ha felszabadultan elengedi, vagy ha keményen fegyelmezi magát, ha tobzódik a derűben, vagy ha vezekel magáért és másokért.

A lelki béke a helyünkön levés öröme. Aki él, addig van a helyén, amíg meg nem áll, hanem folyton előre megy. A Szentlélek békéje nem lehet a megállapodottság csendes élvezése. Annál inkább nem, mert a szent ösztönösség mellett hatékony erő valamennyiünkben az ádámi, önistenítő tendencia, amely minden életkorban másképp támad, és amely minden öröm és béke gyilkosa. A Szentlélek öröme és békéje önmagunkkal való harcban érik, csak fokozatosan bontakozik ki, csupán életünk végére válik teljessé.

Egyébként sem szeretet az, amely nem akar ma többet adni, mint adott tegnap. A szeretet sosem mondja, hogy elég, és sohasem áll meg, hogy csak magának élvezzen, akár lelki örömöket. A Szentlélek békéje szükségképpen az állandó útonlevés gyönyörűsége. Megyünk az egyedül elég Valaki felé, akit még nem látunk, de akinek jelenlétét a hitben egyre inkább megtapasztaljuk, és akit egyszer majd közvetlenül átölelhetünk, egyetlen, örök-most, „megáll az idő" boldogságban.

Zarándokút az élet, belső alakulás, hogy felnőjünk az örök Szeretethez. Ezen az úton nem önmagunkra kell figyelnünk, nem saját tökéletesedésünkre, érdemeinkre vagy kudarcainkra, hanem a találkozásokra. A keresztény szent nem önmagát faragó szobrászhoz hasonlít, nem is jót, rosszat feljegyző könyvelőhöz, hanem az önmagát feledő szerelmeshez vagy a gyermekéért mindenét odaadó anyához. Egyetlen célja egészen elfogadni Istenét, bármiképp jön felé, és egészen odaadni önmagát, bármiképp kívánja őt a Szeretet.

Ez az az életforma, amelyben az ember nem keresi önmagát, sem a maga örömét, mégis megtalálja Isten álmodta önmagát is, a legigazibb örömöt is, és végkifejletként megérik magának Istennek a boldogságára.

Alszeghy Zoltán

A SZOMORÚSÁG DICSÉRETE

I

„Szegény ember szándékát boldog Isten bírja", tartja a magyar közmondás. Emeljük ki belőle a szép kifejezést: „Boldog Isten", mert helyesen fejezi ki Isten belső életének titkát, az önmagában nyugvó szeretetet, amivel a három isteni személynek olyan kedve telik tulajdon teljességében, hogy lehetetlen mást kívánnia, mint ennek a túlcsorduló életnek a kiáradását.

Ez a boldogság öltött testet Krisztus Urunkban, hogy mindnyájan az ő teljességéből részesüljünk, hogy az ő öröme legyen bennünk is, és teljes legyen az örömünk. Azért boldognak hirdeti minden nemzedék azt, aki magába fogadta, boldog a méh, amely hordozta, boldog a szem, amely látta, még boldogabb, aki nem látta, mégis hisz benne, és tetteiben az ő szavához igazodik.

Békés boldogság a jele az ő jelenlétének tanítványai szívében, mert aki követi őt, az sok viszontagság közt a Szentlélek örömével örvendez közelségének. Egy nagy olvasottságú hagiográfus elképesztően gazdag bizonyító anyaggal mutatta ki, hogy az igazi szentek tengermély derűs örömmel adtak mindent az Istennek, az életüket is. Ez a békés boldogság annyira hozzátartozik az Úr Jézussal való belső egységhez, hogy a lelki élet mély ismerői rendellenességnek, beteges elferdülésnek tekintették, ha a Krisztusban élő és magában Krisztust hordó ember hosszú időn át cseppet sem tapasztalja, milyen jó az Úr. Ha pedig valaki tudatosan, véglegesen boldogtalannak ítélné magát Krisztus követésében, az örömre való jogának tagadásával egyenesen a hét főbűn egyikét követné el, azt, amit a magyar nyelvszokás nem valami találó kifejezéssel „jóra való restségnek" nevez. Mert akármennyire is szenved a hívő ember, legalább az örök élet reménye megvigasztalja: ahogy Nagy Szent Gergely bátorította magát: „hogy is szomorkodhatnék az, akit ekkora örömnek a reménye kecsegtet?"

Mindezt ki kellett mondanunk, hogy ne legyen egyoldalú, sőt téves a szomorúság dicsérete . . .

II

Csakhogy a Krisztus öröme igen ritkán csordul a keresztvízzel együtt a gyerek életébe. Isten lassú fejlődéssel, kicsi magból fakasztja az életet. A boldogság, a keresztény élet teljessége is fokozatosan sarjad a lelkünk földjébe vetett Ige magvából.

Kevesen vannak, akiknek a szíve kezdettől fogva olyan egyenesen irányul az Istenre, hogy megelégednének az Isten bírásával. Tudjuk, hogy Isten a legfőbb javunk, mégis más értékekre is vágyunk, más birtoknak is örvendünk, más jószág elvesztését gyászoljuk. Isten türelemmel gyógyítja szívünk

megosztott voltát. Rendesen az üdvös szomorúság útján. Mert ha elveszítjük azt, amit szeretünk, vagy ha tapasztaljuk, hogy az, amink van, nem elégíti ki sóvárgásunkat, alkalmassá válunk arra, hogy felfigyeljünk az Isten ígéreteire . . .

A Szentírás újra és újra hangsúlyozza az üdvösség történetében a szorongó válság, a szomorúság szerepét. Az egyiptomi rabság, a pusztában való vándorlás, a szomszédos népek elnyomása, a babiloni száműzés mindmegannyi szimbóluma a megtérésre serkentő, az örök boldogság felé irányító szomorúságnak. Izsák, Sámson, Sámuel, Keresztelő János születését meddő várakozás szomorúsága készítette elő, hogy ezeken a példákon is tanítson bennünket az Úr, hogy az élet tőle ered, hogy akkor éltet bennünket, ha vággyal-reménnyel tárulunk elébe, és akkor fordulunk igazán az Isten felé, amikor tapasztaljuk, hogy magunk nem tudunk segíteni magunkon.

Isten azért hagyja meg fiai életében a szomorúság fulánkját, hogy az új és új megtérésre serkentse őket. A mi mennyei Atyánk úgy van velünk, mint Szent Pál volt tanítványaival: akárhogy akarta, hogy örüljenek, mindig örüljenek, mégis öröme telt abban, hogy megszomorította őket. Nem abban tellett kedve, hogy szomorkodtak, hanem abban, hogy az Isten szíve szerint való szomorúság el nem múló boldogság felé ösztökélte őket (2Kor 7,8-11).

Hogy hogyan fakad a szomorúságból üdvösség, azt a keresztény hitérzék legvilágosabban a szentek életében mutatja be. Azt lehetne mondani, változhatatlan állandója a szentek életének, hogy az Isten választottja működésének döntő fordulója előtt át kell, hogy gázoljon a szomorúság sötét vizein. Szent Benedek elhagyja a monostort, amelynek apátja, mert a szerzetesei az életére törtek . . . Szent Ferenc a perugiaiak börtönében látja füstbe menni a lovagi élet reményét . . . Szent Domonkos tehetetlenül áll a délfranciaországi nép közt terjedő fantasztikus eretnekségek sikere előtt . . . Szent Ignác hosszú lábadozása alatt csüggedten állapítja meg, hogy derékba tört a pályája . . . Charles de Foucauld leverten hagyja el a trappista kolostort és tanácstalan vándorlásra indul . . . Ezeknek a nagy alapítóknak a példája nyomán ezer és ezer jóakaratú keresztény talált magyarázatot a maga sorsára. Isten szomorúsággal készíti elő választottjait szava hallására. Ahogy az édesanya, aki fontos dolgot akar mondani játékba merült kisfiának, kiveszi a kezéből a játékot, hogy rá figyeljen a gyerek, Isten az egészséget, a sikert, a vagyont, az élettársat veszi ki az ember kezéből. Az űr betöltésére keresni kezd a szomorkodó ember, és a kegyelem fényében nemegyszer megtalálja a szántóföldön elrejtett kincset, az Isten országát, és aztán örömében elmegy és még azt is eladja, amije megmaradt, hogy megvegye a szántóföldet . . .

III

Nem volna azonban helyes, ha a szomorúságot c s a k a megtérés előcsarnokának tartanánk, amin csak átmegy az ember, és tüstént el is felejti.

Aki Krisztus Urunkat követi, annak nem olyan könnyű megszabadulni a szomorúságtól.

A mi Urunk tanítványai „boldogok" ugyan, de annyiban boldogok, amennyiben szegények, éhezik és szomjúhozzák az igazságot, üldözést szenvednek, egyszóval amennyiben „szomorúak" (Mt. 1,3-12). Ezt nem úgy kell felfogni, hogy a jó keresztény szenved, de a szenvedés lepereg róla, és ő vidámanközömbösen nézi, hogyan fáradoznak ellenségei azon, hogy megsebezzék. Ez is megesik. A vértanuk legendái nem egyszer leírják, hogy sem a fegyver, sem a vadállatok foga nem fogott a kereszténven, amíg Isten meg nem engedte. Nap nap után tanúi vagyunk, hogy Isten hívei néha valóban osztatlan örömmel járják keresztútjukat. Ezzel a csodálatos segítséggel néha-néha a világ végén eljövendő „Jézus magát így jelentgeti már". Rendesen azonban a vértanúk húsában vájkál a vas, és ők ezt érzik, mint mindenki más, nemcsak annyiban, hogy az idegeik tudósítják őket a fájdalomról, hanem úgy is, hogy egész ösztönös énjük fellázad a fájdalom ellen. Azt várni, hogy Krisztus követői csak látszatra szenvedjenek, a „dokétákhoz" méltó tévedés volna (azokat a régi eretnekeket hívjuk így, akik szerint nem Krisztus Urunk szenvedett a kereszten, hanem egy látszat-testet feszítettek keresztre a zsidók). Az Isten kegyelme nem érzéstelenítő vagy akár csak fájdalomcsillapító szer, és így akármilyen intenzíven éli is valaki a kegyelem életét, csak úgy felgerjed benne a szomorúság, mint minden más emberben. Aki elveszíti egy kedves hozzátartozóját, az gyászol, akkor is, ha tudja, hogy annak örök élet az osztályrésze: nem siratta-e meg az Úr Jézus barátját, Lázárt? Aki népe szenvedését látja, az részt vesz a bajban: az Úr Jézus könnyezett Jeruzsálem felett! Akire rátör a fájdalom, a kudarc, a magány, az véres verejtékkel tapasztalja, hogy a test gyenge lehet még akkor is, ha a lélek készséges: ugyancsak kevés ember van, aki nem fordult meg az Olajfák hegyén. Ahogy Krisztus szenvedett, úgy szenvednek-szomorkodnak misztikus testének tagjai is. A keresztény ember talán néha még nagyobb mértékben részesül a Krisztus keresztjében, mint a többiek: a keresztény hagyomány azt tartja, hogy a hitét komolyan vevő emberen már csak ezért is mindig ott nyugszik az igazi kereszt árnyéka.

A Kelet nagy lelki vezetői „pénthosz"-nak, a Nyugat aszketikus és misztikus írói „compunctio"-nak nevezték azt a komoly, némileg borongós hangulatot, ami a keresztény embert egész életén át kíséri, eltekintve a rövidebb-hosszabb pihenőktől, melyekben az isteni Gondviselés kivételes természetes és természetfeletti örömmel árasztja el gyermekeit, hogy a szomorúságot szögre akasztva erőre kapjanak. Nehéz volna ezt az ősi kifejezést modern nyelvre lefordítani. Néha a „lelkiismeretfurdalás" fogalma áll hozzá legközelebb: az igazán mélyen hívő keresztény szenved a saját hibái, megalkuvásai miatt, fáj neki, hogy újra és újra visszaesik gyengeségébe, és még mindig megosztott szívvel szereti az Istent, szolgálja felebarátját. Néha az „üldözés" szó kívánkozik az ajkunkra a „pénthosz" fordításaképpen, mert írva van: „az üldözésből mindenkinek kijut, aki buzgón akar élni Krisztus Jézus-

ban" (2Tim 3,11), és a II. Vatikáni Zsinat megmagyarázza, hogyan kell ezt érteni: „a test és a világ hamarosan rárakja a keresztet annak a vállára, aki a békét és az igazságot keresi" (GS 38). Ez az „üldözés" nem valami ádáz gyűlölet következménye, hanem természetes folyamat eredménye. Ahogy az élő szervezet fájdalmas, gennyező reakcióval löki ki magából az idegen testet, úgy a Krisztust be nem fogadó „világ" és a tulajdon ideigvaló javunkat öntudatlanul, ösztönösen bálványozó önszeretetünk igyekszik kivetni magából az élő hitet. A magát abszolút értékként kereső önszeretet az a „rossz kívánság" (concupiscentia), amiről a Tridenti Zsinat olyan megrendítő egyszerűséggel mondja: „Ez a Szent Zsinat vallja és érzi, hogy a megkeresztelt emberben megmarad a rossz kívánság, azaz a bűnre való hajlam; de avégre marad meg bennünk, hogy küzdjünk ellene, és így aztán nem is árthat azoknak, akik nem egyeznek bele, és Jézus Krisztus kegyelmével bátran ellenállnak neki" (DS 1515). Nem árt — de fáj! Ki ne szomorodnék el, ha látja, hogy egyre küzdenie kell a tulajdon ösztönös énjével! Így megértjük, hogy néha a „kísértés" szóval fordíthatjuk le ennek a komoly, majdnem komor árnyéknak a nevét, amely átsuhan a keresztény ember tudatán, mikor arra gondol: mennyivel könnyebb lenne az élete, ha időnként felfüggeszthetné az igazság, a szeretet, a becsület parancsának az érvényét!

Az Úr Jézus azt mondotta tanítványainak: „Ti sírtok majd és jajgattok, a világ azonban örülni fog. Szomorkodtok, de szomorúságotok örömre változik . . . Most szomorúak vagytok, de viszontlátlak benneteket, s akkor majd örül a szívetek, és örömöteket nem veheti el tőletek senki" (Jn 16,20-22). Ha számon tartjuk azt, amit a keresztény hagyomány a keresztény élettől csak ritkán elválasztható szomorúságról tanít, akkor hajlandóak volnánk megint csak azt mondani, hogy a szomorúság előcsarnoka a keresztény örömnek, de úgy módosítanánk ennek az állításnak az értelmét, hogy az e g é s z földi életet azonosítanánk a szomorúságnak szentelt előcsarnokkal.

De akkor hogyan folyhat a békés boldogság jegyében a keresztény élet? És hogyan „dicsérhetnők" a szomorúságot, amely („sajnos") felhőjébe burkolja létünket?

A dolog úgy áll, hogy a keresztény öröm nem egészen azonos a világ örömével, és a keresztény szomorúság némileg különbözik attól a kedélyállapottól, amit a világ nevez szomorúságnak; azért az az öröm, ami Krisztus adománya, és az a szomorúság, amit Krisztusban érez a tanítványa, nem zárja ki egymást, sőt az egyik aligha valósulhat meg a maga teljességében a másik nélkül. Dicsérjük a szomorúságot, mert általa részesedünk a Krisztus örömében.

IV

Van öröm, aminek az az alapja, hogy tapasztaljuk hajlamaink, vágyaink kielégülését. Ez a napfényben keringő pillangó, a tejet lefetyelő kis cica öröme.

Külön ízt ad az örömnek, ha nehézségek legyőzése révén értük el. Nézzük a fényképeket, amelyek sportolók arcát rögzítik abban a pillanatban, mikor győztek. Futóbajnokok, úszók, lovasok, biciklisták . . . Még látszik az arcizmok görcsös feszülése, bőrük csillog az ömlő veritéktől, de már felnyílik az ajkuk, és sajátságosan csillog tágra nyílt szemük. Nyilván valami egészen intenzív élményük van, amit nem lehet összehasonlítani azzal, amit éreznének, ha mindig ott sütkéreztek volna a céloszlop tövében és születésnapi ajándékképpen kapták volna a kupát.

Ismét sajátos formája az örömnek az, amit egy lélektani gát átugrása, az önzés felett aratott győzelem tesz kívánatossá. „Nagyobb boldogság adni, mint kapni", intette tanítványait az Üdvözítő (Csel 20,35). Ez az életet adó édesanya öröme: „Az asszony is szomorú, aki szül, mert elérkezett az órája. Amikor azonban megszületik a gyermeke, azon való örömében, hogy ember született a világra, nem gondol többé a gyötrelmeire" (Jn 16,21). Ez a családapa öröme, aki nagy fáradsággal otthont adott a családjának. Ez a fiatal házasok boldogsága, mikor az egyik igazán mindenestül odaajándékozta magát a másiknak.

Amint az imént idézett evangéliumi hasonlat is mutatja, innen csak egy lépésnyire van a Krisztus békéje, amit a világ meg nem adhat. Akit az Isten kegyelme éltet, az örül annak, hogy Krisztus Urunkkal egyesülve, a Szentlélek erejéből, mindent megadott az Atyának. Hogy vannak emberek, akik ebből az örömből élnek, az tény; akinek nincs hite, az mint vallásos exaltáltságot, aki hisz, az mint a kegyelem csodáját magyarázza ezt a tényt. Egyik klasszikus, gyakran idézett leírását Eusebius Egyháztörténetében találjuk (V, 1). Az elfogott lyoni keresztények közül néhányan megtagadták a hitüket, mások állhatatosan szenvedték a kínzást. Mikor együtt vezették mindet a végső ítélet kihirdetésére, mindenki látta a két csoport között a különbséget. A hittagadók levertsége, szégyene kiemelte a hitvallók lelki állapotát, amelyre, ahogy az ősi szöveg mondja, „a vértanúság öröme, a megígért boldogság reménye, a Krisztus szeretete és az Atya Lelke felemelte őket". Az a szó, amelyet a „felemel" igével fordítunk (apokouphízó), egyaránt jelent érzelmi felszabadítást és az akarat megerősítését. Forrásunk szerint a vértanúk bátor öröme olyan benyomást tett, mintha ékszerek és illatos kenetek vidámították volna őket. Bizonyára volt a lyoni egyházban nem egy jó keresztény, akit nem fogtak el, és aki jogosan örült, hogy lelkiismerete sérelme nélkül megmentette életét és vagyonát; de ez az érthető és semmiképpen sem hibáztatható öröm nyilván különbözik attól, amit szerzőnk „a vértanúság örömének" nevez.

Ennek a sajátos boldogságnak belső összetevője a fájdalom, amit elfogad, feláldoz, legyőz és magába bekebelez, úgy, ahogy a bátor hőstettnek összetevője a veszély tudata, az emberi személynek a test.

V

Az örömbe szervesen beolvadó, az öröm „anyagát" képező szomorúság azonban megint csak nem azonos azzal a szomorúsággal, amit a hit éghajlatán kívül terem meg a szeretett értékektől való megfosztottság keserve.

Előfordul, hogy valaki tudatosan, személyisége egész latba vetésével elutasítja magától a helyzetét. Ha valaki megkérdezné az ilyen „elhatározottan szomorú" embert: „azt hiszed, jogos a haragod?", azt felelné, amit Jónás felelt az Istennek: „Igen, jogosan haragszom, egészen a halálig" (Jón 4,9). A felelet jól mutatja ennek az eltökélt szomorúságnak a belső szerkezetét: a személy elfogadja affektív élményét mint indokoltat, és végleges állásfoglalássá teszi.

Előfordul azonban az is, hogy a szomorúság megmarad az érzelmi síkon. Érezzük, hogy ösztönös hajlamaink kielégületlenül maradtak, anélkül, hogy végleges állásfoglalással magunkévá tennénk a helyzetünket elutasító spontán indulatot. A két állapot között nincs éles határvonal. Megeshetik, hogy az első érzelmi reakció teljes és végleges elutasításnak tűnik, de lassanként kibontakoznak más, kezdetben figyelembe nem vett szempontok, és a részleges elutasítás lassanként beilleszkedik egy alapjában véve pozitív állásfoglalás keretei közé. Így értjük meg, hogy Isten nem ítéli el Jób lázongását (Jób 42,7-8): a szavak kemények, de az élmény még beolvasztható az Isten feltétel nélkül való imádásába, azáltal, hogy a balsorstól sújtott ember megérti: a bajt nem önmagában kell tekintenie, hanem egy a mindenható és végtelenül szerető Atya alakja által meghatározott világképbe kell beillesztenie.

Itt azonban egy fontos megállapítást kell tennünk. A szomorúság élménye nemcsak a l k a l m a s arra, hogy az értékelő személy vagy abszolutizálja, vagy egy általánosabb értékcsoportba beillesztve relativizálja, hanem egyenesen m e g k ö v e t e l i, hogy álláspontot foglaljunk el vele szemben. A szomorúság kihívás, ultimátum, amire felelnem kell. Vagy elfogadom a szomorúságot, véglegesen és tudatosan, vagy sem. Vagy értelmetlennek ítélem az életemet a jelen körülmények között, vagy felismerem és elismerem azt az értelmet, amit a hitem tulajdonít neki.

E nélkül a kihívás nélkül a hitem nem juthatna el arra a mindenre kiterjedő és mindent éltető érettségre, amihez a kihívásra való felelettel ér. A Szentírás szerint maga az Úr Jézus „a szenvedésből engedelmességet tanult" (Zsid 5,8). Az Istenember természetesen földi életének első pillanatától kezdve tökéletesen elfogadta és élte az Atya akaratát. Mégis hozzátartozik a megtestesülés rendjéhez, hogy Jézus belső élete az emberi lélektan törvényei szerint bontakozott ki. Krisztus „növekedett", úgy, ahogy állásfoglalásai a Gondviselés által eleve elrendelt ingerek, „kihívások" során lehetővé váltak. Amikor a haláltusa rettentő kínjai marcangolták az Üdvözítőt, ezt a „szomorúságot" a „legyen meg a Te akaratod" élménnyel

beolvasztotta az Atya iránt való engedelmességbe. De ezáltal ez az engedelmesség új arányokat öltött, új fényben ragyogott fel, mert az új kérdés lehetővé tette, hogy az elejétől fogva kimondott őszinte „Amen" felelet új kiterjedéssel gazdaguljon.

Itt a szomorúság már nem csak előfutárja az örömnek, nem is csak kiegészítő része, hanem építője is, amennyiben lehetővé teszi, hogy ne akármilyen vidámság legyen, hanem igazi, érett, keresztény boldogsággá váljék. Amíg csak azért örül valaki, mert tapasztalja, hogy tulajdon egyéni és bizonyos szempontból önző hajlamai kielégültek, addig az öröme a gyermek vidámsága. Aki szomorkodva is örül, tehát az érzelmi elutasítás ellenére, a szerető hatalmas Istenbe vetett bizalommal, szabadon elfogadja az Isten akaratát, és erőt vesz szívén, hogy ujjongjon azon a jón, amit az Atya tartogat számára, az bizonyos lehet, hogy derűjét a hit fénye világította meg, és reménykedő szeretet uralkodik a szívén.

Dicsérjük a szomorúságot, mert a kegyelem légkörében erre a teljes keresztény érettségre hív, nevel, ösztökél mindannyiunkat.

Farkasfalvy Dénes

AZ ÖRÖM TÉMÁJA A ZSOLTÁROKBAN

„Örömmel töltsd el szívem . . ." (Zsolt 4,8) A zsoltárok legalább annyira kifejezik az öröm vágyát és keresését, mint az öröm élményét. Az imádkozó embert legtöbbször úgy állítják elénk, mint aki az öröm f e l é, azaz az örömből fakadó dicséret felé igyekszik, de azt a maga teljességében aligha éri el vagy éli meg. A zsoltárok öröme istenélményből fakad, és minthogy ez az élmény csak kezdeti és részleges, mindig egy teljesebb élmény és egy teljesebb öröm felé mutat. Tanulmányunkban ezért mindenekelőtt az Istenből forrásozó öröm dinamikáját akarjuk vizsgálni. Hogyan születik meg az öröm élménye az Istennel való imádságos találkozásban? Hogyan küszködik az imádságos ember, hogy az Isten örömét szilárdan birtokolja? Mik az öröm akadályai, viszontagságai? Hogyan fejeződik ki az eszkatológikus boldogság öröme, milyen módon vetíti ki a jövőbe a zsoltáros az istenbirtoklás örömének teljességét?

Tanulmányunkat két szempont korlátozza. Először is a Zsoltárok könyve olyan, mint egy antológia: számos szerző művét tartalmazza különböző korokból. Azonban a legtöbb zsoltár korát és szerzőjét nem ismerjük, kronológiai csoportosításuk teljesen lehetetlen. Éppen ezért se általánosítani nem tudunk, se időrendi fejlődést vagy alakulást nem lehet felfedezni a legtöbb irodalmi teológiai témát illetően. A különböző költemények teológiai szemlélete és kultúrája gyakran erősen eltérő, tisztán történeti síkon az egyes

költeményekben kifejezett nézetek között nehéz felfedezni a harmóniát. Amikor tehát az öröm témáját általánosságban kutatjuk a zsoltárokban, nem szabad elfelednünk, hogy a fellelhető közös vonásokon túl sok az egyéni és egyedi sajátosság. Egy bizonyos csoport zsoltárban kifejezett tanítás nem alkalmazható szükségképpen más zsoltárok magyarázatában.

Másodszor: a zsoltárok teológiáját illetően a biblikus tudomány jelenlegi álláspontja nem egy pontban tisztázatlan. Főképp a zsoltárokban kifejeződő eszkatológia vitatott. Itt mi lényegében ugyanazt az álláspontot követjük, amit már korábbi írásokban képviseltünk (v. ö. Zsoltároskönyv, 17—18. o., valamint a Szolgálat 17. (1973) és a Vigilia XXXIX/5 (1975) számában megjelent cikkeket): a zsoltárok ismételten kifejezik az örök boldogság hitét, vágyát vagy reményét, anélkül azonban, hogy a szerző az örök élet m i k é n t j é t képes volna megfogalmazni. Ezért, ha bizonyos óvatossággal is, készséggel követjük P. Mitchell Dahood SJ meglátásait, aki a zsoltárokban sokhelyütt a kánaáni vallásos költészet olyan képeit és kifejezéseit találja, amelyek kulturális összefüggésük szerint egyértelműen az örök élet reményére utalnak.

1) A teremtés mint az öröm forrása

„Mert alkotásod ujjongással tölt el,
dalolom kezed műveit örömmel." (92,5)

A zsoltárköltészet tele van a teremtett világ csodálatával, a világ szépségén való ujjongással. Nem romantikus természetszemlélet ihleti a zsoltárost. Nem a természet színei vagy „ősereje" vagy az élet burjánzó bősége kelti fel benne a szépség élményét, mint a romantikus költőknél. A 104. zsoltár ebből a szempontból különösképpen jellemző. A világ harmóniáját, rendjét és ésszerű berendezését mint az isteni bölcsesség művét szemlélteti. Az ember is része ennek a harmonikus világnak, részesedik javaiból, a napszakok és évszakok körforgásának ritmusába életével teljesen beleilleszkedik. A zsoltáros minden rend és szépség forrását az Istentől való boldog és békés függésben látja. A bölcsességi irodalom látásmódja szerint minden élet az Isten aktuális éltető hatásából táplálkozik:

„Amikor adsz, ételre lelnek,
kezed kitárod, Jóság, s ők betelnek.
De hacsak elfordítod arcodat, kimúlnak,
ha lelked elvonod, halálba, porba hullnak.
Bocsásd ki lelked, új életre kelnek,
s a föld színét újjáteremted." (28—30 v.)

Az Isten éltető tevékenysége mögött az ő kiáradó szeretetét találjuk. Az Úr ö r ö m é t t a l á l j a műveiben! (31. v.) Ez talán a költemény legmélyebb mondanivalója: amikor az ember a lét szépségének örül, az Isten teremtő örömében vesz részt. Örömének forrása nem önmaga, nem is a világ gaz-

dagsága, hanem az Isten örök boldogsága, amely a teremtés műveiben folyvást kifejeződik.

2) A bűnbocsánat öröme

A zsoltárokban sok a borúlátó gondolat és keserű-szomorú érzés. Ezek rendszerint az emberi lét tragikus jellegéből fakadnak. Betegség, kudarc, emberi gyűlölködés és intrika, egyéni vagy társadalmi nyomor, a halál fenyegető közeledése és hatalma, és mindezek mögött a bűn uralma és a bűntudat lelket tépő kínja a zsoltárost hol lemondó sóhajokra, hol jajveszékelő zokogásra készteti. Bánatát mint Isten távollétét érzi. Nem egyszer a zsoltár kezdősora mutatja, hogy éppen ez az elhagyatott érzés ihleti őt imára és költészetre: „Uram még meddig? Elfelejtesz végképp?" (13,2) „Istenem, Istenem, miért hagytál el engemet?" (22,2) „Isten, haragra keltél és magunkra hagytál" (60,3). Ebben az elkeseredett, letaglózott, szinte halált váró érzésben azonban a zsoltáros sohasem marad meg. A 88. zsoltárt kivéve, amelynek utolsó sora is vigasztalan, a költő mindig képes arra, hogy hite erejével az újrainduló élet reményének vigaszát és örömét megcsillogtassa. Imája és költészete ezt a célt szolgálja: a saját széthulló és reménytelen életét Isten kiapadhatatlan erejének jelenlétébe helyezi, hogy megtöltse reménnyel és örömmel. A 102. zsoltár remekül érzékelteti a zsoltáros imamódszerét:

„Dühödben, haragodban
életem megragadtad, földhöz vágtad.
Elfogynak napjaim, mint kúszó árnyak
és mint a fűszál elhervadtam.
De Te, Uram:
te ülsz öröktől fogva trónodon,
és széked fennmarad minden koron" (102,11—13).

Majd a zsoltár végén a téma ismét visszatér, amikor a szerző a saját élete és a világ mulandóságát ismét szembehelyezi Isten örök életével, és az ő színe előtt nyugalmat talál.

„Ők elpusztulnak, míg te megmaradsz,
akár a köntös, mely ronggyá szakad,
rongyos ruhát, leveted őket
és tovatűnnek.
De megmaradsz Te változatlan,
és éveid nem érnek véget,
szolgáid, fiaid megbújnak oltalmadban,
utódaik jelenlétedben élnek" (102,27—29).

A zsoltárok nagyrészében valahogy benne van ez az élmény: az ember, amikor imádkozik, a maga végességét, bűnös és megalázott voltát Isten éltető erejével hozza kapcsolatba, s az eredmény új élet, öröm és bizakodás:

„Ki minden bűnöd megbocsátja,
meggyógyít minden betegségből,

megmenti életedet a mélységből,
megkoronáz kegyelme és jósága.
Akinek szépségét örökre látod,
mikor, mint sasmadár, megújul ifjuságod" (103,3—5).

Az utolsó két sor alighanem utalás az ókor ismert meséjére a „poraiból feléledő főniksz"-ről, amely itt mint sas szerepel. (A fordításban szándékosan a „sasmadár" kifejezést használtuk, hogy a sor népmesei-mítoszi hangulatát ezáltal fokozzuk.) Vajon a kép a végső feltámadásra utal? Mindenesetre az Isten életet újító és fiatalító erejéről beszél.

3) Az isteni irgalom mint az öröm forrása

Az imádságos ember örömét nem saját erkölcsi ereje vagy feddhetetlen múltja adja, hanem az a tudat, hogy Isten határtalan szeretetében részesül. A zsoltárokban ugyan nem egyszer olvasunk olyan sorokat, amelyek a szerző ártatlanságára hivatkoznak (v. ö. 17,2; 26,3.11-12; 101,3-8; 138,20-23), de az ezekben kifejeződő tudat és érzés csak kérő, sőt követelőző imához, nem boldog dicsérethez vagy hálaadáshoz vezet. A zsoltáros akkor pillant meg valamit Isten fénysugaraiból, amikor nem a maga vélt vagy valós kiválóságát vizsgálja, hanem személyesen megtapasztalja Isten felemelő, átalakító és hűséges szeretetét. A 32. zsoltár (a „Bűnbocsánat éneke") az imádkozó embert biztos kézzel vezeti a bűnösség és értéktelenség tudatától az öröm ujjongó énekéig. A költemény eleje bűnvallomás:

„Olyan lettem, mint rossz cserépdarab,
a csontjaim szétmállanak,
napomat jajgatás töltötte be.
Mert, Magasságos, éjjel-nappal
kezednek súlya rámnehezedett
és, Mindenható, tönkretett
akár a nyár heve.
Én megvallottam bűnömet . . ." (3—5. v.)

A vers vége azonban az Isten megbocsátó szeretetéből veszi ihletét:

„De kik az Úrban bizakodnak,
szeretetével átöleli őket.
Örüljetek az Úrban igazak, vigadjatok,
kiáltsatok örömben, tiszta szívek!" (11. v.)

Úgy is mondhatjuk, hogy a zsoltárok örömének forrása legtöbbször az az isteni tulajdonság, amit az Ószövetség nyelve a „hesed" szóval fejez ki, és magyarul jóságnak, irgalomnak, szeretetnek, sőt talán szerelemnek kell fordítanunk, mert egyszerre féltő és féltékeny, igényesen követelő és gondoskodó, megbocsátó és szenvedélyes szeretetet fejez ki. Sokszor az „'emet" főnévvel párosul, amit a Vulgata rendszerint „veritas"-nak, a Neovulgata azonban inkább „fidelitas"-nak fordít. Modern szerzők a szópárban szívesen látnak u. n. „hendiadys"-t (két mellérendelt főnévvel kifejezett, de egy való-

ságra utaló fogalmat), és jelzős szerkezettel adják vissza: „hűséges szerelem".

Amikor az ember Isten hűséges szerelmét érzi magára kiáradni, olyan, mint a királyi házba befogadott koldus, vagy a királyi jegyesre talált Hamupipőke: érzi és emlegeti méltatlanságát, de ugyanakkor kimondhatatlanul boldog. Úgy érzi, hogy Isten irgalma meghitt otthont és ki nem merülő örömforrást biztosít számára:

„De engem a Te irgalmas szerelmed
házadnak belsejébe enged . . .
De ujjongnak, kik hozzád menekülnek,
örökre vigadozva énekelnek,
s tenálad lakhelyet találnak,
hogy akik szeretik neved,
tebenned dicsekedjenek" (5,8.12).

4) A végső végtelen öröm

Hogy a zsoltárokban pontosan miféle eszkatológiai tanítás található, vitatott. Mindenképpen állítható azonban, hogy e kérdésre egységes feleletet alig várhatunk: a különböző zsoltárok szemlélete erősen eltér. Míg egyesek csak sejtetik, remélik, mások biztosan állítják az örök boldogságot, viszont néhány zsoltár azt a benyomást kelti, mintha a síron túl csak „álom és enyészet" várna az emberre. Mégis kétségtelen a tény, hogy az istenbirtoklás, istenismeret és istenlátás témái újra és újra megjelennek, éspedig úgy, mint korlátlan és határtalan (tehát időben sem korlátozott) öröm forrásai. E gondolatkör két kifejezésformáját szeretnénk röviden vizsgálni.

a) Isten házának öröme

Jónéhány zsoltárban kifejezésre jut az a meggyőződés, hogy minden lelki vágy és öröm csúcspontja az ember számára: otthonra találás az Isten házában:

„Csak egyet, százszor kértem egyet,
és, Uram, most is arra vágyom:
az Úr házában hadd legyen lakásom
mindegyik napján életemnek.
Az Úr gyönyörüségét lássam,
ha felvirradok templomában" (55,4).

Ezeknek a szövegeknek egy része a jeruzsálemi templomra is vonatkozik. Így például a 84. zsoltár szövege kétségkívül összefügg a templomi zarándoklatok szokásával. De gyakorlatilag minden zsoltárszöveg, amely az Isten házáról beszél, túlmutat a templom fizikai keretein, és a földi szentélyt — ha egyáltalán utal rá — mint az égi istenháza mását és jelképét tekinti.

Egyes zsoltárokban a fenti megállapítás könnyen igazolható, mert az Isten házának témája összekapcsolódik bennük olyan képekkel, amelyek csak az égi szentélyre vonatkozhatnak. Így például az 55. zsoltárban az Isten otthona mint hegycsúcson található biztos erőd szerepel (5. v.), amelyre Isten a zsoltárost viszontagságos úton, leselkedő ellenségek között vezeti fel (6. és 11. v.). Ezek a képek a kánaáni költészetben egyébként is megjelennek, és mindig a lélek küzdelmes vándorútját jelképezik az Isten (ill. istenek) örök lakóhelye felé. Hasonló módon kell tekintenünk a 23. zsoltárt: a zsoltárost Isten zöldelő mezőre vezeti, vaksötét éjen át oltalmazza, dús asztalhoz ülteti, teli serleget ad kezébe, dús kenettel illatosítja homlokát, és örök lakóhelyet kínál neki házában. Ha mindezt pusztán a jeruzsálemi templomban való tartózkodásra, oda történő „beköltözésre" vonatkoztatjuk, nemcsak a szöveg képeinek ideális egységét bontjuk meg, de egyben a zsoltáros lelkes és ihletett örömét banális, szűk távlatokra szorítjuk vissza, és a költeményt költőileg érthetetlenné tesszük. A 63. zsoltár még kevésbé értelmezhető pusztán a templom távlatában.

„Szentélyedben hadd lássalak,
szemléljem hatalmad és dicsőséged!" (3. v.)

Első gondolatként felmerülhet, hogy a zsoltáros a templomra utal, mint istenlátása földi, fizikai helyére, ahogy Izajás is az Urat a templomban látta (v. ö. Iz 6,1-6). Azonban a szöveg egésze mutatja, hogy nem múló élményről, időleges látomásról van szó, nem is képletes értelemben vett istenlátásról, amit esetleg a templomi liturgia élménye jelenthetne, hanem valóságos, lelket betöltő, végleges istenbírásról:

„Ott nálad dúslakodva tejben-vajban
elégüljön ki vágyam,
szám zengjen örömkiáltásban,
dicsérjen ajkam." (6. v.)

A szószerinti fordítás valahogy így mondaná: „Laktasd jól lelkemet tejjel és zsírral." A „tej és zsír" képletes értelmű, és hasonló magyar nyelvű szóképet kíván. A „jóllakott lélek" kielégült vágyat jelent.

Az Isten örök otthonának képe a 84. zsoltárban is megjelenik. Bár a költő kétségkívül a jeruzsálemi templom után eped, vágya ezt a földi istenházát túlszárnyalja: Isten földöntúli otthonát tartja szem előtt, amikor vágyát kifejezi.

„Boldog, kit m i n d ö r ö k r e ('o d) házadba fogadsz,
hogy magasztaljon tégedet." (5. v.)

A zsoltáros tehát Isten otthonába nemcsak mint vendég akar bejutni, Istent nemcsak múló látomásban akarja látni, hanem végleges és végnélküli szállást keres:

„Az Úr házában lesz lakásom
örök időkön át." (23,6)

Ugyanez az eszkatológikus hit talán még világosabban és személyesebb módon jut kifejezésre az „istenlátás" témájával kapcsolatban.

b) Az istenlátás öröme

Istent az ószövetségi hit leírhatatlan és ábrázolhatatlan emberfeletti valóságnak tartotta. Mégis az emberi testrészek neveit nem egyszer alkalmazta Istenre. Nemcsak azért, mert általában szívesen beszélt Istenről antropomorf módon, hanem azért is, mert maga az ősi héber nyelv és kultúra antropomorf jellegű: ösztönösen emberi képekben ragad meg minden valóságot. Főként költészetében állandóan utal az emberi testre. A kéz vagy kar erőt és hatalmat jelent, a száj, ajak és nyelv a közlést és kifejezést jelenti, a szív a gondolkodás szerve, a máj és vese az érzelmek lakhelye, a fej a megalázás és büszkeség testrésze, a „lélek" (nefes) mint a reflexív gondolatok és cselekedetek tárgya szerepel, az arc mint a személyiség kifejeződése. Ezért szinte nyelvi követelmény, hogy szó legyen a zsoltárokban Isten kezéről, karjáról, ajkáról, szívéről stb. „Isten arca" e kifejezések között különleges szerepet játszik: az Istennel való bensőséges és kiváltságos kapcsolat, az „istenlátás" tárgya.

Kétségtelen, hogy Isten arcának fénye vagy jelenléte nem egyszer csak szimbolikus vagy átvitt értelemben szerepel, Isten kegyelmét és jóindulatát jelenti. A 80. zsoltár refrénje jó példa:

„Seregek Istene, térj vissza hozzánk,
arcodnak fényét ragyogtasd fel
és szabadulást hozz ránk!" (8. és 20. v.)

Másutt azonban a zsoltáros Isten arcát azért említi, hogy a személyes közvetlenség és közelség élményét írja le. Tudjuk jól, Isten arcának látása Mózes történetében (Kiv. 33,11.20) az istenélmény csúcsát jelenti, olyasmit, amit az ember az életben aligha képes megtapasztalni. Nemcsak arról van szó, hogy az Isten „arcának jelenléte", tehát jóságos és szerető közelléte az embert békével tölti el:

„Arcának békessége vesz körül,
lefekszem, rámköszönt az álom,
mert benned, Uram, egyedül
biztos nyugalmamat találom." (4,9)

Nem is Isten „számonkérő tekintetéről" van szó, ami elől a bűnös ember, akárcsak Ádám a paradicsomban, menekülni próbál: „Fordítsd el tőlem számonkérő arcod" (39,15). A zsoltáros arról a látásról beszél, amiben csak az igaz embernek lehet része:

„Igaz és Szent az Úr:
örömét igaz tettekben találja,
a jók előtt arcát feltárja" (11,7).

Míg tehát a bűnös ember menekül Isten arca elől, a magát ártatlannak érző üldözött igaz vágyakozik Isten arca után, mert abban a boldogság és élet

örök forrását fogja megtalálni (vö. 17,15). Ez a vágy Isten arca után szinte a fizikai szomjúság erejével jelentkezik a 42. zsoltárban. A zsoltár távlata túlmutat a földi életen. A 7. és 8. vers szimbolikus nyelven leírja a veszélyek és viszontagságok között vándorló lelket, akit egy életen túli cél vonz: Isten örök lakása. A 43. zsoltár, amely eredetileg a 42.-kel egy költeményt alkotott, ugyancsak világosan eszkatológikus képeket tartalmaz: Isten fénye és igazsága (a kánaáni költészetben rendszerint két isteni szolga vagy alacsonyabbrendű istenség) vezeti fel a lelket a szent hegyre, Isten lakóhelyére (3. v.). Így tehát a kezdősorok vágyakozását mint az örök élet vágyát kell értelmeznünk:

„Istenre szomjazik, az élő Istenre a lelkem,
mikor lehet már végre
arcát meglátnom és betelnem?" (42,3)

A refrénben szereplő „arcom üdvössége" kifejezés is éppen ezért eszkatológikus távlatú (42,6.12; 43,5).

Az Isten arcának látása, mint lelket betöltő és kielégítő eszkatológikus élmény, három zsoltárban fejeződik ki (17, 21 és 27). Ezek közül talán a 17. zsoltár értelmezése legvitatottabb, de helyes értelmezéssel egyben a legkifejezőbb. A Zsoltároskönyvben megjelent fordításunk szerint:

„Én pedig, mikor ítél igazságod,
arcodra függesztem szemem,
fölébred életem
és csordultig betölt látásod." (17,15)

A fenti fordítás összevetése Gál Ferenc szövegével az új magyarnyelvű Bibliában megvilágítja a vitatott kérdéseket:

Ám én igazságban meglátom színedet,
s arcod fog betölteni, ha felébredek.

A mondat kétségkívül két párhuzamos részből áll. Az első fele használja az „arcod" (paneka) szót, a második részben szereplő párhuzamos kifejezés (temunah) „hasonmás"-t, képet, hasonlatosságot jelent. Első benyomásunk az lenne, hogy „alakod", „képed" vagy „hasonlatosságod" lenne a szószerinti fordítás. (Ez a szó szerepel Kiv 20,4-ben, amely megtiltja a „faragott kép és hasonmás" alkotását). A legjobb párhuzamot azonban Jób könyve adja (Jób 4,16), amely látomásról és ezen belül egy személy megpillantásáról beszél. Ez a párhuzam indokolja, hogy akár a régies „színed" vagy a fordításunkban használt „látásod" kifejezést válasszuk. Több nehézséget jelent az „igazság"-nak fordított héber szó (cedeq). Ez ugyanis nem egyszer igazságtevést, azaz ítélő igazságot jelent, értelmét a szövegösszefüggés alapján lehet eldönteni. A 17. zsoltárban a szó szerepel magában az első versben. Ott Gál is így fordítja: „Hallgasd meg Uram i g a z ü g y e m e t". Dahood az angol nyelv hajlékonyságát kihasználva mind az első mind az utolsó versben a „vindication" szót használja, ami „az én igazságomat" jelenti, amennyiben azt számomra megítélik és megvédik. Mindenképpen helyesen bizonyítja, hogy a szó az első és utolsó versben azonos értelemben szerepel, mivel ún. „inklúzió"-t alkot, azaz keretet ad a költeménynek. A helyes fordítás tehát valószínűleg „az igazságszolgáltatáskor" vagy „az ítéleten", de semmiképpen sem „igazságban", mintha a zsoltáros saját erkölcsi igazsága volna az istenlátás közvetítője (médiuma).

A következő két szó értelmezése alig vitatható: „arcodat fogom szemlélni". Legfeljebb azt kell kiemelnünk, hogy nem futó megpillantásról, hanem látomásszerű szemlélésről van szó (vö. Zsolt 21,7; 33,15; 49,11).

A vers eszkatológiájának pontos értelmezése a „felébredés" szó jelentésétől függ. Az itt szereplő héber szó (háqic) jelenthet egyszerűen álomból való felébredést (Zsolt 73,20). De vajon a zsoltáros reggeli felébredésről beszélne, amely után meglátja Istent? A fentiek alapján inkább azt gondoltuk volna, hogy látomása éjjeli álomban történik (legalábbis ehhez találnánk párhuzamos szövegeket), nem a kora reggeli felébredés józan órájában. A megoldást Izajás szövege adja: „De halottaid életre kelnek, testük feltámad. Ébredjetek (haqicu) és énekeljetek, ti, akik a Sárban (= az Alvilágban) laktok" (Iz 26,19). Itt nyilvánvaló, hogy a halálból való felébredésről van szó, amit a szerző egyszerűen ébredésnek nevez (vö. még Zsolt 139,18, Dán 12,2 és Péld 6,22).

Pár szót kell még szólnunk a „csordultig betölt látásod" kifejezésről. A „saba'" ige első értelemben jóllakást, tehát fizikai kielégülést jelent. Eszkatológikus használatában a bőséges lakoma képe nem egyszer jelen van (vö. Zsolt 65,5; 91,16; 103,5). A lélek teljesen kielégült, boldogsággal csordulásig eltelt állapotát jelzi, mint az istenlátás gyümölcsét. A 17. zsoltár utolsó sorai tehát más oldalról, de ugyanazt a a valóságot mutatják be, amelyről a 42. zsoltár kezdő sorai szólnak: Isten megtapasztalása földöntúli otthonában teljesen kielégíti azt a szomjat, amely az istenkereső lelket a földön nem hagyja nyugodni: „mikor lehet már végre — arcát meglátnom és betelnem?"

5) A keresztény zsoltározó távlatai

A zsoltárok tanítása az örömről az Újszövetség fényében kiegészül és határozott körvonalakat kap. A keresztény hitélmény középpontja a feltámadt Krisztus: a keresztény ember az üdvtörténetnek ebben a csúcseseményében szemléli Isten halált rontó és életet adó hatalmát. A természetes életérzés borúlátó hajlamára a feltámadás hite hoz megváltást. A lelkünkben hordozott megszentelő kegyelem, mint az örök élet elővételezett birtoklása, alapot ad arra, hogy a zsoltárok örömét teljesen magunkévá tegyük, és az élő Isten győzelmét a halál erői felett a magunk életében is ünnepeljük.

A bűnbocsánat és az isteni irgalom örömét ugyancsak a keresztény távlat fedezteti fel igazán. Azok a szorongó kérdések („Még meddig, Uram?" „Elfeledtél végképp?" stb.), amelyek a zsoltárokban sohasem oldódnak fel teljesen, mert az Isten általános megváltó szándékát csak az Újszövetség beteljesedése ragyogtatta fel, a keresztény imádkozó lelkében konkrét és kielégítő választ kapnak. Főképp a kereszt és a feltámadás kontrasztja és egysége teszi lehetővé, hogy mind a zsoltárok jajkiáltásait, mind örömkiáltásait egy magasabb szemlélet egységébe kapcsoljuk. Ezért a zsoltárimádság példája a 22. zsoltár, amelynek elejét Krisztus ajkáról halljuk a kereszten, végső sorait pedig a Zsidókhoz írt levél a feltámadt Krisztus szájára adja: „Úgy illett ugyanis, hogy az, akiért és aki által a mindenség lett, aki számos fiát

a dicsőségre vezeti, üdvösségük szerzőjét a szenvedés útján dicsőítse meg ... Ezért nem szégyenli, hogy testvéreinek hívja őket, amikor így szól:

‚Testvéreim közt hirdessem neved,
a közösségben hadd dicsérjelek' (Zsolt 22,23)" (Zsid 2,10-12).

A Zsoltároskönyv a történész szemszögéből antológia, költeményeit nem fogja össze eszmei egység. A keresztény hit fénye azonban megláttatja velünk a zsoltároskönyv egységét, amely az Isteni Szerző szándékán alapul. A teremtett élet szépségét és tragikumát, a választott nép és választott lélek életének reménytelen kudarcát és végső boldog sikerét egyszerre tudjuk látni, mihelyt a „kereszt titka felragyog". A feltámadás hite teszi lehetővé, hogy imánkban az öröm témája egészen átjárja a zsoltárok mondanivalóját, azaz hogy a csüggesztő és felemelő részek egymásutánja egy olyan rendszerré váljék, amely minden átkot, szidalmat, jajkiáltást és könnyes vergődést felemel, megszentel és eltölt az öröm ígéretével.

Pius-Aimone Reggio

NE FELEJTS EL ÖRÜLNI *

Miért örüljünk?

Mindenekelőtt legyünk meggyőződve, hogy az öröm egyik legnagyobb kötelességünk.

Elsősorban is kötelesség Isten iránt, mert Isten örömre teremtett bennünket, örvendező teremtményekké tett, és örömünk az első tartozó adó iránta, a legegyszerűbb és legigazabb mód annak megmutatására, hogy tudatában vagyunk a természet és kegyelem ajándékainak és hálásak vagyunk értük. Amikor valaki ajándékot ad nekünk, viszonzásul nem is annyira köszönetünket várja, mint örömünket. Örömünk az igazi jutalma. Ugyanígy van Istennel való viszonyunkban is. Örvendjünk mindannak, amit Isten ad nekünk!

Az öröm továbbá azért is Isten iránt tartozó kötelességünk, mert a legközvetlenebb tanúbizonyság, amelyet az ő igazsága mellett tehetünk. Örömünk magában is bizonyítja, hogy a mi Istenünk az élő és igaz Isten. Az embereknek jelekre van szükségük, hogy higgyenek. Nincs jobb jel a keresztények öröménél. Ez talán meggyőzőbb még a szeretetnél is. A szeretet csalóka is lehet, de az öröm — a mély és megzavarhatatlan öröm — nem csal. Ilyen öröm csak valós és hiteles forrásból származhatik. Ami örömöt

* Pius-Aimone Reggio domonkos szerzetes. Szmirnában, Törökországban született, anyanyelve görög, tanulmányai nagyrészét Franciaországban végezte, Németországban telepedett le. Az örömről tartott beszédeket Francia-, Olasz- és Németországban. „Vergiss die Freude nicht" (Herder 1958) c. könyvecskéje egy év alatt négy kiadást ért. Olaszra is lefordították. A következőkben ebből hozunk néhány részletet.

ad, ezzel biztosan kezeskedik igazságáról. Megadja-e az örömöt az Evangélium Istene? Ez a kérdés. „A megváltottaknak egy kicsit jobban megváltottaknak kellene látszaniok ahhoz, hogy higgyek a Megváltójukban" — mondotta Nietzsche. Csak az öröm és semmi más, mint az öröm az, amiből meglátszik megváltottságunk. Az öröm tehát kötelesség Isten iránt.

Kötelesség a felebarát iránt is. Minden kötelességünket embertársaink iránt ezekbe az egyszerű szavakba lehet összefoglalni: örömöt adni. Szent Pál azt mondta: „Hordozzátok egymás terhét, és így teljesítitek Krisztus törvényét" (Gal 6,2). Mit jelent hordozni mások terhét? Azt jelenti, hogy próbáljuk könnyebbé tenni az életüket, tehát örömöt adni nekik, mert az öröm valóban a megkönnyebbülés érzetét adja. Örömünkben táncra akarunk perdülni. De akinek teher van a vállán, az nem táncol. Adjunk örömöt másoknak, és ne hanyagoljuk el az apró örömöket; gyakran a legegyszerűbb és kifelé legkevésbé feltűnő örömök éreztetik meg legjobban a többiekkel, hogy tiszteljük és becsüljük őket: az érdeklődés valami jele, egy elismerő vagy szíves szó, egy mosoly. Kis dolgok ezek, de könnyebbé teszik az életet — és ez a fontos. Hiszen valójában mi a jócselekedet? „Az a cselekedet — mondotta Mohamed —, amely mosolyt csal a másik ember ajkára." Nagyon jó mondás. Vigyünk végbe ilyen cselekedeteket. Magunknak is örömünk fog telni benne. Gondoljunk Verlaine soraira: „Allez, rien n'est meilleur à l'âme — Que de faire une âme moins triste!" (Semmi sem jobb a léleknek, mint elérni, hogy egy másik lélek kevésbé legyen szomorú! Sagesse)

„Mindig megmarad egy kis illat annak a kezén, aki rózsát kínál" — mondja kedvesen egy kínai közmondás. Magunk is megtaláljuk közben az örömöt, és teljesítjük Krisztus törvényét.

Hiszen maga Krisztus örömben és nem gyötrelemben találkozott velünk. Az ő titkai mind örvendetes és dicsőséges titkok; a fájdalmas titkoknak mi voltunk az okai. Azért jött, hogy az örömhírt hirdesse nekünk, és módot adjon rá, hogy minden szomorúságunkat örömmé, hervadhatatlan örömmé változtathassuk. Első csodáját egy menyegzői lakomán vitte végbe: jó borrá változtatta a vizet, hogy hozzájáruljon a szegény emberek öröméhez, akik meghívták. És ennek egy nagy gondolatot kell eszünkbe juttatnia: Nem szerethetjük az embereket úgy, hogy ne szeressük az örömüket. (Vö. Dosztojevszkij: Karamazov-testvérek III. r. 7. k. 4.) Aki szereti az embereket, az szereti az örömüket is. Ez elválaszthatatlan. Szeretjük-e mások örömét — és mit teszünk érte? Ez alól a kérdés alól nem szabad kivonni magunkat. Sajnos senki sem adhatja azt, amije nincs. Krisztus örömöt ad nekünk, mert a szíve túlárad tőle: „Ezeket azért mondottam nektek, hogy örömöm legyen bennetek és a ti örömötök teljes legyen" (Jn 15,11). Ápolnunk kell tehát az örömöt, hogy engedelmeskedjünk Krisztus törvényének. Ez kötelesség a felebarát iránt.

Kötelesség végül önmagunk iránt. Ettől függ testi és lelki egyensúlyunk. „A vidám szív jó vért szül — mondja az Írás —, a megszomorodott lélek kiszárítja a csontokat" (Péld 17,22). Ez a szó betű szerinti értelmében igaz.

Az öröm mélyebb légzést hoz létre, ezzel jobb vérkeringést és az idegsejtek jobb táplálását. A levert kedély akadályozza a szívműködést, gátolja a lélegzést és megmérgezi a szervezetet. Életünk legrosszabb napjai közé számítanak azok, amelyeken nem nevetünk. A sötét ötletek és szomorú gondolatok nem Istentől jönnek. Küldjük őket a pokolba. Isten gondolatai béke és öröm gondolatai a Szentlélekben, mert Sz. Pál szerint Isten országa béke és öröm a Szentlélekben (Róm 4,17).

És ez elvezet bennünket a második ok megfontolásához, amiért az öröm kötelesség önmagunk iránt: nélkülözhetetlen a lelkiéletben. Az ember nem élhet sokáig öröm nélkül — állapította meg Arisztotelész már több mint húsz évszázaddal ezelőtt. Még kevésbé haladhat előre öröm nélkül az életben. A lelkiélet is egészen ennek a törvénynek a jegyében áll. Sz. Tamás világos szavakkal int: „Föltétlenül szükséges, hogy aki előre akar haladni a lelkiéletben, abban meglegyen az öröm" (Comm. in ep. ad Philipp. c. 4, lect. 1). Öröm nélkül nincs életszentség. Szent Pál sem véletlenül teszi a tökéletességre szóló felhívása élére az örömre való buzdítást: „Örüljetek, tökéletesedjetek" (2Kor 13,11). És ez könnyen érthető: Az ember csak azt csinálja jól, amit örömmel csinál. Csak az örömmel végbevitt cselekedetek tökéletesek. Már pedig a szeretetet tökéletes cselekedetek növelik bennünk közvetlenül. „Parancsolataid ösvényén futok, ha szívemet kitágítod" — énekelte Istennek a zsoltáros (119,32). A szívet az öröm tágítja ki. Az Énekek énekének szerelmese örömében ugrándozott a hegyeken és szökdécselt a dombokon (2,8). „Az Úrban való öröm az erősségtek" — olvassuk még a Szentírásban (Neh 8,10). Az Istenben való öröm a mi nagy erőnk, a lélek nélkülözhetetlenül szükséges hangoltsága arra, hogy tökéletesen teljesítsük kötelességeinket. És minél magasztosabbak ezek a kötelességek, annál magasabban kell szárnyalnia örömünknek.

Mi az öröm?

Furcsa, de igaz: a nyelv legmindennapibb, legalapvetőbb szavai, amelyeket minden ország lakói a legtöbbet használnak, egyben a legkevésbé tisztázottak is: valódi tartalmuk határozatlan marad a lélekben. Mindenki beszél szeretetről, szabadságról, örömről és sok másról; ugyancsak kevesen tudják, miről is beszélnek voltaképpen, amikor ezeket a szavakat használják. Mi hát az öröm?

Az öröm — magyarázza Szent Tamás (S. Th. II, II. q. 28. a. 4.) — nem erény, hanem az erény gyakorlása, gyümölcse. Ezt nagyon fontos tudni, mert azt jelenti, hogy nem közvetlenül jutunk el rá. Nem lehet megszerezni nevetéssel, énekkel és tánccal. Nem mondhatom magamnak minden további nélkül: „Most vidám akarok lenni", és nem hihetem, hogy ez sikerült, mert jókedvre kényszerítem magam. Bizonyára vidámnak fogok látszani (és már ez is sok a többi ember miatt), de nem leszek vidám. Tudjuk, hogy a legnagyobb komikusok, azok, akik a nevettetés zseniális adományával rendelkeznek, ma-

gánéletükben gyakran melankolikus emberek. Miért? Sz. Tamás idézett helye megadja az okát: az öröm nem erény, azért nem szerezhető meg közvetlenül. Valami másból származik, valami előfeltétele van, amint a virág és a gyümölcs föltételezi a fát, az ágat, ahonnét születik, amely hordja és táplálja. És mindenekelőtt ezt a valamit fontos birtokolni, azt, aminek az öröm a virága és gyümölcse. Alighogy ez megjelenik, lehetővé válik az öröm, erőlködés nélkül, anélkül, hogy akár gondolnánk is rá. És ezt a valamit úgy hívják: szeretet.

Mikor örülünk igazán? Amikor megtaláltuk, amit keresünk, amikor megvan az, amit akartunk. És mit keresünk, mit akarunk, ha nem azt, amit valamiképpen szeretünk? (Vö. Lk 15,4-10) Minden öröm feltételez valamilyen szeretetet és meg is felel valamilyen szeretetnek. Annyiféle öröm van, ahányféle szeretet, kezdve a derék pipázó bácsi örömén és végezve az Isten arcát szemlélő legfönségesebb angyal örömén. Mondd meg nekem, minek örülsz, és megmondom, mit szeretsz.

Az öröm megszerzésének első feltétele, hogy szeressünk valamit: szeretet nélkül nincs öröm.

Egy egész életet eltölthetsz ennek az egyszerű igazságnak az elmélyítésében. Nem fogsz a fenekére érni, mert ez az igazság nemcsak hogy a teremtett élet valamennyi fokán megvalósul — és ez már magában is figyelemre méltó —, hanem a nem teremtett életben, Isten életében is. Mindenekelőtt Istenről mondhatjuk el igazán: szeretet nélkül nincs öröm. Ha Istenben öröm van, azért van, mert Isten: szeretet, három egymást végtelenül szerető személy tökéletes közössége; és a személyek mindegyike eleven viszony, vagyis csak annyiban önmaga, amennyiben a többi számára van. Ez az olyannyira egyszerű igazság valójában az Atya, a Fiú és a Szentlélek életének egész titkát magában foglalja.

Nekünk embereknek azonban a szeretet csak az első feltétele az örömnek. Van egy második is: a birtoklás. A mi jóemberünk vidámságához nem elég, hogy szeressen pipázni. Az is kell, hogy legyen pipája és a pipájában dohány. Az öröm abból származik, hogy élvezhetjük a szeretett tárgyat, már pedig csak akkor élvezhetjük, ha a mienk. Az öröm élvező szeretet, „amor fruens". Mert a szomorúság is szeretetből fakad. Ha szomorúak vagyunk, az is azért van, mert szeretünk. A lélek minden megmozdulásának és szenvedélyének a mélyén mindig a szeretetet találjuk. Így a szomorúság annak a léleknek a szenvedélye, aki szeret, de nem találja vagy elvesztette szeretetének tárgyát. A szomorúság a távollétből vagy az elvesztésből származik, az öröm a jelenlétből és a birtoklásból. „Gaudium est quies in bono praesenti" (S. Th. I, II. q. 24, a. 4): az öröm létünk elnyugvása és kibontakozása a szeretett tárgy biztos birtokában. Az örömhöz tehát ez a két dolog szükséges: szeretni kell, és valamiképpen birtokolni kell azt, amit szeretünk, vagy legalábbis biztosnak kell lennünk, hogy előbb-utóbb birtokolni fogjuk, ami lényegében már előzetes birtoklás. Ilyen pl. a karácsonyestét

váró gyerekek öröme, vagy a nézőé, aki kényelmesen elhelyezkedik a zsöllyében és várja, hogy felgördüljön a függöny. Egy jótanács: ha meg akarsz menekedni a szomorúságtól, ne szeresd meg, amit sohasem bírhatsz, vagy hamarosan el kellene vesztened. A keresztény lelki nyugalom a boldogság kulcsa. De valahányszor szeretünk és valamiképpen birtokoljuk, amit szeretünk, örülünk is. És minél nagyobb a szeretet, annál átfogóbb az öröm; minél bensőségesebb a birtoklás, annál boldogítóbb az öröm.

A keresztény ember és az öröm

Amit eddig általában mondottunk az örömről, annak természetes alkalmazását megtaláljuk a legnagyobb és első parancsolatban: „Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és minden erődből." Amikor Isten azt kívánja tőlünk, hogy szeressük egész szívünkből, egész lelkünkből és minden erőnkből, ez egyszerűen azt jelenti, hogy meg akarja adni nekünk az örömöt. Mert az Isten iránti szeretetet az különbözteti meg minden más szeretettől, hogy az meg is adja nekünk, amit szeretünk: képessé tesz rá, hogy élvezzük, és következésképpen megvalósítja az öröm minden szükséges föltételét. Ez sokkal több, mint teológia, ez kifejezett kinyilatkoztatás. Jézus azt mondta: „Aki szeret engem, megtartja tanításomat. Szeretni fogja őt Atyám is, hozzá megyünk és benne fogunk lakni" (Jn 14,23). „Aki kitart a szeretetben, az az Istenben él, az Isten pedig benne" (1Jn 4,16). Az első és legnagyobb parancsolat tehát felszólítás az örömre. És a nélkül az öröm nélkül, amelynek eredete ennek a parancsnak teljesítésében van, nem lehet huzamosan megtartani a többi parancsot sem.

Szent Tamás írja: „Az öröm szükségképpen nyomában jár az Isten iránti szeretetnek. Tény, hogy aki szeret, örül barátja jelenlétének. Az istenszeretet pedig mindig élvezi annak jelenlétét, akit szeret, vagyis Istenét" (S. Th. I, II, q. 70, a. 3).

Az emberi valóságok síkján vannak olyan esetek, amikor egészen hiábavaló, sőt kegyetlen dolog lenne valakit örömre buzdítani. Az emberi örömöt nem lehet parancsolni. Az a szeretet gyümölcse, és nem minden embernek adatott meg olyan emberi szeretet, amely képes állandó örömöt fenntartani. Sőt tovább megyek: az emberi szeretet természeténél fogva gyakrabban forrása a szomorúságnak, mint az örömnek. Nem hozza szükségképpen magával annak birtoklását, amit szeret: és még amikor birtokolja is, tudja, hogy ez csak ideig-óráig tart. Emberi síkon a parancsolt öröm csak mesterséges és mesterkélt örömöt eredményezne. A kereszténység vonalán másképp áll a dolog. Nincs mentsége annak a kereszténynek, aki nem szereti Istent, és az a keresztény, akinek Isten szeretete nem szerez örömöt, nem értette meg, mit ád neki ez a szeretet. A keresztény élet és az öröm között szükségszerűen lényegi összefüggés van. Megértjük így Claudel szavait a keresztényekről: „Tanítsd meg őket rá, hogy nincs más kötelességük a világon, mint az öröm." Már Kierkegaard mondta: „Helyesen értve minden ember-

nek, aki igazán eleven viszonyban van Istennel és ennek a viszonynak szellemében akar élni, valójában egyetlen kötelessége van: legyen vidám" (Tagebücher I. 314). A keresztségnek nincs más kötelessége a világon, mint az öröm, mert nincs más kötelessége a világon, mint a szeretet. Egy keresztségtől tehát mindig megkövetelhetjük, hogy vidám legyen. Minden embernek ezer oka lehet a szomorúságra: az ember természetes helyzete tragikus helyzet. De ha a keresztségnek mint embernek ezer oka van is a szomorúságra, mint keresztségnek mindig van legalább egy az örömre: vele van az Isten. Az örömnek ez a fajtája nem függ különlegesen kedvező vagy rendkívüli körülményektől, sem megvalósíthatatlan belső feltételektől. Egyetlenegy valóságtól függ csak, amely önmagában adott és mindig a legmesszebbmenően aktuális: az Úr jelenlététől. Ezért buzdíthatott Sz. Pál annyira az örömre. Majd minden levelében fölszólít rá, éspedig követelő erővel. Nem tanácsolja, hanem megköveteli: „Örüljetek az Úrban szüntelenül. Újra csak azt mondom, örüljetek" (Fil 4,4). És mint olyan ember, aki otthonos az örömben, megadja lényeges indítóokát is: „Az Úr közel van!" Elmondhatjuk ezekről a szavakról, hogy a keresztény élet alaphangulatát adják meg. A keresztény élet olyan élet, amely minden pillanatban képessé tesz bennünket arra, hogy örüljünk az Úrban.

Hit és öröm

Ha tehát meg akarjuk ismerni az örömöt, nem önmagában kell keresnünk, hanem forrásában. Növekednünk kell a szeretetben. És ne feledkezzünk meg igyekezetünk közben a hit szerepéről. Mert csak a hit által ébredünk tudatára, milyen csodálatosan, milyen nagyon és hányféle módon van hozzánk közel a mi szeretett Istenünk. Ezért hát a hit lényegénél fogva örömöt áraszt. A hit tárgya az Evangélium, aminek jelentése éppen: örömhír. Miért örömhír? Mert minden egyes igazság, amelyet hírül ad nekünk, mindegyik a maga módján, azt mondja el, hogyan lakik velünk a mi szeretett Istenünk, és milyen utakon akar magához vonzani.

A szeretet: átalakulás. Azt, aki szeret, azzá alakítja, akit szeret, és a kettőből egyet alkot. Ami a szeretett személyre vonatkozik, éppen úgy vonatkozik énrám; ami az övé, az valamiképpen az enyém is. Elég alkalmazni a szeretetnek ezt az általános lélektanát az Isten iránti szeretetre, hogy nyomban megértsük: az Isten iránti szeretet legelső sajátossága — örülni Isten örömének. Azaz örülni, hogy Isten: Isten. Ez különben tapasztalati tény. Ha az első parancsolat nem marad holt betű, ha igyekszünk szeretni Istent teljes szívünkből, akkor eljön egy pillanat, amikor mélységes örömet érzünk, ha rágondolunk az isteni életre és boldogságra. Boldogság elgondolnunk az Igének, Isten egyszülött Fiának örök születését és a Szentléleknek az Atya és a Fiú személyes szeretetének örök, közös lehelését. Boldogság elgondolnunk, hogy Isten örökkön-örökké Atya, Fiú és Szentlélek, három személy közössége, élete végtelen megismerés és végtelen szeretet. Boldogság el-

gondolnunk, hogy Isten egészen élet, egészen igazság és egészen szeretet, maga az élet, maga a lét, a tökéletesség, a minden. „Hálát adunk neked nagy dicsőségedért" — énekli az Egyház a szentmise Gloriájában. Mintha azt mondaná: „örülünk a te nagy dicsőségednek." Íme, ez az öröm sohasem hiányzik azokból, akik szeretik Istent.

De ennek az örömnek a tárgya még túlságosan általános. Mi azt az örömöt keressük, amelynek eredete közvetlenül Krisztus személyiségében van, a kereszténynek, az Úr tanítványának sajátos örömét. Ezt az örömöt maga az Úr adta tudtunkra. És nélkülözhetetlen dolog, hogy tudatára ébredjünk. Mindazt, amit az Úr mondott nekünk, azért mondta, hogy az ő öröme bennünk legyen, és így a mi örömünk teljes legyen.

Amikor az Úr az örömre buzdít, a fő indok mindig az, hogy aki szavát befogadja és megvalósítja, annak ebből előnye származik: „Örüljetek és ujjongjatok, mert jutalmatok bőséges lesz" (Mt 5,12). „Kérjetek, mert kaptok, hogy örömötök teljes legyen" (Jn 16,24). Mindig — kivéve egyetlenegy alkalmat, éspedig igen emlékezetes körülmények között. Az utolsó vacsora végén történik ez, amikor az Úr már-már elválik övéitől, hogy kiszolgáltassa magát. Tehát olyan pillanatban, amikor azok, akik mindent elhagytak érte, elveszettnek érezték magukat, és vigasztalásra volt szükségük, jobban, mint valaha. És akkor az Úr hirtelen arra szólítja föl őket, hogy örvendezzenek, — de ezúttal már nem a jutalom gondolatának, hanem az ő örömének. És Jézus nyomatékosan hangoztatja, hogy ez részükről a szeretet bizonysága: „Ha szeretnétek engem, örülnétek annak, hogy az Atyához megyek" (Jn 14,28). Azt várta tőlük, amit mindnyájan elvárunk barátunktól: hogy magáévá tegye a mi örömünket. Mert ez a barátság törvénye.

Ez tehát a keresztény ember sajátos öröme, az Úr tanítványaként élvezett öröme: teljes bizonyossággal tudja, hogy az Úr ma és mindörökre a dicsőség állapotában „ül az Istennek jobbja felől" (Mk 16,19), és teljhatalommal irányítja a világ sorsát. Ennek minden másnál jobban kell örülnünk; jobban, mint Isten ajándékainak.

Ez a sajátos öröm nagyon nagy dolog. Nemcsak hogy nem természetes aktusa az embernek, de a puszta hit sem elég hozzá. Ezt az örömöt csak azokban figyelhetjük meg, akinek az élete Krisztus (vö. Fil 1,21). Olyan lelkületet tételez föl, amely sohasem fárad bele, hogy az Úr arcát szemlélje, — és ehhez nagy szeretet kell. Észre sem vesszük és odajutunk, hogy csak saját magunkra gondolunk, apró gondjainkra, kudarcainkra, és mindig jobban eltávolodunk az Úr szavától. Pedig az mindig igaz marad: „Ha szeretnétek engem, örülnétek . . ."

„Meg fogom mutatni neki, mi mindent kell szenvednie az én nevemért" — mondta Szent Pálról az Úr (Csel 9,16). És ez nem volt légből kapott jövendölés. Elég elolvasni a második korintusi levél 11. fejezetét, hogy meggyőződjünk róla. Ő az embereknek ahhoz a fajtájához tartozott, akik mindenütt nehézségekbe bonyolódnak. Környezete mondhatni szisztematikusan

ellene esküdött. Megkínzott, megalázott, megvert ember volt. És mégsem hagyta el soha az öröm, sőt ezt írja: „minden bajom közepette túlárad bennem az öröm" (2Kor 7,4). Hogyan volt ez lehetséges? Nagyon egyszerű: mert szíve egy másik valakinek örömét élvezte, az Úr tökéletes örömét, az Úrét, akit az Atya mindenek fölé emelt, és olyan nevet adott neki, hogy az minden név fölött van (Fil 2,9). Igazi hazája a mennyben volt, „ahol Krisztus ül az Isten jobbján" (Kol 3,1). Ezért volt szíve szabad és vidám.

Erről a Krisztus misztériumában való hitről mondja Szent János, hogy van ereje legyőzni a világot (1Jn 5,5). És a hit hatalma az öröm útján érvényesül: örömet ad azoknak, akik belőle élnek. Ez a hit a mi elpusztíthatatlan örömünk — ha szeretünk.

A remény öröme

A niceai hitvallás utolsó cikkelyében ez áll: „Várom az eljövendő örök életet — et expecto vitam venturi saeculi." Jelentős különbség az, hogy várunk vagy csak remélünk-e valamit. Ott sétálsz a vasúti vágány mellett, és egy barátodat látod ülni egy padon. Megkérded, mit csinál: azt fogja felelni, hogy várja a vonatot. Nem azt: reméli, hogy vonatra ül, hiszen kétségtelen előtte, hogy a vonatja megjön és elviszi magával. Viszont talán elmondja, reméli, hogy jó idő lesz útközben, mert a jó idő, mindenféle időjárásjelentés ellenére, bizonytalan dolog marad. Aki vár, az biztos a dolgában, aki remél, az nem egészen. Ezért beszél a Credo és a Credo szellemében Szent Tamás a keresztény remény esetében várakozásról és nem reménylésről. A keresztény remény sokkal inkább várakozás, mint remélés. Aki most abban a várakozásban él, hogy egy napon birtokába fogja venni a szeretett jót, az már előre örül neki, mintha csak máris az övé volna: „Örültem, mikor mondták: Megyünk az Úr házába!" (Zsolt 122,1) Mert az öröm lényeges sajátsága: a jelen birtoklás, vagy a jövendő birtoklás bizonyossága. Éppen ez a bizonyosság teszi csupa örömmé a várakozást; ez mondatja Sz. Pállal: „A reményben legyetek örvendezők" (Róm 12,12). A keresztény remény abból a bizonyosságból él, hogy Krisztus kegyelmével egy napon színről színre fogjuk látni és bírni azt az Istent, aki most csak a szeretet által, a hit sötétjében a miénk. „Lelkünk biztos és szilárd horgonya ez (a remény), amely a függöny mögé ér" (Zsid 6,19). „A remény nem csal meg" (Róm 5,5). Ezért ad nekünk örömet.

De min nyugszik a reménynek ez a biztonsága? Azon a minden jó teológiában magától értetődő elven, hogy ha Isten minden jónak végső oka, akkor végső oka a javak legjobbikának, vagyis az ember üdvösségének is. Isten nem egyszerű megfigyelő, aki tudomásul veszi, hogyan élünk, Isten az üdvösség szerzője. „Megtérésed az én dolgom, ne félj" — mondta Pascalnak. Megtérésünk és üdvözülésünk mindenekelőtt Isten műve. Még a legkisebb cselekedet is, amit üdvösségünkre végbeviszünk, olyan fa gyümölcse, amelynek gyökerei Isten szívéből táplálkoznak. Reménységünk tehát olyasvalaki-

nek a segítségére támaszkodik, akinek működése nem hiúsulhat meg. Ezért a remény isteni erény: mert Istent reméli, és csak Isten által reméli. „Aki meghívott benneteket, az hűséges és végbe is viszi" (1Tessz 5,24). Jó elismételni ezeket a rövid szavakat, mielőtt elalszunk.

A keresztény reménye alapvető indítékának köszönheti azt, hogy bármi megpróbáltatás nem veri le, inkább megerősíti. „Még szenvedéseinkkel is dicsekszünk — mondja Sz. Pál —, mert tudjuk, hogy a szenvedésből türelem fakad, a türelemből kipróbált erény, a kipróbált erényből reménység. A remény pedig nem csal meg, mert a nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt szívünkbe az Isten szeretete" (Róm 5,3-5). Mit jelent ez? Azt jelenti: Isten szeretetét kell magunkban hordozni ahhoz, hogy jogunk legyen a bizonyos reményhez, és hogy reménységünk meg ne csaljon. Már most Isten maga vállalja, hogy eleget tesz biztos reményünk elengedhetetlen föltételének: nekünk adja Szentlelkét, hogy legyen bennünk az iránta való szeretet eleven és személyes forrása. Az az ember tehát, aki reménykedik Istenben, aki látva nyomorúságát, nem várja többé mástól üdvösségét, mint az egyedül üdvözítő Isten irgalmasságától — az ilyen ember nem csalatkozik. Isten neki fogja adni Lelkét, hogy árassza beléje a szeretetet.

A hit bizonyossága a mi reményünk bizonyosságának alapja; az, hogy az emberré lett Istenfiában minden: megváltás. És ez a bizonyosság több mint elég arra, hogy dúsan kibontakozzék bennünk a hála és az öröm.

Béky Gellért

ISTEN FIATAL

Kevés embernek tűnt fel az, hogy a kereszténység alapítója milyen fiatal. Kevés vallásalapító van (ha ugyan találunk csak egyet is), aki olyan fiatalon halt meg, mint az Úr Jézus. Az első benyomás, ami felejthetetlen nyomot hagyott az emberiség emlékezetében, a betlehemi Kisjézus meg az isteni Gyermek fiatal édesanyja, a szép Szűz Mária. Paul Claudel Isten „örök fiatalságát", „gyermekségét" élte át abban a titokban, mikor ott a párizsi Notre Dame székesegyházban, éppen karácsony délutánján szívébe nyilallt a kegyelem.

Meister Eckhart Isten örökkévalóságában örök „fiatalságát" vélte fölcsillanni. „Der Ewigkeit Eigenschaft ist, dass Dasein und Jungsein bei ihr eins sind" (Von der Erneuerung im Geiste, Eph. 2,23). Isten dicsősége nem más, mint ennek az örök fiatalságnak egyelőre még ritka epifániája, vagy jobban mondva „diafániája", fátyolos sejtetése, a teremtményekben bujkáló, áttetsző csillogása. A természet rendjében, a fejlődésben, bimbózásban, virágnyílásban, az üdvösség diadalmas, fényes cselekedeteiben, de leginkább az Isten Fiának arcán (2Kor 4,6) szemlélhetjük Isten dicsőségének boldogító fölragyogását.

Krisztus fiatalságának teljességében halt meg. Szent János még a dicstelen kereszthalálban is a dicsőségre gondol (Jn 3,14; 7,39), arra a fiatal, győzedelmes, örök erőre, ami legyőzte a halált, a végzetes elöregedést. S ez az erő nem más, mint az örök szeretet. Ám a szeretet lényegénél fogva fiatal. Ezért lesz a kereszt a dicsőség fényességévé. A föltámadás csak ennek igazolása, végérvényes megpecsételése. Így az Úr Jézusnak az utolsó benyomása is, amit az emberiségre hagyott, szintén az örök Isten „fiatalságának" a benyomása: a győztes Szeretetté . . .

Nem véletlen az sem, hogy Szűz Máriát mindig fiatalon, ragyogó szépségben ábrázolják a művészek. Hogy is lehetne másként megfesteni vagy szoborba vésni Azt, aki kegyelemmel teljes? Mert mi más a kegyelem, ha nem a Fiatal Isten túláradó öröme, tisztasága, nagylelkűsége a Szentlélekben, aki viszont szüntelenül megújít, újjá teremt mindeneket? (Zsolt 104,3; Bölcs 7,27). Aki a kegyelemben él, az mindig fiatal marad, még ha száz évig él is . . .

Boldogok a szívükben-lelkükben fiatalok, mert az ilyenek meglátják Isten dicsőségét; mert hasonlókká lesznek az Isten Fiához, aki Atyja dicsőségében várja a bűn öregségéből, a halálból megváltott testvéreit. Aquinói Sz. Tamás kereken kijelenti, hogy a tökéletesség a fiatalságban keresendő. Annál tökéletesebb valaki, minél közelebb van ehhez a lelki fiatalsághoz (IIa IIae, Qu. 1, De Fide a. VII. ad 4).

A hiten kívül nincs „istenibb" erény a reménynél meg a szeretetnél. Nos, a remény is, a szeretet is lényegénél fogva a lelki fiatalság erénye.

A lelki fiatalságnak öt jó tulajdonsága van: két páros és egy magános. Első helyen kell megemlítenünk a tisztaságot és a meleg szeretetet. A tisztaság nem elég. Ugyan ki menne fel a Mont Blanc-ra fagyos téli éjszakán, hogy onnan gyönyörködjék a holdban vagy a csillagokban? Pedig biztosan szép lehet onnan fentről a csillagos ég. Szépnek szép — de embertelenül hideg. A hidegség, keménység, szívtelenség, gőg: mind-mind a közeledő öregség jele. A fiatalság újat jelent, ami még szép, tiszta. Boldogok a tiszta szívűek (Mt 3,8). De az új ugyanakkor hajlékony, meleg, mint a gyermek teste. Meleg, mint a szerető szív. Viszont hiába meleg az étel, ha piszkos. Mit ér a meleg vonatkocsi, ha fejfájdítóan rossz, piszkos benne a levegő? A világban tagadhatatlanul sok „melegséggel" találkozunk, csak az a baj, hogy szennyes, piszkos, fertőzött a levegő, a környezet. Ezek a tünetek pedig már félreismerhetetlenül az elmúlás, az öregség, a halál előízét hirdetik. Aki igazán fiatal, annak testben-lélekben tisztának kell lennie, és meg kell maradnia az Isten Fiának meleg szeretetében, vagy mint az írás mondja, „szeplőtelen örvendezéssel" kell megállnia „Jézus Krisztus dicsőséges eljövetelekor" (Júdás 24).

A következő páros tulajdonság: gyöngéd és erős egyszerre. A világban sokszor túlteng az erő, a hatalom, az erőszak. Pedig az igazi erő éltet, bátorít; növekedést, fejlődést, beteljesedést, üdvösséget jelent. Ez azonban

csak akkor valósulhat meg bennünk, ha finom gyöngédséggel, érzelmi gazdagsággal párosul. Nem érzelgős szentimentalizmusról van tehát szó. Az ilyenben nincs sok köszönet. Úgy különbözik a lelki gyöngédség, érzelmi fogékonyság az érzelgősségtől, mint a friss hegyi patak vagy átlátszó tengerszem a zavaros pocsolyától. Aki fiatal akar maradni, annak férfiasnak, erősnek kell lenni a megpróbáltatás, üldözés napjaiban éppúgy, mint az Istenért vagy a felebarátért való munkák nagylelkű vállalásában. S ugyanakkor gyöngédnek kell tudnia lenni, érzelmi gazdagsággal kell bírnia. A Szentlélekről van megírva, hogy „fortiter et suaviter": fiatalos erővel, friss lendülettel, teremtő dinamizmussal, s ugyanakkor szinte nőies, anyás gyöngédséggel kormányozza a teremtményeket, kinek-kinek tökéletes beteljesedése, a dicsőséges vég felé. Férfiasan nőies és nőiesen férfias. És ha tiszta, meleg szeretet az éltető erő, akkor Isten örök fiatalsága lüktet az üdvösségre, megújulásra vágyó teremtésben.

Az ötödik, „magános" tulajdonság pedig nem egyéb, mint a szenvedés, a Krisztus keresztje. Benne edződik, finomul, tisztul egyre, érik be a fiatalság. A szenvedés a fiatalság hiteles garanciája. Isten Fiának is a szenvedés által kellett bemennie a „dicsőség"-be (Lk 24,26). A „Szép Szeretet Anyjá"-nak is a kereszt hétfájdalmú tégelyében kellett örökre fiatallá formálódnia. Talán ezért voltak a szentek a szenvedés ismerői. Ezért nem volt múló a fiatalságuk. Nem különös? A szentek között még keresve sem lehetne találni csak egyet is, aki öregkorára gyerekessé, bárgyúvá, szellemileg bénává vált volna. Egész halálukig megtartották szívbeli, lelki frissességüket, fiatalságukat. Aki Istenhez közel van, az fiatal kell, hogy legyen. Akiben a kegyelem lüktet, az mindig tavaszos. Aki tiszta, gyengéd, erős és szeret és nem fél a Krisztus keresztjétől: azon nincs hatalma az öregségnek, elmúlásnak, sem a halálnak.

Isten fiatal. És fiatal az Isten Fia is. S fiatal a Szentlélek, kettőjük tiszta, üde Lelke, a szeretet.

Boldogok a szívben, lélekben fiatalok, mert ők részesei lesznek a dicsőség Istenének örök fiatalságában . . .

Oláh Miklós

„SZENTHÁROMSÁG BOLDOG PAPJAI"

Az örömmel eljegyzett papi szolgálatról

Így titulálja a keleti Egyház pénteki vecsernyéje „a földön megjelent Ige hirdetőit".[1]

Pap és boldogság? Ezek még külön is nehéz fogalmak és — úgy tűnik — egyre ritkuló jelenségek, — hát még így együtt a kettő!

De mégis: van ilyen! Van boldog pap, hiszem, hogy nem is kevés. A két fogalom összekapcsolása pedig nem különös és erőltetett: ez a természetes, így van rendjén. Akármit is mond a statisztika: a boldogtalan pap a kivétel, az a rendkívüli és a nem természetes. Miért? Azért, mert a pap Krisztus munkatársa, barátja, sőt Krisztus „mása". Krisztus pedig I. boldog. II. Képes arra, hogy boldoggá tegye a hozzá csatlakozókat, sőt ez istenemberi szívének leghőbb óhaja. III. Isten szeretett gyermekeinek boldogságáért dolgozott, és erre hívott munkatársul minket is.

I. „Mindnyájunknak kívánsága, mindnyájunknak öröme vagy, Isten Igéje, a Szűz Fia . . ." [2] Miért? Mert Ő j ó: tökéletes, azaz hiánytalan, harmonikus és szilárd. „Senki sem jó, csak egyedül az Isten" (Mk 10,18). Ezért igazából csak egy boldog lény van, az Isten. Amikor Szent Pál a „boldog Isten"-ről beszél (1Tim 1,11), nagyon találó jelzőt használ. Sőt mintha szükségtelen szóismétlés is lenne, hiszen Isten maga a Boldogság.

Különösen mert az egy Istenben három Személy van. „Az öröm: válasz a szívünket megérintő szeretetre" — írja Kiss László.[3] Számunkra teljességgel elképzelhetetlen, hogy az öröm milyen végtelen extázisa izzik és viharzik a Szentháromság személyei között. Nagy Szent Bazil tudta ezt, és ezért így imádkozott: „Örök Isten . . . jóságnak tengere és emberszeretetnek felfoghatatlan mélysége, Uram, ki az igazság szellemi napja vagy, ragyogj fel a mi szívünkben, töltsd be lelkünket vidámságoddal . . ." [4] Húsvét ünneplésének kimagasló remeke, az éjszaka énekelt kánon, „az örökkétartó vigasság"-nak nevezi a feltámadt Krisztust.

Jézus boldogságának bizonyításánál nem kell hosszan időznünk, hiszen ez természetszerűleg következik a keresztény istenfogalomnak és Jézus istenségének igazságaiból. Ez az Isten örömébe vetett kétségtelen hit sugárzik ki temetési énekeinkből, amelyekkel elbúcsúztatjuk halottainkat: „Boldog az út, melyen mégy, lélek . . ." és: „Boldog, akit kiválasztasz és magadhoz fogadsz, Uram . . ." De ez van benne az esküvőn szereplő zsoltárban is, amelyet az oltár elé vonuló jegyespár felett énekelnek: „Boldogok mindnyájan, kik az Urat félik, kik az ő utain járnak . . ."

Szűz Máriát, „a keresztények segítségét", így ünnepeljük nagyböjt 5. szombatján:

Üdvözlégy, ki által öröm derült fel reánk,
Üdvözlégy, mert általad a földiek együtt vigadnak az égiekkel,
Üdvözlégy, minden nemzedék öröme,
Üdvözlégy, szent örömök szolgálója,
Üdvözlégy, isteni jóság ajándékozója,
Üdvözlégy, titkos öröm élete.

Gyakran hoz zavarba az Egyház merészsége, amikor ilyen nagy dolgokat állít emberről, legyen bár az akár az Istenszülő is. Mit mondjunk akkor Jézusról? Ha jónak, szépnek tartjuk az embert vagy más teremtményt, milyen jó és szép akkor az Isten? Ha Mária „minden nemzedék öröme", akkor hol

az emberi szó, amely kifejezheti Jézust? Nem, Mária csak szolgálója a „Szent Örömök"-nek — milyen igaz és szép megnevezése ez Jézusnak! — és csak ajándékozója az isteni Jóságnak, de azt hiszem, a „titkos Öröm Élete" már maga a Szentháromság, amely most íme megnyilatkozott és a mienk lett Jézus Krisztusban.

II. A mi Urunk valóban boldognak akarja és boldoggá is teszi munkatársait és barátait, de azért a dolog nem ilyen egyszerű. Az ember élete egyáltalán nem zavartalan itt a földön, a világ folyása pedig olykor szinte kétségbeejtő.

„Emmánuelnek fogják hívni. Ez azt jelenti: Velünk az Isten." „Amint megpillantották a csillagot, igen megörültek." „Keresi a gyermeket és meg akarja ölni." „. . . siratja fiait és vigasztalódni nem akar, mert nincsenek többé." „. . . félt odamenni." „Közel van az Isten országa . . . Készítsétek az Úr útját!" (Mt 1,23; 2,10.14.18.22; 3,3)

A Máté-evangélium első lapjairól valók ezek a mondatok. A két nagy bejelentés, mint széles, erős keret közrefogja az „emberi színjátékot": a népek és egyének, évezredek és emberöltők véres, hányatott, örömmel és öldökléssel, bánattal és félelemmel elegy históriáját, amelyek között mindezek ellenére is újra és újra felhangzik a sürgetés: „Készítsétek az Úr útját!"

E szomorú krónikában szinte teljesen elmosódik a határ az evangélium és a modern élet között. „Add ki nekem az örökségrészt . . ." „Öt férjed volt, s aki most van, az nem férjed, ezt igazán mondottad . . ." — „Nyolcvan sérüléssel járó közúti baleset történt a hét végén az országban, nyolcan életüket vesztették. Emberölési kísérletért öt évi fegyház. Ismét heves harcok dúlnak Libanonban. A félelem pártfogói. Polgárháborús zavargások Észak-Irországban. Dél-koreai terrorper. Faji összetűzések Londonban. Véget vetett az életének . . ." Egy egyszerű nap egyetlen újságjának a hírei. És hozzá mindaz, ami a gyóntatószékben, az orvosnál, a pszihiáternél, az ügyvédnél, a rendőrségen derül ki. Azután a többi, ami még nem, vagy sohasem lesz köztudottá. Az a megszámlálhatatlan jaj és fájdalom, ami szintén ma történik, de nem hallunk róluk, mert — szerencsére — képtelenek vagyunk mindent meghallani.

Aki nem akarja mindezt fásultan vagy közönyösen nézni és tudomásul venni, lehet annak „erősnek és boldognak" lenni?

„Talán nem súlyosabbak ezek a bajok, mint amik a múltban voltak, de annyira általánosak, hogy elborítják az egész világot. A hírközlő eszközök révén ismertebbek is lettek és belevésődnek az emberek tudatába, legalább olyan mélyen, mint a jó hírek. Ránehezednek terhükkel az emberi lelkiismeretre, és sokszor úgy tűnik, hogy széles elterjedtségük miatt emberileg nem is lehet a problémákat megoldani." VI. Pál pápa is szembe találta magát a nehéz kérdéssel, mikor „A keresztény örömről" írt. „Ez a nehéz helyzet azonban nem akadályoz meg bennünket abban, hogy az örömről beszéljünk,

hogy örömet reméljünk. Kortársainknak, akik nyomorban élnek, szükségük van arra, hogy megtapasztalják az örömöt és meghallják dallamát." [5]

Krisztus boldogító akaratának és munkájának nem az az egyetlen nehézsége, hogy hihetetlen méretű emberi nyomorúsággal találja magát szemben, hanem a mód is, ahogy ezt a célját el akarja érni. A. Schmemann írja „Az ortodox keresztények hitéről" szóló könyvében: „A kereszténység ... amikor bemutatta a tökéletes embert, szükségképpen felfedte a szakadékot, amely Isten és ember között állt, és megmutatta egyúttal, milyen kimondhatatlan szomorúság fakadt ebből az elidegenedésből . . . Amióta az evangéliumot az egész világon hirdetik, zátonyra kellett futnia minden kísérletnek, amely a pusztán ‚pogány örömök' visszaszerzésére irányult . . . A kereszténység lehetetlenné tette, hogy az örömet a dolgok természetes lefolyásában lehessen megtalálni, valamiféle aratás-ünnepben, újhold-ünnepben. Mivel az öröm beteljesedése az elérhetetlen jövőbe költözött — úgy is, mint cél, úgy is, mint minden munka vége —, ez a tény az egész emberi életet ‚erőfeszítéssé', munkává tette." [6]

Nem mindenben értjük az Úr Jézus módszerét, de azt kell tapasztalnunk, hogy az élet inkább Őt igazolja. A modern ember nagyon jól tudja már, mit jelent félni, és a szorongás népbetegséggé lett. Jézus azzal kezdi örömre nevelésünket, hogy megszabadít a félelemtől. „Ne félj, te kisded nyáj! Úgy tetszett az Atyának, hogy nektek adja az országot. Ne félj, Zakariás . . . Ne félj, Mária . . . Ne nyugtalankodjék szívetek és ne is szorongjon! Szomorúságotok örömre fordul, és örömötöket senki sem veszi el tőletek" (Lk 12,32; 1,13.31; Jn 14,27; 16,20.22).

Meg kell szabadulnunk az emberszabású és kicsinyes látástól, a fantáziátlan magatartástól. „Néha attól félek — mondja Marty bíboros —, hogy az éleslátás és a dolgok velejére való tapintás kibúvóvá válik. A remény nem ebből táplálkozik. A mi táplálékunk más: a megfeszített és feltámadott Krisztus, akit Igéjében talál meg korunk, és akit az Eucharisztiában veszünk magunkhoz. Meghívom mindnyájukat, hogy éljük együtt a ‚megfeszített Reményt'." [7]

Nem kell tagadnunk — még magunk előtt sem — esendőségünket, alázatosabbnak kell lennünk, hogy jobban tudjunk örülni. „Minden öröm, mivel minden ajándék" — mondja a Szentatya (i. h. 34). Akinek minden természetes és minden „jár", az képtelen a boldogságra. Gondoljunk az elkényeztetett egykékre és a jómódban felnőtt fiatalságra.

Itt Urunk megint különös, érthetetlen és sajátos útra terel minket. „Szegénység, valamilyen értéknek az elhagyása értelmében, Istenbe vetett bizalommal, Istenhez való bátorsággal. Ebből a világ előtt mindenekelőtt bizonyos meghiúsulás, bizonyos megszégyenülés következik. Valamiképp az ember szűkebbé, szegényebbé válik, talán az ostoba, a kizsákmányolt, látszólag visszamaradt s életképtelen, a látszólag kihasznált, gyönge lesz. Nem szabad a gazdagságra gondolnunk, mert ez a példa manapság inkább elfedi a

dolgokat. Nézzünk talán egy konfliktust egy alárendelt ember és felettese között, radikális, komoly ügyben. Aki ebben lemond becsületéről, szabadságáról, szeretetéről, annak elsősorban az lesz az érzése, hogy az ürességnek a mélyébe zuhan, amit megkockáztatni értelmetlen dolog. A maga benső, személyes, értékelni képes tapasztalatában sehogysem lesz az az érzése, hogy ezért jutalmat kap. Ő a Hegyi Beszéd értelmében vett szomorkodó, üldözést szenvedő stb. De a szívnek ebben az elhagyással keletkező szabad ürességében valósul a hit — anélkül, hogy látna, a lemondás — anélkül, hogy fogható jutalmat kapna. Ebben az egzisztenciális és nem teoretikus transzcendenciában tűnik fel a ‚Deus semper maior' — és csakis így" (K. Rahner).[8]

S ezzel elértünk az Evangélium egyik legkülönösebb lapjához, amely a „Boldogságokat" tartalmazza. Mélységesen logikátlannak és ellentmondásosnak tűnnek ezek a mondatok, mégis roppantul vonzók. A Nyolc Boldogság tanítása olyasmi, amit nem elég elolvasni, nem elég elmélkedni róla, hanem élni kell, mert csak így érthető meg igazán. „Jaj neked, elhomályosult lelkem, míg a gonoszsággal föl nem hagysz, míg kedvetlenül könnyezel . . ." [9] Szívesen sírni, örömmel bánkódni, boldogan hallgatni a szidalmazást és rágalmakat: normális dolog ez? A válasz attól függ, mi a „norma", mit tartunk normálisnak. Jézus nem mondta, hogy élvezni kell ezeket, nem helyesli az igazság elnyomását, a becsületünkbe való gázolást és a szidalmakat. De aki mégis ilyen körülmények között kénytelen élni, azt boldognak nevezi. „Nem azért, mert állapotuk magában boldog lenne — mondja Guardini —, hanem mert könnyebben belátják, hogy több is van, mint a világ. Mert ezek átérzik, milyen kevéssé elég a föld . . ." [10] Az a sírás örömszerző, amely megnyitja az embert, amelyben a bánat feloldódást keres. Azt az embert, aki görcsösen tiltakozik a bánatnak és a gyengeségnek még a látszata ellen is, nem lehet sem megvigasztalni, sem megerősíteni. A Nyolc Boldogság által körvonalazott életforma az egyszerű és nyitott élet, a fejlődni tudó, nagylelkű és erős ember stílusa. A Boldogságok a tökéletes istenszeretet jó földbe vetett magjai, amelyekből a százszoros termés, a boldog örök istenlátás csírázik ki.

„Jézus azért mondta a gyermekekről, hogy ‚ilyeneké a mennyek országa', mert ezek a kicsiny gyermekek boldogok. A Mennyek Országa azoké, akik boldogok." [11] Azoké, akik értik és értékelik, védik és továbbítják a boldogságot. Ez a pap feladata, ebben áll az ő munkája. S ha érti és értékeli a Krisztustól származó boldogságot, ha bízik Urában, akkor boldog lesz. Akkor már most benne él „ura örömében", és minden külső nyomorúsága mellett is lelke magasztalni fogja az Urat és szíve ujjongani fog megváltó Istenében.

A pap örömérőI csak nagyon félve és könnyes szemmel írhatunk. Félve és szerényen, hogy ne tűnjék hivalkodásnak ebben a sokat és sokféleképpen szenvedő világban. Könnyes szemmel, mert könnyben és szenvedésben szü-

letik a boldogságunk. De az öröm mindenkinek életszükséglet, nekünk is az. Ezért „őrizzük meg az evangelizálás vigasztaló örömét akkor is, amikor könnyek között kell vetnünk" (VI. Pál: Evangelii nuntiandi). Ilyen lelkületből fakad a reggeli himnusznak ez a néhány sora: „Te vagy az én erősségem, Uram! te az én hatalmam, te vagy az én Istenem, te az én örvendezésem!" [12] Minden hivő embernek természetszerűen boldognak kell lennie. Az a legmélyebb öröm, ha tudjuk, hogy szeretnek bennünket, és mi is szerethetünk. Hinni pedig annyit jelent, mint biztosnak lenni Isten szeretetében, és megfelelő módon válaszolni rá.

Szelíden törj be engem: — éljek az emberek között.
Mert értük élni könnyű: de köztük, velük — nehéz.
(Váci Mihály: Szerelem)

A papnak pedig nem elég az emberekért élnie, hanem „köztük és velük" — és ez nehéz. De „a szeretet képes arra, hogy táplálja az embert étel és ital helyett. Ez az a bor, ‚mely megvidámítja az ember szívét'. Boldog az az ember, aki ivott ebből a borból. Mert abból ittak a tékozlók és megtértek, a bűnösök és elfelejtették sötét útjukat, a részegesek és böjtölőkké lettek, a gazdagok és megkívánták a szegénységet, a szegények és gazdagabbá lettek reménységgel, a betegek és megerősödtek, az együgyűek és bölcsekké lettek." [13]

III. Albert Schweitzer azt mondja: ifjúkori boldogsága mélyéből nőtt ki az az érzése, hogy nem gondolhatja az életét csak önmagáénak. Már fiatalon érezte, hogy „az ember az emberé", „az embernek joga van az emberre".[14] Az öröm önkiárasztó. Örülni nem lehet egyedül. A boldog pap tehát termékeny apostola Isten örömének, a belső öröm nélkülözhetetlen feltétele szavai hitelességének. Jézus is így jött közénk: boldogan. És azért jött, hogy Isten örömét ajándékozza nekünk.

Töltsd meg vigassággal szívemet, Szeplőtelen
A te enyészhetetlen örömödnek ajándéka által,
ki a vigasság szerzőjét szülted . . .[15]

Az öröm nagyszerű gyümölcse Jézus Krisztus megváltói munkájának. A különböző eredetű örömök igaz voltát nem a viták, az érvek súlya, sőt nem is híveiknek száma dönti el. „Gyümölcseikről ismeritek meg őket . . ." Igaz öröm ott van, ahol a kivégzőknek megbocsátó vértanúkat, derűs lelkű betegápolókat, áldozatos nevelőket, hűségben élő házastársakat, egymás terhét elviselni és egymásnak megbocsátani tudó közösségeket, vagyonról, élvezetről és az önbiztosítás bármilyen formájáról lemondani tudó embereket találunk. „A technikai találmányokban gazdag társadalom megsokszorozhatta ugyan az élvezetek megszerzésének a lehetőségét, de nehezen tud örömet nyújtani. Az igazi öröm máshonnan fakad, az szellemi dolog" (VI. Pál i. h. 13).

Krisztus az én erőm, Uram és Istenem!
Áhitattal kiáltja a tisztes Egyház,
Vidám elmével ünnepelve az Urat.[16]

Nem is alaptalan sem a vidámság, sem az ünneplés: Krisztus a maga személyében „rászolgált", életművével valóra váltotta, mindnyájunk számára lehetővé tette az örömet. Karácsonyéjszakai virrasztásunk egyik fénypontja az Izaiás prófétától származó, oly nagy erőt és felszabadult, kitörő örömet sugárzó mondat lendületes dallamon való, refrénszerű ismételgetése: „Velünk az Isten: értsétek meg nemzetek és térjetek meg, mert velünk az Isten!" Aki a szövegnek, dallamnak és tartalomnak ezt a remekét ismeri, az igazat ad nekünk: ritkán sikerült a karácsony mondanivalóját ennél pontosabban kifejezni. Ezt jelenti nekünk Jézus születése: „Nagy ujjongással töltöd el őket, kitörő örömöt adsz nekik. Úgy örülnek majd színed előtt, ahogy aratáskor szoktak örülni, s ahogy akkor örülnek, amikor a zsákmányt osztják. Mert Gyermek születik, fiú adatik nekünk, s az ő vállára kerül az uralom. Így fogják hívni: Csodálatos, Tanácsadó, Erős, Isten, Örök Atya, Béke Fejedelme" (Iz 9,2-5).

De nemcsak születése lett örömünknek oka: hálás szívvel köszönjük meg a „boldogító szenvedést", keresztje pedig „büszkeségünk, erősségünk és örömünk lett".[17] A keleten élő Egyház népeinek Krisztus feltámadásán érzett elragadtatott örömét pedig szinte alig lehet leírni. „. . . a sírást örömre változtassátok és az örvendetes és üdvhozó Pászkát repeső szívvel dicsőítvén énekeljetek." [18] S ezzel még nincs vége Jézus boldogságszolgálatának! „Az Egyház örömének kimeríthetetlen forrását kapja ajándékba Jézus feltámadása után: a Szentlelket, a Vigasztalót" (Vl. Pál i. h. 20). Péternek és társainak viselkedése pünkösdkor jellegzetesen a boldog ember magatartása!

Jézus, a mi Urunk, erre a szolgálatra hívott meg. „Hirdessétek az örömhírt!" Istennek szolgálni annyit jelent, mint az Úr elragadottjaiként örömöt hirdetni. De vigyázzunk! Mindig hangzik felénk a vád, kimondottan vagy néma szemrehányásként, ami Váci Mihály oly nagyszerű tehetséggel fogalmazott meg versében:

Könnyű a prófétáknak. Fenn laknak a hegyen.
Én rájuk is haragszom. Üss számra — szerelem.
Kiválasztottak ők — a szegények közül.
Kiváltak közülünk, ragyognak egyedül.
Álmodnak boldogságot minékünk: — nélkülünk;
megteremtik, elérik, élik — de nem velünk.
Én lenn a gyűlöletben akartam, akarom
a lehetséges élet mosolyát arcomon. (Szerelem)

Jézust nem érheti ilyen vád. Nem a mennyben élte a boldogságot és onnan akarta, parancsolta a mienket. „Te miattad lettem emberré, te miattad öltözködtem testbe, és te azt mondod: Uram, nincs emberem! Vedd fel ágyadat és járj!" [19] A pap előtt azonban kettős feladat áll: hogy boldog legyen Istenében, Krisztusában, és hogy ne akarjon, ne merjen egyedül örülni!

André Maurois mondja: „A boldogság nem ajándék, a boldogság győzelem, amelyet mindenkinek mindennap ki kell harcolnia önmaga számára."

Mivel azonban mi a boldogságnak (Isten örömmel telt életének) nem csupán amatőrjei, hanem hivatásos szolgái és munkásai vagyunk, az idézetet ki kell javítani annyiban, hogy nem csupán „önmagunk számára" akarjuk azt, hanem Jézussal együtt küzdünk „sokakért".

JEGYZETEK

[1] „Uram, tehozzád . . ." u. sztihira. „Dicsérjétek az Úr nevét" görögszertartású kath. ima- és énekeskönyv. Miskolc 1934, 582. [2] uo. 142. [3] Teológia 1975, 212. [4] I. imaóra. Dicsérjétek . . . 176. [5] VI. Pál pápa: A keresztény örömről. Teológiai Évkönyv 1975, 13. [6] A. Schmemann: Az örömből élni 33. [7] Fr. Marty: Célunk Párizs evangelizációja. Mérleg 1976, 23. [8] K. Rahner: Einübung priesterlicher Existenz. Wien 1970. [9] Dicsérjétek 612. [10] Guardini: Der Herr. [11] Földényi János. Teológia 1975, 253. [12] 8. hang utr. kánon IV. óda, Dicsérjétek 532. [13] Szíriai Szent Izsák. Id. Egyházi krónika (keleti ortodox egyh. folyóirat) XXI. 3. sz. [14] Noszik: Albert Schweitzer, Bp. 1975, 74. [15] Kis esti zsol. istenszülői kánon. Dicsérjétek 394. [16] 6. hang utr. kánon. Dicsérjétek 508. [17] Pénteki utr. kánon IX. i. m. 579; szerdai utr. előv. sztih. 563. [18] Keneth. assz. vas. du., i. m. 870. [19] Húsv. u. 4. vas. vecs., i. m. 876.

Edith Stein

ÉLETALAKÍTÁS SZENT ERZSÉBET SZELLEMÉBEN

I.

A kedves szent emlékezete, aki 700 évvel ezelőtt korán megérve hunyta le szemét e világ számára, hogy bemenjen az örök világosság sugárzó dicsőségébe, ma is áldások forrása nekünk. Élettörténete olyan, mint valami csodálatos mese: Erzsébet, a magyar királyleány, aki a pozsonyi kastélyban született,* ugyanazon órában pedig Klingsor mágus Eisenachban a csillagokból olvasta ki születését és hirdette jövendő hírét és jelentőségét Thüringia tartománya számára. Mint az Ezeregyéjszaka regéi, úgy hangzik azoknak a kincseknek leírása, amelyeket Gertrud királyné felhalmozott, hogy leánykáját egyszer pompás hozománnyal láthassa el, a kocsi bemutatása, amelyre ezt a sok drága jószágot felrakták, mikor Hermann thüringiai őrgróf elvitette a négyéves hercegnőt mint fia jegyesét a messze Wartburgba. A királyné azt ígérte, hogy később még dús jegyajándékot küld. De gazdagság, fény és hatalom után való nyughatatlan törekvése hirtelen szomorú véget ért: összeesküvők gyilkolták meg, és gyermeke, akit idegenbe küldött, hogy koronát biztosítson neki, anyátlan árva lett. — A német népmese bensőségére emlékeztet a gyermek Lajosról és Erzsébetről szóló elbeszélés: szíves testvéri szeretetben nőttek fel, és törhetetlen hűséggel ragaszkodtak egymáshoz, pedig minden összeesküdött elválasztásukra. Lassanként mindenki elfordult az idegen és különös gyermektől, aki szívesebben keveredett toprongyos koldusok közé, mint hogy vidám ünnepet üljön, s úgy látszott, jobban illik

* Edith forrásai itt természetesen tévednek: Erzsébet Sárospatakon született.

kolostorba, mint fejedelmi trónra, egy nagy lábon élő, ragyogó udvar középpontjának. Mert ilyenhez voltak szokva Wartburgban a thüringiai lovagok Hermann őrgróf ideje óta.

Azután következik a lovagregény: a fiatal őrgróf lovaggá ütése és trónfoglalása, a fényes eljegyzés és a fejedelmi pár mézesheteinek boldogsága. Erzsébetnek mint a tartomány úrnőjének élete férje oldalán: ünnepi lakomák, vadászatok, lovaglás keresztül-kasul az országon, közben csendes gondoskodás a szegényekről és betegekről Wartburg környékén. Majd az egyre komolyabb uralkodói gondok: a hitves veszedelmes háborúi, távollétében kormányzás, küzdelem a népet pusztító éhség és járvány ellen, ugyanakkor környezetének ellenállásával szemben is, amely nem akarja megengedni, hogy minden erejével távol tartsa a nyomort. Végül az őrgróf fogadalma, hogy keresztes hadjáratot vezet, a búcsú és az elválás szenvedélyes fájdalma, az önuralmát vesztett özvegy összetörése a halálhír érkeztekor. Mintha olyan asszonyi sors lenne ez, mint annyi más.

Ami azonban most következik, az új és páratlan. A gyászba süllyedt asszony fölemelkedik, mint „mulier fortis" (így dicséri az ünnepi liturgia), és kezébe veszi sorsát. Viharos éjjel hagyja el Wartburg várát, ahol nem engedik lelkiismeretének előírása szerint élni. Eisenachban keres menedéket magának és gyermekeinek. Nem talál elviselhető hajlékot, azért ideiglenesen anyai rokonai vendégszeretetét fogadja el. Később bekövetkezik a kibékülés férje fivéreivel, teljes tisztelettel és testvéri szeretettel visszaviszik Wartburgba. De nem sokáig tűri az életet ott: végig kell járnia az utat, amely megnyílt előtte, el kell hagynia magas helyét, hogy a szegények legszegényebbjei között éljen, mint egy közülük, gyermekeit idegen kézre kell bíznia, hogy egyedül az Úré legyen és neki szolgáljon szenvedő tagjaiban. Mindenéből kivetkőzve fogadalommal köti le magát az Úrnak, aki mindent odaadott övéiért: 1229 nagypéntekén a marburgi ferences templom csupasz oltárára teszi a kezét, és fölveszi a rend ruháját. Hiszen már évek óta mint harmadrendi hozzá tartozott, de még nem élhetett egészen szellemében, mint szíve vágya volt. Most már a szegények nővére, és szolgál nekik abban a kórházban, amelyet ő épített. De nem sokáig, mert már két év múlva kimerül az ereje, és a huszonnégy éves Erzsébet bemehet Ura örömébe.

II.

Életének külső tényei elég tarkák és vonzók ahhoz, hogy foglalkoztassák a képzeletet, hogy ámulatot és csodálatot ébresszenek. De nekünk nem ezzel van dolgunk. A külső tények hátteréig szeretnénk hatolni, megérezni annak a szívnek a verését, amely ilyen sorscsapásokat viselt el és ilyen tetteket vitt végbe, magunkba szívni azt a szellemet, amely irányította. Minden tény, amit Erzsébetről elmondanak, minden fennmaradt szava egyet árul el: izzó szívet, amely bensőséges, gyengéden odasimuló, hű szeretettel

karol át minden közelébe kerülőt. Így tette kicsiny gyerekkezét a fiú kezébe, akit becsvágyó szülők hatalompolitikája jelölt ki élettársául, hogy soha többé el ne engedje. Így osztotta meg egész életét zsenge gyermekkora játszótársaival, míg röviddel halála előtt szigorú lelkivezetője azokat is elvette tőle, hogy eloldja a földi szeretet végső kötelékét is. Így hordozta szívében a gyermekeket, akiket maga is még csaknem gyermekként szült. Igaz, odaadta őket oldaláról. De ez nyilván anyai szeretetből történt, hogy ne kelljen megosztaniok saját kemény útját, s anyai kötelességérzetből, mert nem akarta önhatalmúlag elvonni őket a természetes életviszonyaikkal megadott rendeltetéstől. De azért is, mert a szívében érzett túláradó szeretet béklyót jelentett Isten akarta hivatásában.

Zsenge ifjúságától forró, irgalmas szeretettel tárul szíve minden szükséget szenvedő és szorongatott felé. Sürgető szükséget érez, hogy etesse az éhezőket, ápolja a betegeket, — de soha nem elégszik meg az anyagi nyomor elhárításával, mindig arra vágyik, hogy a fázó szíveket fölmelengesse a maga szívén. A szegény gyerekek a kórházban karjába futnak és „mamának" nevezik, mert érzik: igazi anyai szeretet sugárzik feléjük. Mindez a túláradó gazdagság egyetlen kimeríthetetlen forrásból származik: az Úr szeretetéből, aki mióta az eszét tudja, nagyon közel volt hozzá. Amikor apja és anyja elbocsátotta magától, ő vele ment a messze idegen országba. Mióta tudja, hogy a várkápolnában lakik, valami húzza oda, abbahagyatva vele gyermeki játékait. Itt otthon van. Ha az emberek szidják és gúnyolják, itt vigasztalást talál. Senki sem olyan hűséges, mint Ő. Azért neki is hűségesnek kell lennie hozzá, mindenki és minden fölött szeretnie. Egyetlen ember képének sem szabad kiszorítania szívéből az övét. Ezért vesz erőt heves bűnbánat rajta, amikor az átváltozást jelző csengőszóra fölijedve rájön, hogy szeme és szíve oldalán ülő férje felé fordult, nem pedig a szent áldozatot követte. A mezítelenül, véresen kereszten függő Megfeszített képe előtt képtelen ékszert és koronát viselni. Az Úr szélesre tárta karját, hogy magához vonjon minden fáradt és megterhelt embert. A Megfeszítettnek ezt a szeretetét kell elvinnie minden megfáradtnak és megterheltnek, bennük pedig felébreszteni a Megfeszített iránti szeretetet. Mindannyian Krisztus titokzatos Testének tagjai. Az Úrnak szolgál, ha nekik szolgál. De arra is gondjának kell lennie, hogy a hit és szeretet által eleven tagok legyenek. Aki közelébe jön, azt próbálja az Úrhoz vezetni. Áldott apostoli munkát folytat. Ezt mutatja társnőinek élete, erről tesz beszédes tanúságot férjének fejlődése, valamint Konrád fivérének belső átalakulása, aki Erzsébet halála után, láthatóan az ő hatása alatt, szerzetbe lépett. — Krisztus szeretete: ennek szelleme töltötte be és alakította Erzsébet életét, ebből fakad pihenést nem ismerő emberszeretete.

Még egy lényeges vonását megérthetjük ugyanebből a forrásból: elbűvölő vidámságát. Szereti a vad gyermekjátékokat, és még akkor is örömmel csinálja, amikor a fegyelem és illem ottani szokásai szerint már rég benő-

hetett volna a feje lágya. Örül minden szépnek, jól érti, hogyan csinosítsa magát, hogyan rendezzen fényes ünnepségeket és örvendeztesse meg a vendégeket, ha fejedelmi rangja erre kötelezi. De mindenekelőtt a szegények kunyhóiba akar örömet vinni. A gyerekeknek játékszereket visz, maga is eljátszik velük. Még az a mogorva özvegyasszony sem tudja megzavarni vidámságát, aki élete utolsó idejében lakótársa, sőt kénytelen-kelletlen el kell viselnie tréfáit. És szíve mélyéig megindul a „szegények napján", amikor ezreket hív Marburgba, hogy sajátkezűleg ossza szét közöttük özvegyi járadékának maradékát, amit készpénzben megkapott. Reggeltől estig járt a sorok között, hogy mindenkinek odaadja a magáét. Amikor leszállt az éjszaka, sokan ott maradtak: túlságosan gyöngék és nyomorultak voltak ahhoz, hogy hazafelé induljanak. Letáboroztak a szabadban, és Erzsébet tüzet gyújtatott nekik. Ettől jól érezték magukat, és ének szállt fel a tábortüzek mellől. A fejedelemasszony ámulva hallgatta. Megerősítése volt ez annak, amit egész életében hitt és csinált. „Lássátok, mondtam nektek: csak vidámmá kell tenni a szegényeket." Régi meggyőződése volt, hogy Isten örömre teremtette teremtményeit, és sugárzó arcot illik fordítanunk feléje. Ennek is megkapta a megerősítését, amikor haldoklásában egy madárka édes éneke hívta el az örök örömbe.

A túláradó szeretet és öröm hatása olyan szabad és természetes volt benne, hogy nem tudott beleilleszkedni semmi konvencióba. Amikor megkondult a várkapu előtt az úr hazatérését tudtul adó jel, kimért, apró léptekkel menjen-e elébe és előregyártott ékes frázisokat suttogjon? Erzsébet menthetetlenül elfelejtette a fegyelem minden szabályát, ha a szíve elkezdett viharosan dobogni, s annak ritmusát és taktusát követte. Vagy a templomban arra gondoljon-e az ember, milyen társadalmi formákban lehet kifejezést adnia áhítatának? Ő nem tudott másképp tenni, mint ahogyan a szeretet parancsolta neki, bármilyen szigorú korholás jutott is ki érte. Soha-soha nem fért a fejébe, hogy miért nem illik sajátkezűleg vinni ki az adományokat a szegényeknek, barátságosan beszélni velük, elmenni kunyhóikba és ellátni őket a saját házában. Nem akart önfejű és engedetlen lenni, nem akart békétlenséget övéivel, — de a bensejében parancsoló hanggal nem versenyezhettek emberi hangok. Ezért nem tudott tartósan azok között élni, akik a szokás hatalmában voltak, nem tudtak és nem akartak elszakadni a megszokott régi életberendezéstől és begyökerezett életfelfogástól. Amíg szent kötelék tartotta és hűséges védelmező állt oldala mellett, addig megtehette. Hitvese megértően számolt szíve vágyával, viszont emberi okossággal tekintetbe vette a környezet igényeit is. Az ő halála után el kellett hagynia azt a kört, amelyben született és nevelkedett, és a saját útját járnia. Bizonyára neki is éles és fájdalmas vágás volt ez. De szeretettel teli, akadályt nem ismerő szíve nem hagyta elválasztani magát a szenvedő testvérektől, és így megtalálta az utat, amelyet ma annyian, teljes jóakarattal és egész erejükkel, hiába próbálnak megépíteni: az utat a szegények szívéhez.

Egy emberi vágy húzódik a századokon át, soha el nem nyugszik, s hol halkabban, hol hangosabban nyilvánul meg. Valaki, aki különösen élénken érezte, ezzel a gyújtó formulával fejezte ki: vissza a természethez! Valaki más pedig, aki egész életében emésztő vággyal, hasztalanul üldözte ezt az eszményt, míg végül összetört, különös, megragadó képet rajzolt az emberről: egész magatartása töretlen közvetlenséggel fakad bensejéből, az értelem mérlegelése és az akarat erőfeszítése nélkül, egyesegyedül a szív parancsától irányítva, — a bábok bája az övé. (Kleist: A bábszínház.)

Megfelel-e Szent Erzsébet ennek az eszménynek? A felhozott tények spontán cselekvésmódjáról tanúskodnak, tehát mintha igazolnák ezt. De a források más tényekről is tudósítanak, és azok nem kevésbé világosan mutatják acélkemény akaratát, kérlelhetetlen küzdelmét saját természete ellen. A kedves, fiatalosan vidám, elbájolóan természetes nő egyúttal szigorúan aszketikus szent. Nagyon is korán fel kellett már ismernie, hogy veszélyes gátlástalanul szívünk vonzására bízni magunkat. Gertrud királynét a rokonai iránti mértéktelen szeretet, a gőg és kapzsiság gyűlöltté tette a magyar nép előtt, és gyilkos kéztől váratlan és készületlen halált hozott rá. Gertrud nővérét, Meráni Ágnest a fékezetlen szenvedély házasságtörő viszonyra csábította a francia királlyal, és egyházi átkot zúdított egész Franciaországra. Hermann őrgrófot kíméletlen politikai nagyratörése állandó viszálykodásba sodorta életében, míg végül kiközösítve halt meg. Még saját urát is időnként igazságtalan hatalmi harcokba bonyolódva és kiközösítésben kellett látnia. És saját benseje ment volt-e ezektől a félelmetes erőktől? Ó nem — nagyon jól tudta, hogy ő sem hagyhatja rá magát veszély nélkül szíve vezetésére. Amikor mint gyerek jámbor csellel olyan játékokat gondol ki, amelyek során a kápolnához ugrálhat, vagy a földre veti magát és közben titokban imákat mond, ez kétségtelenül a kegyelem hatalmas vonzása gyerekszívében. De talán az a sejtelem is benne rejlik, hogy veszedelemben forog, mert a játék elvonhatja Istentől. Még világosabb ez, amikor a fiatal lány az első tánc után komoly arccal visszalép, és ezt mondja: E g y tánc elég a világért, a másikról lemondok Istenért. Amikor éjszakánként fölkelt fekhelyéről és letérdelt imádkozni, vagy éppen elhagyta a szobát és megostoroztatta magát szolgálóival, ebből nemcsak a vezeklés és az Úrért önként vállalt szenvedés általános vágya beszél, hanem attól a veszedelemtől is meg akar menekülni, hogy a szeretett férj oldalán megfeledkezzék az Úrról. Bizonyos, hogy természetes szépségérzékénél fogva jobban szerette a csinos gyerekeket, mint a csúnyákat, és visszariadt utálatos sebek látványától és szagától. És ha mindig újból mégis éppen ilyen nyomorult teremtéseket választ ki ápolásra, ebben a szegények legszegényebbjei iránti könyörületes szeretet mellett az is közrejátszik, hogy le akarja győzni természetes undorát. Még utolsó éveiben is három dolgot kért az Úrtól: minden földi vagyon megvetését, kegyelmet, hogy örömmel viselje el a megalázásokat, és szabadulást a gyermekei iránti túlságos szeretettől. Szolgálóinak arról számolhatott be, hogy Isten

mindenben meghallgatta. De hogy kérnie kellett, az annak a jele, hogy természettől nem volt meg benne, és hogy sokáig hiába küzdhetett érte.

De Erzsébet nemcsak saját magában, nemcsak a saját természete ellen vívott küzdelemben törekszik életét Istennek tetszően élni. Teljes tudatossággal, ugyanolyan hajlíthatatlan szilárdsággal próbál hatni környezetére is. Mint őrgrófné azon fárad, hogy mérsékelje az öltözködés túlságos pompáját, rábírja a nemesasszonyokat, hogy mondjanak le egyik-másik hiúságról. Amikor elhatározza, hogy többé nem nyúl semmi igazságtalan bevételből származó ételhez, és így gyakran éhezni kénytelen a dúsan megrakott fejedelmi asztalnál, ezt sem maga teszi. Természetesnek tartja, hogy hűséges társnői, Jutta és Isentrud megosszák nélkülözését, amint később az önkéntes száműzetés és szegénység nyomorúságába is követik. És micsoda tiltakozást jelentett az étkezési tilalomnak ez a megtartása környezetének egész életmódja ellen! A legerősebb követelményeket persze bizonyára hitvesének szegezte mindig szigorúbb életével. Lajosnak néznie kellett, hogyan bánik a legnagyobb keménységgel önmagával, hogyan veszélyezteti egészségét, hogyan szórja két kézzel férje vagyonát, hogyan kelti föl mindezzel a család és az egész udvari nép ellenkezését, végül pedig hogyan küzd azért, hogy bensőleg visszavonuljon tőle, sőt keserűen felpanaszolja, hogy házasság köti. Mindez hősies önlegyőzést követelt a hitves oldaláról is. Érthető, hogy a fiatal őrgróf, aki mindezt szeretettel és türelemmel viselte el, és hűségesen próbálta hitvesét a tökéletességre való törekvésében támogatni, szentség hírében állt a népnél.

Először bizonyára az evangélium tanítása és a kor általános aszketikus gyakorlata irányította Erzsébetet a tökéletesség utáni törekvésében. Itt-ott felvillan egy-egy megismerés, azt próbálja gyakorlatra váltani. Majd világosan körvonalazott eszmény és zárt életforma alakjában lép feléje, amit keres. Akkor történik ez, amikor a ferencesek Németországba jönnek, és Rodiger, mint vendége Wartburgban, beszél neki az assisi szegények életmódjáról. Ekkor egyszerre pontosan tudja, mit akar, mire vágyott mindig: hogy teljesen szegény legyen, koldulva járjon ajtóról ajtóra, vagyon, emberi kötelék ne béklyózza többé, szabad legyen saját akaratától is — egyedül az Úré. Lajos gróf arra nem tudta elhatározni magát, hogy feloldja a házassági köteléket és hagyja elmenni. De abban segíteni akart, hogy rendezett, eszményének megfelelő életre segítse. Jobbnak látszott, ha nem ferences lesz a lelkivezetője, hiszen akkor telhetetlen kívánságai soha nem nyughattak volna, hanem olyasvalaki, aki túlzásait nyugodt értelemmel csillapítja, de mégis megérti legbensőbb vágyát. Ilyen ember volt Marburgi Konrád mester. Őt ajánlották az őrgrófnak hitvese vezetőjéül. Világi pap, de szegény, mint egy kolduló barát, végletesen szigorú saját magához éppen úgy, mint másokhoz, egészen az Úr szolgája — így járta be Németországot mint keresztes prédikátor és a hit tisztaságának harcosa. Neki fogadott engedelmességet Erzsébet 1225-ben, és haláláig vezetése alatt maradt. Hogy így alávetette

magát neki és kitartott az engedelmességben, az volt bizonyára önakaratának legerősebb megtörése. Mert vezetője nemcsak a legkeményebb küzdelmet folytatta alacsony hajlamai ellen — ezt ő is így kívánta —, hanem Isten- és emberszeretetét is más vágányra terelte, mint saját indításainak megfelelt. Sohasem engedte meg, hogy minden vagyonról lemondjon, sem férje halála előtt, sem utána. Akadályozta a válogatás nélküli alamizsnálkodásban, egyre inkább korlátozta, s végül egészen megtiltotta. Próbálta visszatartani ragályos betegek ápolásától is (az egyetlen pont, amelyben Erzsébet a végsőkig nem engedelmeskedett egészen).

Konrád tökéletességeszménye kétségtelenül nem volt kisebb az övénél. Kezdettől fogva tisztában volt vele, hogy szent lelket bíztak a vezetésére, és minden tőle telhetőt meg akart tenni, hogy a tökéletesség csúcsára vezesse. De az eszközökről másképpen gondolkodott, mint lelkigyermeke. Elsősorban azonban arra akarta megtanítani, hogy saját életállapotában törekedjék az eszmény felé. Hiszen saját maga sem tartotta szükségesnek, hogy szerzetesrendbe lépjen. Így megengedte, hogy mint harmadrendi csatlakozzék a ferencesekhez. A fogadalmakat életviszonyainak megfelelően értelmezte: Míg az ura él, teljesítse minden házastársi kötelességét, de halála esetén ne menjen újra férjhez. Éljen szegényen, de birtokát ne herdálja el értelmetlenül, hanem gondosan gazdálkodjék vele a szegények javára. Ennek a szegény életnek volt kezdete az étkezési tilalom: semmivel sem táplálkozhat, ami nem igazságos bevételből származik. Újabb kutatások szerint ennek a tilalomnak megvalósítása érdekében hagyta el férje halála után Wartburgot. Valószínűleg sógora, Heinrich Raspe nem volt hajlandó tovább tűrni elkülönülését a fejedelmi asztalnál, és hogy engedelmességre kényszerítse (meg hogy pazarló jótékonyságának véget vessen), megtagadta özvegyi birtoka jövedelmeinek folyósítását. Ennek az önkéntes vagy kényszerű számkivetésnek végső nyomora és elhagyottsága után aztán nem tudott újból beleszokni a régi viszonyokba. Az őrgrófi családdal való kibékülés után csak ideiglenesen tért vissza a várba, s rögtön tanácskozni kezdett Konrád mesterrel, milyen formában tudná legjobban megvalósítani ferences eszményét. Konrád egyetlen indítványába sem egyezett bele, sem hogy kolostorba lépjen, sem hogy remete- vagy kolduséletet folytasson. De attól nem tilthatta el, hogy megújítsa fogadalmait és rendi ruhát öltsön. Abba is belement, hogy saját székhelyén és városában, Marburgban telepedjék le. Életformáját saját mérlegelése szerint szabta meg: Erzsébet vagyonából kórházat épített Marburgban, és abban bizonyos szolgálatokra alkalmazta. Hogy Erzsébet a jövedelméből semmit sem fordított saját magára, hanem saját kezével tengette szűkösen életét (gyapjút font az altenburgi kolostornak), azt bizonyára ő maga eszelte ki, de szintén vezetője szándéka szerint. A legnehezebb és legfontosabb feladat Konrád mester felfogása szerint az volt, hogy engedelmességre tanítsa védencét. Szent meggyőződése volt, hogy jobb az engedelmesség, mint az áldozat, hogy a saját kívánságainktól és hajlamainktól való elsza-

kadás nélkül nincs tökéletesség. És célja iránti buzgóságában odáig ragadtatta magát, hogy parancsai meg-megújuló áthágásakor testi fenyítést is alkalmazott. Erzsébet lelke legmélyén bizonyára egyetértett vele. Nemcsak az a türelem és szelídség mutatja ezt, amellyel ezeket a kemény megalázásokat elviselte. Ha nincs meggyőződve az engedelmesség jelentőségéről, bizonyára nem engedett volna egy olyan lényeges pontban, amilyen az óhajtott életformáról való lemondás volt. Isten helyettesét látta a vezetőben, akit kapott, nem maga választott. Szava csalhatatlanabbul adta tudtára Isten akaratát, mint saját szívének vonzása. Már pedig végső soron csakis erről van szó: Isten akarata szerint alakítani életünket. Ezért mind a ketten kíméletlen küzdelmet folytatnak a természetes hajlamok ellen. Egyszer maga Erzsébet jár elől, mesterének teljes méltánylásával, mint pl. a Marburgba költözéskor, a gyermekeitől való elváláskor. Máskor Konrád parancsol, és Erzsébet engedelmesen aláveti magát: amikor elveszi tőle ifjúságától kedves társnőit, és nehezen elviselhető lakótársakat ad a helyükbe; amikor mindjobban megszorítja és végül egészen eltiltja azt az örömét, hogy személyesen osszon alamizsnát. Csak egyetlen pontban nem adta meg magát teljesen: kórházi szolgálata mellett saját kis házikójában még egy különösen visszataszító bajban szenvedő beteg gyereket tartott és saját maga ápolt. Maga Konrád mester számolt be IX. Gergely pápának arról, hogy egy rühes fiú még a halálos ágyánál is ott ült. A pápa kötötte szívére az őrgróf halála után az özvegyéről való gondoskodást, Erzsébet halála után pedig Konrád mester azonnal buzgón szorgalmazni kezdte szentté avatását a pápánál.

III.

Így mintha felemás képet kapnánk a szentről és életútjáról: egyik oldalon viharos temperamentum, amely természetes lendülettel követi forró, szeretettel teli szíve sugallatait, sem saját meggondolás, sem mások tiltakozása nem akadályozza — a másikon teljes erővel beavatkozó, nekifekvő akarat, amely állandóan saját természetének megfékezésén fárad, és szilárd elvek szerint, tudatos ellentétben a szív hajlamaival, egy előtte lebegő kívülről átvett formába kényszeríti az életet.

De van egy pont, amelyből kiindulva az ellentétek felfoghatók, és végül összhangba olvadnak. Csak ez az összhang teljesíti be igazán a természetesség utáni vágyat. A „romlatlan emberi természet" melletti hitvallásban ott él a hit, hogy van az emberben egy alakító erő, amely belülről hat, külső nyomás és vonzás nem zavarja, s így teszi harmonikus, tökéletes építménnyé az embert és életét. De a tapasztalat nem erősíti meg ezt a szép hitet. Igen, ott rejlik bensőnkben a forma, de burjánzó szövedékbe gabalyodva, ami akadályozza tiszta kisugárzását. Aki ráhagyja magát természetére, az majd ide, majd amoda sodródik, nem jut el a tiszta kialakulásig. A formátlanság pedig nem természetesség. Aki viszont fegyelem alá veszi természetét, burjánzó ösztönöit nyesegeti és olyan formát akar adni nekik, mint

jónak látja, talán kívülről készen adott formát, az ugyan itt-ott teret biztosíthat a belső forma szabad érvényesülésének, de az is megeshet, hogy erőszakot követ el rajta, és a szabadon kibontakozó természet helyébe természetellenesség, emberi csinálmány lép. Megismerésünk töredékes; akaratunk és cselekvésünk, ha csak erre a megismerésre épít, nem hozhat létre tökéletes építményt, már csak azért sem, mert nem tartja teljesen hatalmában önmagát, és gyakran a cél előtt törik össze. Így hát a megkötözött belső formáló erő olyan fény felé nyújtózkodik, amely biztosabban tudja vezetni, olyan erő felé, amely szabaddá teszi és teret biztosít neki. Ez az isteni kegyelem fénye és ereje. Hatalmas volt a kegyelem vonzása a gyermek Erzsébet lelkében. Felgyújtotta, és fénylőn emelkedett fel az istenszeretet lángja, áttörve minden hüvelyen és korláton. Ekkor egész emberségével az isteni művész kezébe adta magát. Akarata az isteni akarat engedelmes szerszáma lett, s annak vezetésével hozzáláthatott saját természete szelídítéséhez, nyesegetéséhez, a belső forma útjának felszabadításához, tudott olyan külső formát is találni, amely hozzáillett a belsőhöz, amelybe úgy nőhetett bele, hogy nem veszítette el természetes irányát. Így ért föl addig a tökéletes emberségig, amely a kegyelem erejével megszabadított és megdicsőített természet tiszta érvényesülése. Ezen a magaslaton már veszélytelen a szív vonzását követni, mert saját szívünk az isteni Szívbe olvadt, az ő taktusában és ritmusában dobog. Itt már Ágoston merész szava lehet életünk alakításának vezérfonala: „Ama et fac quod vis, szeress és tégy, amit akarsz."

(1931-32 körül.)
(Forrás: Herder-Bücherei Band 129, 106-118.)

Megváltoztathatja-e a keresztény üzenet a világot?
Máris megváltoztatta.
Ez történeti tény.
De nem eléggé változtatta meg.
Ez a keresztények bűne.
Azonban ismét meg fogja változtatni.
Ebben reménlünk. És reményünk alapja maga Jézus Krisztus.

VI. PÁL AZ EGYHÁZ HELYZETÉRŐL A MÁJ. 24-i KONZISZTÓRIUMON

A konzisztórium igen ünnepélyes és jelentős pillanat az Egyháznak a földön folytatott életében. Semmiképpen sem mulaszthatjuk el, hogy ez alkalommal, amikor együtt vagyunk veletek, ne beszéljünk néhány kérdésről és az Egyház néhány ügyéről, ami a szívünkön fekszik, és amit nagyon fontosnak tartunk. Meg akarjuk osztani veletek legbensőbb érzéseinket is. Egyfelől a hála és öröm, másfelől viszont az aggodalom és fájdalom érzéseit.

1) Az első érzés a mindig szívünkben ápolt és velünk született optimizmusból fakad, és Krisztus mindennél bizonyosabb ígéreteire (vö. Mt 28,20; Jn 16,33), valamint az Egyházban jelentkező mindig új vigasztaló eseményekre támaszkodik. Sok jel és bizonyság tanúskodik az Egyház eleven, viruló ifjúságáról. Láttuk, szinte tapinthattuk ezt a nemrég bevégződött szentév egész folyamán, amely még most is jótékonyan bevilágítja lelkünket. A keresztény élet lényege ugyanis a lelki élet, az a természetfölötti élet, amely Isten ajándéka. Micsoda csodálatos vigasz jut osztályrészünkül, amikor érezzük, hogy ez az élet növekszik, pezsdül sok-sok országban és nemzetben, amint mutatja ezt a tanúságtevő hit, a liturgia, az újra fölfedezett és megízlelt imaélet, a tiszta lelki látásból és a szív tisztaságából fakadó öröm.

Látjuk azt is, hogyan növekszik mind jobban a szeretet a testvérek között, elválaszthatatlanul az Isten szeretetétől. Ez a szeretet gyújtja fel az odaadás lángját sok gyermekünkben, és ösztönzi őket az irgalmasság cselekedeteire a szegényekért, kitaszítottakért, védtelenekért.

Tapasztaljuk, milyen hatékonyan irányítják és támogatják a legutóbbi Zsinat irányelvei azt a munkát, hogy valóban keresztény élettel és a teológiai erények gyakorlásával Krisztus Evangéliumához hasonuljunk.

Élénk csodálattal szemléljük a felvirágzó missziós kezdeményezéseket. Különösen pedig világos és biztos jelekből észleljük a haladást egy igen nagy horderejű dologban, ti. a papi és szerzetesi hivatások terén. Kétségtelen, hogy ezek bizonyos ideig tartó senyvedés után különböző nemzetekben ismét fellendülnek.

Figyeljük, amint minden földrészen sok ifjú ember nagylelkűen, gyakorlatban engedelmeskedik az Evangélium felhívásának, és el vannak szánva, hogy — amint így is kell lennie — összekapcsolják a magas keresztény életeszményt és annak kötelező átültetését a valóságba.

Igen, Tisztelendő Testvéreim, a Lélek csakugyan munkában van az Egyház minden területén, ott is, amelyekről azt hittük, hogy kiszáradtak!

2) Van azonban több ok a keserűségre és szomorúságra is, és ezeket nem akarjuk sem elrejteni, sem kisebbíteni. Ezeknek forrása többnyire vala-

mi szélsőségnek — megnyilvánulásaiban olykor gyógyíthatatlan — hangsúlyozása. A szembenálló csoportok éretlen ingatagságát vagy makacs megátalkodottságát mutatja; szomorú süketségre vezet a Zsinat nagyszerű tanítása iránt, amely immár több mint tíz éve egészséges egyensúlyra buzdított és intett, hogy a nekihevült lelkek kiengesztelődjenek.

a) Egyrészt ott vannak azok, akik a legnagyobb hűséget hangoztatják az Egyház és a tanítóhivatal iránt, de elutasítják a Zsinat elveit, következésképpen alkalmazásukat és a reformokat is, valamint lassú megvalósításukat, amelyen az Apostoli Szentszék és — vezetésünk alatt — a püspöki karok dolgoznak Krisztustól eredő tekintélyükkel. A hagyomány ürügyén kétségbe vonják az Egyház tekintélyét, de a hagyománynak csak szavakkal és külsőségesen engedelmeskednek. Elvonják a híveket a Péter széke és törvényes püspökeik iránti engedelmességtől. Elutasítják a mai tekintélyt a tegnapi kedvéért. És ez annyival súlyosabb és keservesebb, mert a szóban forgó ellenállást nem csupán néhány pap védelmezi, hanem egy püspök vezeti és irányítja, ti. Marcel Lefebvre, akit mi mindennek ellenére mindig tiszteletben tartunk.

Égő lelki fájdalommal vesszük tudomásul mindezt. Hisz ki ne látná, hogy az ilyen cselekvésben — bármi legyen is az említett személyek célja — már érlelődik a szándék, hogy elszakadjanak az engedelmességtől és a Péter utódával való közösségtől, vagyis az Egyház közösségén kívül kerüljenek?

Fájdalom! ez a természetes következménye, annak, ha valaki azt állítja: inkább el kell utasítani az engedelmességet, mint engedelmeskedni. Ürügyül azt hozzák fel, hogy épen kell megőrizniök hitüket, és a maguk módján a katolikus Egyház megvédésén kell dolgozniok, de a valóságban, éppen ellenkezőleg, megtagadják iránta az igazi engedelmességet. És ezt még nyíltan hangoztatják! Habozás nélkül állítják, hogy a II. Vatikáni Zsinat nem kötelező erejű; hogy a katolikus hitet a Zsinat utáni új törvények és szabályok is veszélyeztetik; hogy kötelesek megtagadni az engedelmességet bizonyos hagyományok megőrzése érdekében. Miféle hagyományok ezek? Ezeknek az embereknek a joga lenne-e, hogy megállapítsák, mit kell hitszabálynak tartani a számtalan hagyomány közül, nem pedig a római pápáé, a püspöki kollégiumé, az egyetemes zsinaté? Amint látjátok, Tisztelendő Testvéreink, az ilyen eljárás kétségbe vonja azt az isteni akaratot, amely Pétert és törvényes utódait állította az Egyház élére, hogy megerősítse testvéreit a hitben és legeltesse az egész nyájat, s őt tette a hitletétemény kezesévé és őrévé.

De különösen súlyosan esik latba, hogy oda viszik be a megoszlást, ahol „Krisztus szeretete gyűjtött egybe minket", ti. a liturgiába és az eucharisztikus áldozatba, megtagadva az engedelmességet a liturgikus szabályok iránt. Pedig mi magának a hagyománynak a nevében követeljük minden gyermekünktől és minden katolikus közösségtől, hogy méltósággal és buzgó áhítattal ünnepeljék a megújított liturgia szertartásait. Az új miserend használata

egyáltalán nincs a papok vagy a hivők tetszésére bízva. Az 1971. jún. 14-én kiadott instrukció szerint csakis az öreg vagy beteg papoknak szabad — ordináriusi engedéllyel — a régi szertartás szerint bemutatniok a misét, amennyiben „sine populo" miséznek. Az új miserend érett megfontolás után, a II. Vatikáni Zsinat szabályainak megvalósításául azért jelent meg, hogy a régi helyébe lépjen. Ugyanígy parancsolta meg elődünk, V. Szt. Pius a trienti zsinat után, hogy az általa szentesített misekönyvet alkalmazzák.

Ugyanezt a készséges engedelmességet parancsoljuk, Krisztus Jézustól kapott legfőbb tekintélyünk erejében, a többi új liturgikus, fegyelmi, lelkipásztori törvény iránt is, amelyeket az utóbbi években a zsinati határozatok megvalósítására hoztak. Ha bármilyen kezdeményezés ellenkezni próbál ezekkel a határozatokkal, annak munkája semmiképpen sem lehet az Egyháznak hasznára, csakis súlyos kárára.

Többször figyelmeztettük mi magunk is, segítőink és más barátaink révén is Msgr. Lefebvre-t cselekvésének súlyára; tudtára adtuk, hogy jelenlegi fő vállalkozásai törvénytelenek; hogy azok a tanbeli elvek, amelyekkel próbálja megalapozni eljárását és vállalkozásait, tarthatatlanok és részben hamisak; végül hogy mennyi kár származik mindebből az egyetemes Egyházra.

Most is élénk aggodalommal, de egyben atyai reménnyel fordulunk e püspök testvérünkhöz, segítőihez és minden követőjéhez. Meggyőződésünk, hogy legalábbis az első időkben sok híve jóhiszeműen csatlakozott hozzá. Teljesen megértjük forró szeretetüket a megszokott istentiszteleti vagy fegyelmi formák iránt, amelyekből oly sokáig merítettek lelki erőt és táplálékot. De ha higgadtan és elfogulatlanul tudnak gondolkozni, akkor — bízunk benne — felismerik, hogy ma a keresett támaszt és táplálékot megtalálhatják a megújult vallási formákban. Hiszen a II. Vatikáni Zsinat és mi magunk szükségesnek tartottuk ezek bevezetését, hogy előmozdítsuk az Egyház javát, haladását a mai világban és egységét. Ismételten buzdítjuk tehát ezeket a testvéreinket és fiainkat, s kérve kérjük, ébredjenek tudatára, milyen súlyos sebeket ejtenek különben az Egyházon. Megújítjuk felhívásunkat: gondolják meg Krisztus súlyos intelmeit az Egyház egységéről (vö. Jn 17,21kk) és a törvényes pásztor iránti engedelmességről, akit ő maga állított az egész nyáj élére; annak az engedelmességnek jele ez, amellyel az Atya és a Fiú iránt tartozunk (vö. Lk 10,16). Tárt szívvel várjuk őket és tárt karral, hogy átöleljük; bárcsak az alázatosság példáját nyújtanák, s Isten népének örömére újból az egység és a szeretet útjára lépnének!

b) Másfelől vannak, akik éppen ellenkező tanokat vallanak, de nekünk ugyanolyan keserves fájdalmat okoznak. Ezek helytelenül úgy gondolják, hogy a Zsinat útján járnak, amikor előítéletektől indítva, néha egészen hajthatatlanul támadják bírálatukkal az Egyházat és intézményeit.

Ezért ugyanolyan határozottan meg kell mondanunk, hogy semmiképpen sem engedhető meg mindazoknak az eljárása,

— akik felhatalmazva érzik magukat, hogy saját liturgiát alkossanak, s időnként a szentmiseáldozatot vagy a szentségeket saját életük vagy küzdelmeik ünneplésévé teszik, saját testvériségük jelzésévé szűkítik, vagy pedig szembeszegülnek az interkommúnióra vonatkozó előírásokkal;

— akik a hitoktatásban meggyöngítik a katolikus tanítást, az emberek várakozásához vagy követeléseihez alkalmazva, olyan irányok szerint, amelyek teljesen megrontják a keresztény üzenetet;

— akik kifejezetten tagadják az Egyház eleven hagyományát, az egyházatyáktól kezdve egészen a tanítóhivatal tanításáig; újféleképpen értelmezik az Egyház tanítását, magát az evangéliumot, a lelki dolgokat, Krisztus istenségét, feltámadását, az Oltáriszentséget, úgyhogy valójában lerontják ezeknek az igazságoknak igazi jelentését, így új gnózist alkotnak, és bizonyos „liberum examen"-t vezetnek be az Egyházba. Annál veszedelmesebb ez, mert azokról van szó, akiknek magasztos és nagyjelentőségű hivatala a teológia szent tudományának tanítása;

— akik csorbítják a papi szolgálat sajátos feladatát;

— akik fájdalmas módon sértik az Egyház törvényeit vagy az általa ajánlott erkölcsi törvényeket;

— végül akik a hitből való életet úgy értik, mintha csak a földi társadalom megszervezéséről volna szó, sőt politikai tevékenységgé zsugorítják, és e célra olyan szellemben járnak el, olyan utakat-módokat alkalmaznak, amelyek ellenkeznek az evangéliummal. Az ilyenek odáig jutnak, hogy Krisztus természetfölötti üzenetét, az Isten Országának hirdetését, Isten kifejezhetetlen atyaságán alapuló emberszeretetének parancsát összezavarják olyan véleményekkel, amelyek lényegében tagadják ezt az üzenetet, és helyébe a szöges ellenkezőjét teszik. Különféle módon össze akarnak házasítani két olyan világnézetet, amely semmiképpen sem egyeztethető össze, mint ezt még a másik oldal szaktudósai is belátják.

Igaz, az ilyen keresztények nincsenek nagyon sokan, de nagy lármát csapnak; vakmerően úgy gondolják, hogy ők értelmezik hitelesen az egész keresztény nép szükségleteit vagy a történelem megfordíthatatlan folyamatát. Ebben az eljárásukban semmiképpen sem hivatkozhatnak a II. Vatikáni Zsinat tekintélyére, mert annak helyes értelmezése és alkalmazása nem enged meg semmi szabadosságot. Az apostoli munka követelményeit sem hozhatják fel okul, hogy ti. meg tudják közelíteni azokat az embereket, akik nem gyakorolják vallásukat, vagy nincs keresztény hitük: mert az igazi apostolt az Egyház küldi, hogy tanúságot tegyen magának az Egyháznak tanításáról és életéről. A kovásznak át kell járnia az egész tésztát, de evangéliuminak kell maradnia; különben megromlik ő maga és vele együtt a világ.

— Bizonyára nem a menekülés, a dezertálás vagy a megalkuvás ideje ez, még kevésbé a félelemé. A keresztények most egyszerűen azért hordják ezt a nevet, hogy igazán keresztények legyenek. Azok pedig annyiban lesznek, amennyiben hűek maradnak az Egyházhoz és a Zsinathoz.

A prófétai karizma lényege, amelynek gyakorlására az Úr Lelkének állandó segítségét ígérte nekünk, az, hogy virrasszunk, jelezzük a veszélyeket, és az éjbe merült világon a pirkadó hajnal jeleit kutassuk. „Őr, meddig tart még az éj? Őr, meddig tart még az éj?" E szavakat adja a szánkba maga a próféta (Iz 21,11). Amíg tehát a szelíd hajnal nem hozza meg az embereknek az örömet és a színt, továbbra is fel akarjuk emelni szavunkat, a ránk bízott hivatal szerint.

EGYHÁZATYÁK AZ ÖRÖMRŐL

Pastor Hermae mand. 10. (2. század):

Vesd le a szomorúságot, a kétség és a düh nővére az; megszomorítja a Szentlelket, és kiűzi belőled. Öltsd fel a vidámságot, amely mindig kedves és drága az Istennek, és örvendezzél benne. Mert a vidám ember mindig jót tesz és jóra gondol, a szomorúságot pedig megveti. Tisztítsd meg magad a gonosz szomorúságtól, akkor dicsérni fogod Istent. Mindenki dicséri Istent, aki elveti a szomorúságot és egészen megtelik vidámsággal.

Szent Ágoston: Sermo 21,1-4; CCL 41,276-278

Mit hallunk? Mit kapunk? Mi a parancs? Mi az adomány? Hogy örvendezzünk az Úrban. De ki örvendezik annak, akit nem lát? Vagy talán látjuk az Urat? Igéretünk van rá. Most azonban „hitben járunk, ameddig testben élünk, távol vándorolunk az Úrtól." Hitben, nem színről színre. Mikor látjuk meg színről színre? Amikor beteljesedik ugyanannak a Szent Jánosnak a mondása: „Kedveseim, Isten fiai vagyunk, és még nem vált nyilvánvalóvá, mik leszünk. De tudjuk, hogy amikor ő megjelenik, hasonlók leszünk hozzá, mert látni fogjuk őt úgy, amint van."

Akkor lesz tehát nagy és tökéletes vidámság, akkor uralkodik teljes öröm, amikor már nem a reménység tejét szívjuk, hanem a valóságból táplálkozunk. De azért már most is örvendezzünk az Úrban, mielőtt maga a valóság elérkeznék hozzánk, mielőtt magához a valósághoz elérkeznénk. Mert nem csekély vidámságot hoz a reménység, amely bizonyosan megvalósul.

Most tehát reményben szeressünk. Ezért mondja a zsoltáros: „örvendezik az igaz az Úrban". És nyomban hozzáteszi: „és remél benne", — hiszen még nem lát.

De talán másfelől is megvan bennünk a Lélek zsengéje. Közeledünk ahhoz, akit szeretünk, és ha csak gyengécskén is, de előre ízleljük, amit majd mohón eszünk és iszunk.

De hogyan örvendezzünk az Úrban, ha távol van tőlünk? Hát ne legyen távol! Te vagy az oka, ha távol van. Szeresd és közeledik; szeresd és nálad lakik. „Közel az Úr, ne aggódjatok." Akarod látni, hogy veled van, ha szeretsz? „Szeretet az Isten."

Szent Ágoston: Enarr. in Psalmos, Ps. 32.

„Énekeljetek az Úrnak citerával, tízhúrú hárfán zsoltározzatok neki. Énekeljetek neki új éneket." Vessetek le minden régit, ti, akik megismertétek az új éneket. Új ember, új szövetség, új ének. Az új ének nem a régi emberek dolga. Nem tanulja meg azt más, csak az új ember, akit a kegyelem újjáteremtett a régiből, és már az új szövetségbe, a mennyek országába tartozik. Afelé sóhajt minden szeretetünk, és új éneket énekel. Ne nyelvünk zengje ezt az új éneket, hanem életünk.

„Énekeljetek neki új éneket, tisztán énekeljetek neki." Azt kérdi mindegyikőtök, hogyan énekeljen Istennek. Énekelj neki, de ne hamisan. Nem akarja, hogy a fülét sértsük. Tisztán énekeljetek, testvérek. Ha egy jó zenei érzékű ember elé állítanak és azt mondják: énekelj, de úgy, hogy tessék neki, — ugye félsz énekelni, ha nincs egy kis zenei jártasságod, nehogy szégyent vallj a művész előtt? Mert amit a járatlan észre sem vesz, azért a művész szemrehányást tesz. Hát Istennek ki ajánlhat fel akkor tiszta éneket, aki mindenestül ítél az énekesről, mindent megvizsgál, mindent meghall? Mikor tehetsz szert az éneklés olyan elegáns művészetére, hogy semmiben se legyen visszatetsző az ő tökéletes fülének?

Íme megmondja neked, hogyan énekelj: ne keress szavakat, mintha azokkal kifejezhetnéd, amiben gyönyörűsége telik az Istennek. Ujjongva énekelj. Ezt jelenti a szép ének az Úrnak: ujjongva énekelni. Mit tesz az: ujjongva énekelni? Szívünkkel énekelni, anélkül, hogy megértenénk, hogy szóval ki tudnánk fejezni. Nézzétek: aki aratás közben vagy a szőlőben vagy más serény munkában énekel, amikor az ének szövegétől ujjongó vidámság fogja el, s úgy eltölti, hogy szóval már ki nem fejezheti: elhagyja a szavakat, és ujjongó dalolásba fog.

Az ujjongás hangja annak a jele, hogy a szívben megszületett valami, amit kimondani nem képes. És ki máshoz illik ez az ujjongás, mint a kimondhatatlan Istenhez? Kimondhatatlan ugyanis az, akiről nem tudsz szólni. És ha szólni nem tudsz róla, hallgatnod pedig nem szabad róla, mi marad más, mint hogy ujjongj? Hogy szótlanul örvendjen szíved, és örömöd mérhetetlenségét ne zavarják a szavak korlátai. „Ujjongva, tisztán énekeljetek neki."

Prohászka Ottokár: Alleluja (Elmélkedések az evangéliumról. ÖM VII. 118)

Öröm kell a szívekbe, melyekben a Szentlélek lakik! Öröm kell a keresztet viselő lelkekbe, öröm a bánatos és sebzett lelkekbe, öröm a küszködő s harcot vívó lelkekbe; ahol Isten van, ott öröm is legyen. Éspedig azért legyen, mert az öröm erő, s a lehangoltság gyöngeség. Örülni annyi, mint az élet erejét érezni, szomorkodni annyi, mint gyöngülni. Azért az öröm sokszor gyógyít, — a bánat pedig beteggé tesz; — az élet kedvvel s örömmel jár karöltve, a halál bánattal és gyásszal. Minden, ami jó nekünk, ami növel és gazdagít, egyszersmind örvendeztet; minden, ami üresít s szegényít, az

szomorít! Nincs erényem (erőm), ha nincs örömöm. Legtöbb erő a lelki élethez kell, mely kicsiben való hűség s a reggeltől estig való apró szolgálatok láncolata. Itt nem szerepel a nyilvánosság ingere, nincsenek meg az ünnepélyes gyűlések villanyozó hatásai, sőt gyakran meg kell küzdenünk a szokás unalmával is; azért tehát örömökre szorulunk, melyeket a Szentlélek ad nekünk.

Azért kell öröm, mert ez képesít az emberekkel való legjobb bánásmódra. Ha lehangoltak vagyunk, nehezen viseljük el embertársainkat, s letűnik homlokunkról és arcunkról az a jó lélek, mely beleelegyedik érzelmeinkbe, szavainkba és hangunkba. A legnagyobb terhet testvérkéz rakja az ember vállaira. Ha jókedvűek vagyunk, nem vesszük föl e nehézségeket; de jaj nekünk s másoknak is, ha rosszkedv bánt. Kiállhatatlan akkor nekünk a világ, s mindenkiben ellenséget látunk. Jókedv jó orvosság; semmi sem jön rosszkor a jókedvnek. Semmi sem lepi meg s hozza ki sodrából. Nem zsémbes, nem baltaszemű, az embereket jó oldalukról nézi; mindenkiről kész jót gondolni; nem ütődik, nem akad fönn, előre nem látott kis nehézségeket jól fogad. Lelke nem a búbánat völgye, melybe beleavasodott a panasz; ahol ecetfák és keserű lapu, varjútövis és bogáncs díszelegnek, s savanyú a levegő is.

Azért kell öröm, hogy önmagunkat megtagadjuk. Mivel az evangélium a keresztet sürgeti, azért örömre kell minket nevelnie. Az öröm képesíti a lelket az önmegtagadásra; a szeretet hevében élő lelkek áldozatosak. Ne csodálkozzatok, hogy nem síró szemek, hanem mosolygó lelkek hozzák a legnagyobb áldozatokat. Az öröm az áldozat forrása. A jókedvű önmegtagadás szabadítja föl a szívet az önzés békóiból s képesíti, hogy törjön fölfelé, tehát hogy szeressen!

„EGY SZOMORÚ SZENT BIZONY SZOMORÚ SZENT"
Szentek az örömről

Bármit teszel, tedd vidáman: akkor a helyeset teszed és helyesen teszed. (Szent Ágoston)

A testvérek sohase mutatkozzanak sötétnek, szomorúnak és borúsnak, mint a képmutatók. Ellenkezőleg: legyenek mindig vidámak az Úrban, derűsek, szeretetreméltók, barátságosak, amint illik. (Assisi Szent Ferenc regulájából)

Miféle arcot vágsz? Talán megsértetted Istent? Mert más ok nem lehet a szomorúságra. Ha így van, hozd rendbe a szénádat Istennel, és ne légy mások terhére szomorúságoddal. (Szent Ferenc egy testvérhez)

Mindig mondtam: az a feladatunk, hogy az embereket vidámmá tegyük. (Árpádházi Szent Erzsébet)

Nem a szomorúság-e a mi leggonoszabb vétkünk? Nem lenni vidámnak: az egyetlen nagy bűn az Újszövetségben. (Sienai Szent Katalin)

A lelki öröm Isten bennünk lakó kegyelmének legbiztosabb jele. — Az örvendező szív alkalmasabb a kegyelmet befogadni, mint a szomorú: mert a Szentlélek az Atya és a Fiú szeretete és öröme, már pedig hasonló hasonlónak örül. (Szent Bonaventura)

Minél vidámabb az ember, annál könnyebb Istennek szolgálni. Krisztusnak öröme telik bennünk, teljék nekünk is örömünk benne. Őrizkedjünk a szomorúságtól és a szív keserűségétől: mindez az ördög sugallata. Üljünk inkább lelkünkben állandó ünnepet Jézus Krisztusnak és minden embernek! (B. Giovanni Colombini)

Mindazt, amit Isten kedvéért teszel, vidám arccal tedd, ne savanyú pofával! (Sienai Szent Bernardino)

Uram, adj nekem humorérzéket. Add meg a kegyelmet, hogy értsem a tréfát, hogy így az életben egy kis boldogságom legyen, és másnak is továbbadjak belőle. (Morus Szent Tamás)

Viselkedése és az emberekkel való bánásmódja olyan szokatlanul szeretetreméltó, hogy senki sem lehet olyan nyomott hangulatban, hogy fel ne vidítsa. Semmi nem lehet olyan leverő, hogy ne tudja élét venni. Soha senkit sem engedett el szomorúan magától. (Erasmus Morus Szent Tamásról)

Jobban félek egy elégedetlen nővértől, mint egy csapat gonosz szellemtől. — Isten őrizzen a savanyú arcú szentektől! (Nagy Szent Terézia)

Az erényekben való haladás igazi útja: tartsunk ki a szent vidámságban. — A vidám lelkűeket sokkal könnyebb a lelki életben vezetni, mint a szomorúakat. (Néri Szent Fülöp)

A vidámság megerősíti a szívet, és kitartóvá tesz a jóban. (Néri Szent Fülöp)

Isten az öröm Istene. Tehát az öröm az igazi vallásos magatartás. (Szalézi Szent Ferenc)

Egy jottányit se engedjetek a szomorúságnak, amely az áhítat ellensége. Miért is szomorkodnék, aki annak szolgál, aki mindörökre a mi örömünk lesz? Semmi más ne okozzon bosszúságot vagy rosszkedvet nektek, mint a bűn. És még a bűn miatti nemtetszést is végül szent vigasznak és édes örömnek kell követnie. (Szalézi Szent Ferenc)

Az ember az örömre van teremtve és az öröm az embernek, mert csak ez teheti az embert boldoggá. Úgy tűnik nekem, az öröm már nem is öröm többé, ha nem egy ember birtokában van. Isten az ember gyönyörűségére teremtette, és teljes bizonyossággal megígérte neki. Kötelezte magát, hogy megadja, nem az ember érdemeiért vagy bármi másért, hanem egyes-egyedül jóságából és irgalmából. (Szalézi Szent Ferenc)

Élj vidáman: az Úr néz, szeretettel és gyöngéden tekint rád. — Éljen szent örömben leányai között; mutassa meg nekik anyai szívét benső jóakarattal és kedves előzékenységgel, hogy vidáman siessenek Önhöz. (Szalézi Szent Ferenc leveleiből)

Azt akarom, fiam, hogy nevess és légy vidám az Úrban. A szerzetesnek semmi oka szomorkodni, de ugyancsak van oka örülni. Hogy mindig vidám

és jókedvű légy, maradj mindig alázatos és engedelmes. (Loyolai Szent Ignác egy jelölthöz)

Melankólia az ördög dajkája, „allegrezza" az Úristen gazdasszonya. A melankolikus emberek ellenére vannak Istennek. A halál sógorai ők, hiszen a melankólia a halál nővére. Vidám emberek tetszenek nekem: biztos jele ez annak, hogy Isten velük és bennük van. Aki jó lelkiismeretnek örvend, az mindenkor vidám lesz, minden eseményben nyugodt marad, minden veszélyben biztonságban érzi magát, minden viszontagságban vigasz tölti el, mindenre csak nevet, mindenért énekel, és mindig „allegro". (Abraham a S. Clara)

Légy mindig élénk és vidám, mert Isten a jókedvű adakozót szereti. — A kegyelem mellett életünkben legfontosabb a humor. (Ward Mária)

Lehet-e nagyobb öröm, nagyobb vigasztalás annál a tudatnál, hogy örömöt szerzünk neked, ó Istenem! (Liguori Szent Alfonz)

Távol állok attól, hogy a félelem útját járjam, mindig meg tudom találni a módját, hogy boldog legyek, s hogy hasznot húzzak a nyomorúságomból. (Lisieux-i Szent Teréz)

Szenvedve is igyekeztem, hogy ezt ne ingerülten, hanem örömben és békében tegyem, legalábbis a lelkem mélyén. (Lisieux-i Szent Teréz)

A vidámságot, békét, a lélek derűjét és szabadságát mindenben megőrzöm. (XXIII. János)

Előttem van az életszentség képe: mosolyogva int felém a szenvedések és kereszthordozások között. A belső csend és nyugalom, amely Krisztus szavaira és ígéretére támaszkodik, olyan megzavarhatatlan örömet gyümölcsöz, amely az arcon, a beszédben, magatartásban és a hódító felebaráti szeretetben is megmutatja virágainak vonzó erejét. Ha békében élünk az Úrral bűneink bocsánatának tudatában és a magunk részéről mindenkinek megbocsátunk, akkor megtelik a mi lelkünk is azzal az erővel és örömmel, amelyről a Zsoltáros énekel (62,6), s amely örök Magnificatot fakaszt ajkunkról. (XXIII. János)

Így várom a halált, ebben a „mosolygós magatartásban", amely aztán utolsó mosoly lesz lelkemen, amikor eltávozik a földi életből. (XXIII. János)

AZ OSZTRÁK PÜSPÖKI KAR KÖRLEVELE AZ 50. MISSZIÓS VASÁRNAPRA

1926-ban XI. Pius pápa október utolsóelőtti vasárnapját a világmissziók évenként visszatérő vasárnapjává nyilvánította. Ötven esztendő múlt el azóta. Ez alatt az ötven év alatt nem csupán a föld, hanem az Egyház arculata is megváltozott.

XI. Pius pápasága alatt szentelték fel 1926-ban az első hat kínai püspököt. Mintegy 8000 misszionárius vetette meg világszerte a mai több mint 800 missziós egyházmegye alapját, amelyeket most legnagyobbrészt benn-

szülött püspökök irányítanak. Akkor, ötven éve, az egész inkább „nyugati misszionak" látszott, — ma világmisszió lett belőle. 700 millió katolikust emlékeztetnek ma arra, hogy a világmissziók vasárnapjának feladata: rámutatni egy mindig időszerű megbízatásra, amelyet minden kereszténynek teljesítenie kell a világban.

Az egész Egyház missziós jellegű, de vannak benne bizonyos missziós területek, amelyek támogatásra szorulnak. Viszont az egyetemes egyház is kap ezektől a fiatal missziós egyházaktól: lelki adományokat. Nem helyénvaló tehát, hogy az egészet valami „egyirányú közlekedés" módjára gondoljuk el. Sokkal inkább kölcsönös adásról és kapásról van szó. A világmissziók vasárnapja minden évben újra meg újra hangsúlyozni kívánja: a missziós munka nemcsak azokra hárul, akik közvetlenül ezzel foglalkoznak, hanem minden hivőnek, az egész világon, valamilyen módon misszionáriusnak kell lennie. Ez persze magától értetődik; az Egyház kezdettől fogva hirdette, és kezdettől fogva ilyen is volt. De magától értetődő dolgok is gyakran feledésbe mennek, elhomályosulnak. Erőteljes hangsúlyozással kell újból tudatosítani őket.

Isten népe mindig több színben pompázik. Ma már nem a „keresztény nyugat" missziójáról van szó többé, hanem Krisztus egyetlen egyházának missziójáról az egységes világban. Minden egyházközségnek, minden helyi egyháznak megvan a része az Egyház missziójában. Az egyházi missziós munka lendülete és színei keresztény élete bensőségének és valódiságának fokmérőjévé lesz. Ahogyan egy mozaik éltető ereje a színek összjátéka, az Egyház az egység sokféleségéből él. Isten egyháza nem lehet többé csupán a fehérek egyháza. Akkor lesz „katolikus", ha a népek minden színét beleszövi ruhájába. Minden részegyházhoz szól a felszólítás: fejlessze ki sajátos életét, legyen önmaga, és ugyanakkor éljen közösségben a többi részegyházzal. Az egyes egyházak kölcsönösen támogassák és segítsék egymást. Ezért választották a Pápai Missziós Művek az idei missziós világvasárnap jelszavául: „Sok szín — egy Egyház."

Az „egyirányú közlekedés" képe látszólag helyes ott, ahol az anyagiakról van szó, a jólétben élő részegyházak anyagi segítségéről a szükséget szenvedő részegyházak számára. De ez csak a látszat. A számtani logika azt mondja: aki ad, az veszít. A hit logikája így szól: Aki ajándékoz, ugyanakkor ajándékot is kap. De itt többről van szó, mint a helyes logika kérdéséről: ítéletről. A részegyházak önmagukat ítélik meg, ha Krisztus szelleméből kiindulva nem teszik meg azt, amit az ősi emberi bölcsesség mond.

Olyan közösséggé kell válnunk, amelyet érdekel a világegyház. Keresztény hivatásunk, hogy közreműködjünk az egyetlen nagy embercsalád felépítésében.

Ez az örvendetes kilátás is egyik gyümölcse a missziós vasárnapnak. Kívánjuk ezen az évfordulón, hogy továbbra is hűségesen közreműködjetek célkitűzéseivel.

SZENT FERENC ÉS MI

Lelki élet. Ferencet a Lélek töltötte be, a Lélek irányította. Életét nem ő maga tervezte, hanem lépésről lépésre az Úr vezetésére bízta magát. Ez ismételten kifejezésre jut végrendeletében, amikor visszapillant életére: „Az Úr megengedte nekem, Ferenc testvérnek, hogy elkezdjem a bűnbánó életet. Mivel akkor bűnökben éltem, elviselhetetlenül keserves volt leprásokkal találkoznom. Az Úr maga vezetett közéjük, és én irgalommal voltam irántuk . . . Az Úr nyilatkoztatta ki nekem ezt a köszöntést: Az Úr adjon neked békét . . . Amint az Úr megadta nekem, hogy a szabályt s ezeket a szavakat egyszerűen és világosan elmondjam és leírjam, ugyanilyen egyszerűen s magyarázat nélkül értelmezzétek ti is azokat, és szentül kövessétek mindvégig . . ." „Az Úr és mindig az Úr az, aki életének döntő szakaszán Ferencben és Ferenc által működik. És erre a működésre Ferenc engedelmes közreműködéssel felel: odaadja magát annak, amit Isten tesz és követel" (K. Esser).

Az Úr vezeti szolgáját a Lélek által, amint őt magát is földi életében a Lélek vezette. Ezért használja Ferenc írásaiban előszeretettel a „divina inspiratio" kifejezést. A Lélek adja a szerzetesi hivatást; a jelöltek tegyék vagyonukkal azt, amit az Úr a Lélek által sugall. Ferenc személyes tapasztalatából feltétlen bizalommal volt Isten vezetése iránt, és ezt testvéreiben is föltételezte. Egyetlen feltétel a korlátlan készség, hogy csak azt akarjuk, amit Isten akar, és az imádság szelleme, amely nélkül nem lehet Isten akaratát felismerni. Celano szerint „odaadással imádkozott, hogy az örök és igaz Isten mutassa meg neki az utat s oktassa, hogy egyedül az ő akaratát cselekedje. Szíve szenvedélyes izgalomban volt s nem nyugodott, míg tettel végbe nem vitte, ami szívében megfogant."

Itt van a gyökere annak, amit ferences közvetlenségnek lehetne nevezni: nem önkény, nem kedv és hangulat szerinti élet, hanem fogékonyság és engedelmesség a Szentlélek működése iránt. Ferenc engedte, hogy Isten Lelke vezesse, játsszék vele tetszése szerint.

Ezért volt feltétlen tisztelettel mások lelkének titka, vagyis lelki szabadsága iránt is. Bizonyíték erre egy kis levél, mondhatni a ferences szabadság Magna Chartá-ja, amelyet a szent egyik legelső társához, Leó testvérhez intézett. Ennek előzménye egy kis beszélgetés volt arról, hogyan szolgáljanak Leó testvér és társai az Úrnak. E beszélgetés utószavaként írja Ferenc: „Leó testvér, testvéred, Ferenc áldást és békességet kíván neked. Mint gyermekemhez szólok hozzád és mint anyád, mert mindazokat a szavakat,

amelyeket ezen az úton elmondottunk, röviden egy szóban foglalom össze. Hisz talán szükséged van arra, hogy tanácsért fordulj hozzám. Ezt tanácsolom tehát: Ha úgy találod, hogy bármilyen módon jobban tudsz az Úristennek tetszeni, az ő nyomdokán haladni s az ő szegénységét követni, tedd meg Isten áldásával és irántam való engedelmességben. És ha szükségét érzed, hogy lelked és vigasztalásod érdekében hozzám gyere, akkor, Leó testvér, ha úgy akarod, jöjj."

Ferenc tehát nem erőszakolja rá másra a maga véleményét: arra utalja őt, hogy saját maga ismerje fel Isten akaratát. Kézenfekvő, hogy ezt a szabadságot rosszra is fel lehet használni, kevésbé lelki embereknek végzetévé válhat. A ferences rend története jóban és rosszban egyaránt bizonyságot tesz ennek a szabadságnak lehetőségeiről. Más rendeknek könnyebb a dolguk, amennyiben szilárdabb és pontosabb szabályzatuk van.

Erre gondolt valószínűleg néhány „bölcs és tudós testvér", akik — mint olvassuk — egy általános káptalanon Ferencet rá akarták beszélni valamelyik kipróbált szerzetesi szabály átvételére, „qui docent sic et sic ordinate vivere". Ezzel azonban Ferencnél igen érzékeny idegre tapintottak, mert „in fervore et virtute Spiritus Sancti" a következő feleletet adta nekik: „Testvéreim, testvéreim! Az Úr az egyszerűség útján hívott meg engem, és ezt az utat mutatta nekem. Nem akarom, hogy más szabályt emlegessetek előttem, sem Szt. Ágostonét, sem Szt. Benedekét, sem Szt. Bernátét. Az Úr azt mondta nekem: azt akarja, hogy új bolond legyek ebben a világban."

A „via simplicitatis", az egyszerűség útja: az ismét egyszerűvé vált embernek az útja, aki a kegyelem által minden viszályt legyőzött önmagában, és lelkisége nem más, mint egyszerű ráfigyelés a Szentlélek működésére. Vajon ez csupán a szent előjoga? De ki vonná kétségbe, hogy mindannyian arra vagyunk hivatva, hogy lelki emberek legyünk? „Akiket Isten vezérel, azok Isten fiai" — mondja Szt. Pál minden korlátozás nélkül (Róm 8,14). Itt olyan lelki életről van szó, amelyben nemcsak hiszünk a Szentlélekben, hanem meg is tapasztaljuk őt.

Ma újból fölfedezzük a képeket és szimbolumokat, a keresztény üzenet elbeszélő jellegét. Mindezt Szent Ferenctől is tanulhattuk volna. Vegyük csak a Naphimnuszt vagy az első betlehemet Greccióban. A szemtanúk életleírásai meg a Fioretti tele vannak jelképes cselekedetekkel és kis drámai jelenetekkel, amelyekkel tanítványait hatékonyan oktatta. Ezeket talán régebben megmosolyogtuk, mint kicsit együgyű és gyerekes dolgokat. Ma a lelkipásztorkodásban igyekszünk újból fölfedezni a „demonstratio christiana" elveszett, de nélkülözhetetlen elemeit, az istentisztelet terén is. Mindez beletartozik a lelki életbe: nemcsak az értelem, hanem a képzelet, az öt érzék, a kép, a zene, a játék is. És nem szabad, hogy a vallásos közvetlenségnek csak a szektákban és a szabadegyházakban legyen polgárjoga.

A „karizmatikus mozgalom" a Lélek felszabadulását jelenti az Egyházban. De mint oly sokszor a történelemben, ez is rajongássá fajulhat: ha a lelki

megtapasztalást önző szempontokból keresik, és a hit, remény és szeretet fölé helyezik (vö. 1Kor 13!). A lelki megtapasztalás valódiságát gyümölcseiről ismerjük fel. Ezért inti Ferenc testvéreit: „Mindenekelőtt arra törekedjenek, hogy az Úr Lelkét és annak szent működését birtokolják, imádkozzanak hozzá mindig tiszta szívből, őrizzék meg az alázatosságot és a türelmet üldözésekben és betegségben, szeressék azokat, akik minket üldöznek, korholnak és vádolnak . . ." Figyelemre méltó, józan megtapasztalása ez a Szentléleknek.

Egyház. Amit eddig Szent Ferenc lelki életéről mondtunk, azt a benyomást kelthetné, és sokszor úgy is értelmezték, mintha Ferencet csupán a Lélek vezette volna, és ennek megfelelően a Lélek testvérekből álló, szabad egyházát tartotta volna követendő célnak, egy intézmény nélküli, hierarchikus szerkezet nélküli közösséget, pontosan azt, amit ma sok, egyházát megunt keresztény szeretne: „Jézust igen — egyházat nem!" Ezt biztosan nem akarta Ferenc! Korának számos szegénységmozgalmával tudatos és kifejezett ellentétben ő testvéreivel teljesen egyházias kereszténységet testesít meg.

Az Egyház — és ez Ferenc számára mindig a látható, szentségi és hivatalos egyház — a Lélek mellett és a Lélekben a második döntő sarkpontja életének. Jellemző erre pl. végrendeletének következő szakasza: „Miután az Úr testvéreket adott nekem, senki sem mutatta meg, mit kell tennem, hanem maga a Magasságbeli nyilatkoztatta ki, hogy a szent Evangélium szerint éljek. Így ezt kevés szóval egyszerűen följegyeztettem, és a pápa úr megerősítette." Az ösztönzés felülről, közvetlenül Istentől jön, de a megerősítést az Egyháztól, a pápától kell kapnia. A kettő együtt adja a küldetést.

Ezt a pneumatikus-egyházias jellegű keresztény küldetést tudvalevőleg már Szent Pálnak a galatákhoz írt levelében megtaláljuk (2,2.9). Ugyanilyen jellegű az engedelmesség Szent Ferenc rendjében. Így pl. a misszionáriusokról szóló fejezetben: „Mindazok a testvérek, akik isteni ihletésből a szaracénok vagy más hitetlenek közé akarnak menni, kérjék ehhez rendi elöljáróik engedélyét." Az elöljáró azonban nem tagadhatja meg az engedélyt, ha az illetőt esetleg inkább hazájában szeretné foglalkoztatni. Meg kell ugyan vizsgálni alkalmasságát, de ha ez megvan, el kell engednie. A nem jóváhagyott szabály mondja: „Ha a minister felismeri, hogy alkalmasak, ellenkezés nélkül adja meg az engedélyt. Mert az Úrnak tartozik számadással (vö. Lk 16,2), ha ebben vagy más dolgokban nem ítél helyesen."

Isten és az Egyház, ill. az egyházi elöljáró akarata tehát nem egyszerűen azonos, mint ahogyan az későbbi idők túlzott teológiai és aszketikus leegyszerűsítésével főként a szerzetesi életben szokássá vált. Az elöljáró is, az alattvaló is Istennek tartozik engedelmességgel, mindkettőnek közös kötelessége Isten akaratának felismerése és követése. Az elöljáró döntése is Isten iránti engedelmesség, a legkevésbé sem szuverén parancs vagy önkényesség. A II. vatikáni zsinat ismét világosan meghatározta ezt a katolikus alapstruktúrát — Lélek é s hierarchia — a Lumen Gentium-ban (2. fej. 12).

Korának más vallásos mozgalmaival, pl. a waldiakkal és albiakkal ellentétben Ferenc feltétlenül azonosította magát az Egyház hitével. Szigorúan őrködött, nehogy eretnekségek hatoljanak közösségébe. Ezért írja szabályzatában: „Az elöljárók gondosan vizsgálják meg a jelölteket a katolikus hitet és az Egyház szentségeit illetően." A nem jóváhagyott szabályban olvassuk: „A testvérek legyenek mind katolikusok, éljenek és beszéljenek katolikusok módjára. Ha valaki szavában vagy tettében eltér a katolikus hittől és élettől és nem akar megjavulni, taszítsák ki végleg a testvérek közösségéből."

Rendjét egész szorosan az Egyházhoz akarta kötni. Ezért írja elő a végleges szabályban: „Ezenfelül engedelmességben kötelezem a ministereket, kérjenek a pápa úrtól egy bíborost, aki ezt a testvéri közösséget vezeti, oltalmazza, fegyelmezi, hogy mindenkor ennek a szent Egyháznak való teljes alávetettségben, szilárdan állva a katolikus hitben (vö. Kol 1,23) kövessük Urunk Jézus Krisztus szent evangéliumát, a szegénységet, az alázatosságot, amint azt szilárdul megígértük."

Áhítatos nagy tisztelettel és rendíthetetlen bizalommal volt az Egyház papjai iránt. Ezt mindig újra kifejezte, a legszemélyesebben és legmegragadóbban végrendeletében, ahol még egyszer összefoglalja legfőbb gondjait: „Az Úr oly nagy bizalmat adott nekem a római szentegyház életmódját folytató papok iránt, szentelésüknél fogva, hogy még ha üldöznének is, akkor is hozzájuk menekülnék És ha oly nagy bölcsességem lenne, mint Salamonnak, és szegény tudatlan papokra akadnék, plébániájukon nem prédikálnék akaratuk ellenére. Ezeknek és másoknak tisztelettel adózom, szeretem és tisztelem őket, mint uraimat. Nem akarom bűneiket figyelembe venni, mert Isten Fiát látom bennük, és ők uraim. Azért teszem ezt, mert Isten fölséges Fiából e világban nem látok test szerint mást, mint szent testét és vérét, amit ők magukhoz vesznek, és csak ők osztanak ki másoknak."

Ferenc hitből fakadó nagy tisztelete a papokkal szemben ellentétben állt korának sok erős áramlatával, amelyek a bűnös papokat elutasították, és kétségbe vonták az általuk kiszolgáltatott szentségek érvényességét. Ferenc ugyan jól látta a papság hiányosságait, bűneit, s bizonyára jobban szenvedett ettől, mint a többiek, de nem akart felettük ítélkezni, „mivel az Úr magának tartotta fenn az ítéletet" — írja egyik intelmében. Ő nem bírálattal, hanem tettekel akarta az Egyházat megújítani. Ezek a tettek persze közvetve bírálnak, s keményebben hatnak, mint a puszta szó.

Péter első levele int: „Mint élő kövek épüljetek lelki házzá" (2,5). Ez alapjában véve mindent magában foglal, amit Ferenc az Egyház megújítása érdekében tett. Prédikált, igaz, de hatékonyságának, szava hatékonyságának titka élete volt, ez a tökéletesen igaz, őszinte és szemléletes élet. Ferenc a legszemléletesebb szent: megvolt az az adománya, hogy minden gondolatot megtestesítsen képben, mozdulatban, játékban. Egész élete egyszerre komoly és vidám játék volt, csak szemlélnünk kell, hogy megértsük az istengyermekség titkát.

A szentet nem lehet és nem szabad másolni. J. Lortz joggal nevezte Ferencet „össze nem hasonlítható szent"-nek. De hagyhatjuk magunkra hatni, amint egy képet mindig újra megnézünk, és csöndben hatni engedjük magunkra. A szentről elmélkedhetünk. És akkor talán mégis bevésődik valami a szemlélőbe erről az eleven képről, megragadja és átalakítja.

Szent Ferenc egy imádságával szeretném végezni, amely a legtökéletesebben kifejezi gondolkodását és akaratát: „Mindenható, örök, igazságos és irgalmas Isten, add meg nekünk nyomorultaknak, Magad miatt, hogy azt cselekedjük, amiről tudjuk, hogy Te akarod, és mindig azt akarjuk, ami Neked tetszik, hogy belülről megtisztulva, megvilágosítva és a Szentlélek tüzétől lángra lobbanva követhessük Fiadnak, a mi Urunk Jézus Krisztusnak nyomdokait, és kegyelmed által Hozzád juthassunk, Fölséges, aki teljes Háromságban és egyszerű egységben élsz, uralkodol és megdicsőülsz mint mindenható Isten, mindörökkön örökké. Amen."

P. Hermann-Josef Lauter OFM
(Részlet a kölni főisk. tanárnak egy egyházmegyei papi találkozón tartott előadásából)

II. RÁKÓCZI FERENC KARÁCSONYI IMÁJA

Ó, mély csöndje ennek a szent éjszakának, milyen mélységes titkokat takarsz, az isteni bölcsesség művét!

Benned valóságosan megjelent Jákob lajtorjája, összekötve a földieket az égiekkel, az Atya ölét a Szűz ölével.

Gyengeségem nem kíván megérteni téged, hiszen önmagát sem képes megismerni, csak szeretné magadni azt, amit kívánsz, úgy, ahogy akarod.

Minden elmélkedő képesség eltompul és elnémul bennem, a titok nagyságát eltakarja a szeretet nagysága — s ki tudná elmondani Isten szeretetét?

Nem csodálom, ha majd kereszten hal meg az, aki istállóban született értem, de hogy fogjam föl, hogy az istálló szülötte az égből szállt le értem! Ime, Uram, sietek a betlehemi látványhoz, mert az békét hirdet a jóakaratú embereknek. A béke pedig a jóakaratért jár cserébe.

Vedd akaratomat, adj békét, mert amikor békét nyújtasz, szeretetet adsz. A szeretet csak benned nyughat, mert te vagy középpontja.

Szeretném méltón magamhoz fogadni Üdvözítőmet, és akkor, úgy gondolom, méltóan ünneplem ezt a titkot, mert méltón fogadni: szeretet, méltón ünnepelni: szeretet.

Így siet minden központja felé, ahonnan kiindul, minden a szeretetben egyesül; mert te, Jézusom, azért szállottál alá, hogy mindeneket magadhoz vonzz és az Atyával egyesíts.

Jászolodhoz vonzottad mindenekelőtt az alázatosakat, a nyájak őrzésében éber pásztorokat. Így vonzotta magához az alázatosságot az alázatosság, de ezt az alázatosságot is a szeretet szülte.

Nem tudom, mi tetszhet neked bennem, hogy magad felé vonzzál. De jaj, nagyon is tudom, mi nem tetszhet, hogy elutasítsál. De ha nem közeledném hozzád, még jobban eltávolodnám tőled.

Csekélységem alázatos megvallása nyomorúságaim és méltatlanságom elismerése. Beismerem mindezt és alázattal vallom; vond magadhoz kicsiny szolgádat, de tedd, hogy megmaradjon alázatában.

Íme te, aki istállóban születtél, betértél bensőm istállójába. Nem nagyobb titok születésed, mint irántam való jóságod.

Ott minden emberi nyomorúságot magadra véve születtél; szívembe mint a halál és az ördög dicsőséges legyőzője jöttél. Íme épp olyan alázatos vagy dicsőségedben, amilyen dicsőséges voltál az alázatosságban.

Megalázkodásod az ember iránti szereteted következménye volt, eredménye pedig megdicsőülésed lett. Legyen, kérlek, eljöveteled eredménye bennem is a megalázkodás és a szeretet.

Nem azért kérem ezt, hogy dicsőségem legyen, hanem hogy neked adjak vele dicsőséget. Hiszen semmi sincs istállómban, ami méltó hozzád, semmi, ami megdicsőíthetne téged; azért semmit sem kapsz tőlem, ha nem te magad adod nekem.

De elismerem, Uram, hogy sokat adsz, én pedig keveset adok vissza. Látom hát, mennyi bennem a hűtlenség és mekkorának kellene lennie az alázatnak.

Hányszor megvetnél, milyen méltán elutasítanál, ha alázatos nem lennél! Mert ahogy az alázat tebenned jóság, éppúgy a jóság alázat.

Jóságod és alázatod ad nekem téged; és ha engem is nem adna neked, nem tudnám magam odaadni, hiszen magamtól semmi jó sincs bennem.

Igazság szerint semmit sem követelhetek tőled, gonoszságom miatt semmit sem tudok adni neked; íme milyen távol vagy tőlem, ha nem könyörülsz rajtam!

Kevés lelki hasznot merítek abból, ami a tiéd, sok kárt okozok magamnak azzal, ami az enyém; milyen távol jutok tőled, ha nem vonzol!

Gonosz vágyat érzek magamban, amely megrontja alázatomat, és jaj, hogy ellanyhul tőle szeretetem!

Adtál ugyan jóakaratot, de az nem tudja betörni emberségemet, mert nem képes megsemmisíteni a gonosz vágyat.

Szüntelenül eléd számlálom nyomorúságomat, hogy soha el ne feledkezzem róla. Hisz senkim sincs, akihez meneküljek, senkihez sem folyamodhatom, hogy elnyerjem, amim hiányzik.

A PHILADELPHIAI EUCHARISZTIKUS VILÁGKONGRESSZUS

A 41. eucharisztikus világkongresszus rendezésének jogát az Egyesült Államok bölcsővárosa, Philadelphia, „a testvéri szeretet városa" kapta. 200 éve itt mondták ki Amerika függetlenségét, itt dolgozták ki alkotmányát. Így ez mintegy a Szentatya ajándéka volt a jubileumra. A kongresszus augusztus 1-8-ig tartott, s témájául „az emberiség éhségeit" választotta: az Isten utáni éhséget, a kenyéréhséget, a szabadság és igazságosság éhségét, a szellemi éhséget, az igazság, a megértés és a béke éhségét. Mindebben útmutató és megoldás Jézus, az élet Kenyere! A megnyitó felvonuláson egy-egy kocsi élőképekben mutatta be ezeket a témákat, a hét folyamán pedig egy-egy napot szenteltek nekik, válogatott rendezvényekkel és előadókkal.

Amerika a nagy számok hazája. Ez jellemezte a kongresszus lefolyását is. Hogy csak néhány példát hozzunk: a megnyitó körmeneten kb. egy millió ember emelte magasba gyertyáját. A fiatalok miséjén tizenhat, a karizmatikusokén huszonötezren vettek részt. A Krisztus testévé változott barna (mert az éhezőkre emlékeztető) „kongresszusi kenyeret" két méteres szentségmutatóban tették ki. Naponta átlag 25 rendezvény közt válogathattak a résztvevők. A záróünnepségre zsúfolásig megtelt a Kennedy-stadion 150 000 férőhelye, a kint rekedt ezreknek pedig hangszórók közvetítették kilométeres körzetben a misét, és jól láthatták a 15 m magasba emelt oltárt is. Kétezres kórus énekelte a kongresszusra szerzett misét. Knox bíboros, pápai legátus 50 főcelebránssal, további 500 püspökkel és 2500 pappal misézett.

Az ilyen számok a mai kereszténybyen szinte idegenkedést keltenek. De örömmel állapíthatjuk meg, hogy a tömegmegmozdulások nem lélektelen parádé módján folytak, hanem tartalommal telítődtek. Mindenekelőtt: Król philadelphiai érseknek gondja volt arra, hogy a kongresszust a hívők belső megújulásával kapcsolja egybe. Pl. nagyböjtben a heti egyszeri „egy tányér rizs mozgalom" (vagyis hogy a szegények ételét ebédeljék) kb. 5 millió dollárt eredményezett a nélkülözők javára. 12 millió fiatal kb. 20 millió munkaórát vállalt önként az előkészítés érdekében. A kongresszus megnyitásának napja az egész országban a családi szentáldozás napja volt (a családdal az első nap során foglalkoztak), a záróünnepségre virradóan egész éjszaka szentségimádás folyt. A rendezvények az emberek minden csoportjára kiterjedtek. 9000 öregnek a 80 éves O' Boyle bíboros mondott szentmisét. Megindító volt a betegek miséje, amelyre többek között mintegy ezer beteg vagy fogyatékos gyermeket hoztak, a legátus pedig mise után a betegek közé ment és szentelt olajjal kente meg őket (vö. Mk 6,13). A résztvevők „pünkösdi élményként" emlegetik, amikor ki-ki a maga nyelvén imádkozta ugyanazt az istentiszteleten. „Menjetek haza az egység és megértés látomásával" — mondta Suenens bíboros miséje végén a karizmatikusoknak.

A kongresszus értékét nagyban növelte kiemelkedő egyéniségek részvétele és felszólalása. Helder Cámara érsek hangsúlyozta, hogy a jogfosztottak ér-

dekében való küzdelem a szeretet követelménye és így minden keresztény kötelessége. Azonban „szélsőséget nem lehet másik szélsőséggel legyőzni . . . Az erőszak alkalmazása mindig újabb erőszakot vált ki, azért az egyháznak példát kell adni az evangéliumi szellemben elért megoldásra." A kalkuttai Teréz anya szokott egyszerűségével ecsetelte a szegények nyomorát és a még ennél is szomorúbb világkatasztrófát, a szeretet hiányát. A fiataloknak külön programot adott: „A bennetek levő erőt ne pazaroljátok el haszontalan dolgokra. Bennetek sok az energia, megvan a képességetek a szeretetre, a kezdeményezésre. A világban pedig annyi a magányos, az elhagyatott, a beteg, a hontalan és a szegény. Az Eucharisztia azt is követeli, hogy önmagunkból kilépjünk és másokat boldogítsunk." Pedro Arrupe jezsuita rendfőnök határozott, konkrét javaslatokat hozott, hogyan kapcsoljuk össze az oltárnál végzett kenyértörést a mindennapi kenyér megosztásával. Nagy érdeklődést váltott ki „a szabadság és igazságosság éhsége" napján Willebrands bíboros beszéde és az esti misén Wojtyla krakkói érsek homíliája. Több mint 25 000 ember imádkozott a hivők könyörgésében azért, hogy „szűnjék meg a népek között minden régi és új gyarmatosítás, elnyomás és kizsákmányolás". König bécsi érsek súlyos szavakkal bírálta a „keresztény népek" csődjét, és tiltakozott az erőszakos születésszabályozás ellen. Három napos ökumenikus megbeszélés is szerepelt a műsoron, ennek igeliturgiáján 144 különböző felekezetű lelkész vett részt. Bíborosok és protestáns püspökök a szolgáló Krisztus példájára megmosták egy csoport hivő — négerek, színesek, fehérek — lábát. A záróistentiszteleten jelen volt és szólt is a résztvevőkhöz Gerald Ford amerikai elnök, kiemelve az egyház szerepét a békésebb világ építésében. Szavait Szent Ferenc szép imájával zárta: „Uram, tégy engem a te békéd eszközévé." Ugyanebben az órában a Szentatya az eucharisztikus csodájáról nevezetes Bolsenában misézett, s utána műhold közvetítésével angol nyelvű rádióüzenetet intézett a kongresszushoz az Eucharisztiáról, az élet, az áldozat, a szeretet titkáról.

A kongresszus a sokfelől összeverődött Újvilágban jó alkalom volt az egyes nemzetiségek testvéri seregszemlélejére is. A program 27 nemzetet sorolt fel. Külön színt képviselt a négerek liturgiája ősi zenéjükkel, énekeikkel és táncaikkal, valamint 21 indián törzs miséje, benne a hagyományos bölénytánccal és az ima felfelé törését jelképező sastánccal. Természetesen az Amerikában és Kanadában nagy számban élő (egyes becslések szerint kb. másfél milliónyi) magyar is kitett magáért. Sorra érkeztek a magyar zászlóval vagy címerrel díszített buszok. A színvonalas magyar programot az e célra alakult Magyar Eucharisztikus Bizottság szervezte. Népviseletben vonultak fel a magyarok a nyitó és záróünnepségen a „Statio Orbis" menetében. A Civic Center óriási csarnokában Sinkovics Margit iparművésznő rendezte meg a kiállítás magyar részét. „Magyar örökségünk" címmel műsoros estet adtak a Drexel egyetem dísztermében a magyar vallásos és népi kultúra kincseiből. A devoni piarista gimnáziumban magyar papi gyűlés volt. Aug. 7-e volt a „nemzetiségi nap." Doylestownban, a pálos atyák czestochowai

kolostorában Lékai László prímás mondott ünnepi misét 70 pappal, 3000 magyar zarándoknak. Keresztes Szilárd mondta a homíliát. Délután a magyar ifjúság tartotta szentségimádását.

Lékai László Król bíboros meghívására 11 tagú küldöttség élén — köztük három püspök — érkezett az ünnepségekre. A kongresszus után 16 napos zsúfolt program során meghívásra végiglátogatott egy sereg amerikai magyar plébániát és intézményt, találkozott a püspöki kar fejével, Bernardin érsekkel (aki már előbb külön levélben emelte ki a magyarok hithűségét és azokat a kulturális és lelki értékeket, amelyekkel befogadó hazájukat gazdagították), három napot Kanadában töltött, majd aug. 25-én a küldöttséggel együtt Londonon keresztül visszarepült hazájába. Látogatásain mindenütt hosszan elbeszélgetett az összegyűlt hívekkel, fölelevenítve a hazai emlékeket, megáldva a gyermekeket, s buzdítva mindenkit anyanyelvének őrzésére, ápolására. „Egész amerikai utamnak az volt a célja — mondotta londoni rádióinterjújában —, hogy a külföldi és az otthoni magyar jobb testvérien egymásra találjon. Mert mindkettő tele van értékkel, mindkettőben ugyanaz a vér csörgedez, a dolgozó magyar ősök vére. A külföld nagyra értékeli a megbízható, ügyes magyar kezet és az alkotó magyar fejet. Hát akkor mennyivel inkább kell nekünk egymást megbecsülnünk és segítenünk!" Ezzel tudatosan folytatta a már római székfoglalóján, a Szent Teréz bazilikában, máj. 27-én meghirdetett programot: „otthoni és külföldi magyarok nyújtsanak egymásnak testvéri jobbot . . . Magyar a magyarra ne ellenségesen nézzen, hanem mint testvér a testvérre!" Most a kongresszus jelvényére utalt: a két egymás felé nyúló kéz találóan jelképezi az otthoni és az idegenbe szakadt magyarságot, és az a Krisztus, aki halálával „a saját testében bontotta le az ellenségeskedés válaszfalait", bennünket is testvéri szeretetben fűz egybe.

Az Eucharisztia misztériuma „átfogó jellegénél fogva alkalmas arra, hogy minden korban kapcsolatba hozzuk vele egész hitünket és egész feladatunkat" — írja Gál Ferenc professzor, akinek beszámolójára a fentiekben többhelyütt támaszkodtunk (M. Kurir 1976. szept. 14/15). Az Eucharisztia köré csoportosult Egyház életének sűrített, szemléletes bemutatása volt ez a kongresszus, azzal a céllal, hogy minél szélesebb körben erősítse a hitet, reményt és a tevékeny szeretetet. És ez bizonyára sok lélekben sikerült. Ahogy egy résztvevő leszűrte benyomását: „Nem igaz, hogy elöregedett és korszerűtlen a mi hitünk és egyházunk. Fiatal, életerős, van jövője, mert az Élet Kenyere táplálja."

S.

TERÉZ ANYA MUNKATÁRSAINAK NEMZETKÖZI ÖSSZEJÖVETELE

Aug. 14/15-én a westfáliai Lippstadtban 12 ország hivatalos képviselője, negyvenegynéhány személy gyűlt egybe, Teréz anya ma mintegy 80 000 munkatársának európai ága: Anglia, Ausztria, Belgium, Dánia, Franciaország,

Irország, Luxemburg, Málta, Norvégia, Nyugatnémetország, Svájc és Svédország kiküldöttei. Olaszország képviselője levélben jelentkezett, ott volt viszont Sr. Frederick, a Szeretet Misszionáriusai római központjának vezetője. Az USA-ból Patty Kump hosszú levelet küldött, megmagyarázva, hogy éppen a szegénység szelleme tartja vissza az utazástól. Nem akarja azoknak a szervezeteknek a példáját követni, amelyek „ugyan sok jót tesznek, de rengeteg időt és pénzt pazarolnak szükségtelen utazgatásra és találkozókra." Volt egy kanadai „önkéntesünk" is, egy fiatal lány, korunk sok kereső fiataljának a legjavából. Azért jött, hogy Teréz anyával megismerkedjék. Az ismerkedés olyan jól sikerült, hogy azonnal rendelkezésére bocsátotta magát. Az üléseket Mrs. Blaikie, a munkatársak elnöke és Josepha Gosselke, a vendéglátó német munkatársak vezetője irányította. A középpont természetesen a mindvégig jelenlevő Teréz anya volt. Az összejövetel célja: tapasztalatcsere és a munkatársak szabályzatának időszerű módosítása. Teréz anya megnyitójában azt mondta: nem csupán találkozás ez, hanem növekedés a szeretetben és küldetésünkben. A munkatársak Isten szeretetének hordozói, Isten világossága a világban, itt és ma. Ez csak az Istennel való mély egységből jöhet létre. Ennek az együttlétnek segítenie kell, hogy Isten-ismeretünk elmélyüljön, ez fokozza majd szeretetünket, és sürget ennek a szeretetnek továbbadására, ahogy Mária vitte tovább a befogadott Jézust. A szeretet otthon és közvetlen környezetünkben kezdődik. Hivatásunknak, amelyre Isten titokzatos végzése kiválasztott, itt kell elsősorban megfelelnünk. Mindig szeretetből tegyük, amit teszünk. Ez csak az áldozat alapján lehetséges.

Beszámolt két jelentős új kezdeményezésről. Jézus Szíve ünnepén megalakult New York-ban a Szeretet Misszionáriusainak szemlélődő ága hét jelölttel. Életüket ima, imádás, áldozat tölti ki, de napi két órán át részt vesznek valami módon az igehirdetés munkájában is. Kaliforniában pedig Fr. Kribs vezetésével 15-25 év közti fiatalokból önálló ifjúsági ág alakult. Kortársaikkal foglalkoznak. P. Gorrée elmondta, hogy lassan kb. 8-10 szemlélődő szerzetesház pártfogol egy-egy M. C. nővért. (Teréz anya ezt nem sokallottal) Jacqueline de Decker, az 1003 beteg és szenvedő munkatárs vezetője (köztük tíz magyar), mélyen szántó beszámolóban jellemezte szerepüket. Nem hiába maga is 23 operáción esett át, 28 éve vasfűzőben jár. Amikor felolvasta egy ágyhoz kötött beteg levelét, Teréz anya csak ennyit mondott: „Nem csoda, hogy én annyit tudok futkosni!" Teréz anya ezeket az imádkozó és szenvedő munkatársakat értékeli legtöbbre, őket tartja a rend „gerincének". A nővérek a virágok kertészei, de az őket támogató „Second Self"-ek (második énjük) a termékenyítő nap, eső és szél. Kívánsága most az, hogy minden országból egy-egy személy a Szentatyáért ajánlja fel szenvedéseit.

Az általános beszámolók után következnek az egyes országok képviselőinek érdekes tapasztalatai. A megalakulás idejét és a résztvevők korát

tekintve egyaránt fiatal svéd csoport még keresi önmagát és lehetőségeit az anyagias környezetben. A dánok már előbbre vannak: széles körben megszerveztek az iskolásgyermekek segítségét, könyveket adtak ki. Regénynél is érdekesebb a máltai egyetemi hallgatók két nyári munkaútja Palermóba, ahol a M. C. nővéreknek segédkeztek: fogyatékos gyermekekkel, fiatal huligánokkal foglalkoztak, „sztoikus egykedvűséggel" takarították a házakat (ahol WC gyanánt legtöbbször a szoba egy sarka szolgál!) stb. — Sok gyakorlati részletet hallunk az angliai munkáról: „meghallgató csoportok", öregek, vakok, ideggyógyintézetben élők segítése.

Mindezzel párhuzamosan folyik a szervezeti és gyakorlati kérdések megtárgyalása, a szabályzat átdolgozása. Hosszadalmas munka, mert a jelenlevők egy része nem tud angolul, Teréz anyáék viszont nem beszélnek németül. Az előadások szövege egyidejűleg fordításokban kerül elénk, de a megbeszéléseknél erre nincs mód. Fölmerül a javaslat, hogy oszoljunk nyelvi munkacsoportokra. Teréz anya nem akarja. Neki fontos az, hogy mindnyájan együtt legyünk és mindenki elmondja a magáét. Pedig egyesek elég hosszan mondják . . . Ő maga ismételten és igen határozottan próbál belénk vésni néhány alapelvet. Mindenekelőtt azt, hogy nem jótékony szervezet vagyunk. Senkitől se kérjünk pénzt, és ne bánjuk, ha semmit sem kapunk. Ahogyan a nővérek ingyen, nagylelkűen szolgálják a szegényeket, úgy függjenek a munkatársak is az isteni Gondviseléstől. Nem a fölöslegből juttatott adományra van szükség, hanem személyes segítségre, áldozatra, odaadásra. Az ügyvitelben a legnagyobb egyszerűségre kell törekedni (ne nyomassanak levélpapírokat, ne nagyon használják a pecsétet, a segítőknek nem adhatnak pénzt, „elnök" helyett — „nem akarok nagy szavakat" — használjunk „összekötő" megjelölést), minden krajcárt hiánytalanul eljuttatni, tiszteletben tartva az adakozó szándékát. Ez a kemény egyszerűség és célratörés olyan, mint az üdítő zuhany. Amikor pedig ki-ki sorra boldogan bemutatja a Teréz anyát mindenféle pózban ábrázoló propagandafüzeteket, plakátokat stb., a szegény érdekelt türelmesen végigszenvedi, de a végén szárazon csak annyit mond: ez lehetett kezdetnek jó, hanem most már ideje, hogy inkább az emberek szenvedését propagáljuk, mint Teréz anyát, akivel már torkig lesznek . . .

Délután megtartjuk a nővérek szokásos szentségimádási óráját. Másnap ezt a hivatások ügyéről tartott megbeszélés pótolja. Teréz anya elmondja a M. C. nővér útját jelöltségtől örökfogadalomig, különösen kiemelve, hogy „rettentő vidám természetű" („tremendously cheerful") jelölteket igényel. Mert kitől várja a szenvedés és szomorúság tengere a világon a vigaszt, ha nem tőlünk?

A vendéglátó Szent Hedvig-otthon jó nővérei Teréz anya ottlétén érzett boldogságukat azzal juttatják kifejezésre, hogy napjában ötször minden elképzelhető földi jót elénk raknak az ebédlőben. Általános elöljárójuk külön átjön Berlinből, hogy megismerkedjék vele. Teréz anya azzal fogadja, hogy

estére majd beszélgetnek, de most sietnie kell vacsorára, „mert a nővéreknek el is kell mosogatni" . . . A lippstadti munkatársak viszont a résztvevőket helyezik el otthonukban, s autóikkal állandóan úton vannak a legkülönbözőbb ügyekben. Vendéglátóm, derűs kedélyű, intelligens zenetanárnő, esténként Bachot és Mozartot játszik, hogy kicsit magunkhoz térjünk . . .

15-én délután a zsúfolásig telt helybeli templomban van összejövetel a város lakossága részére, két püspök — egyik keletnémet — jelenlétében.

Elérkezik a búcsú órája. P. Gorrée mindnyájunk jókívánságait tolmácsolja Teréz anyának közeledő születésnapjára. Az egyik munkatársnő férje bűntudattal fejti ki (jókor!), hogy túlságosan kihasználjuk a Mothert, aki igen fáradt. Ha ő lenne a férje, minden évben kétszer elküldené a Kanári-szigetekre. Spontánul csattan a felelet: „De én nagyon örülök, hogy nem maga a férjem!" Óriási derültség, míg azután Teréz anya komolyra fordítja a szót: „Jézus gondoskodik rólam, és ti mind imádkoztok értem, csak így tudom csinálni, amit csinálok." Biztosít, hogy minden munkatárs ott van minden szentáldozásában, imádási órájában, és a napi olvasó 4. tizede is az övék. „Én csak azt kérem, hogy szeressétek egymást, először az otthonotokban, vigyétek ki ezt a szeretetet, és legyetek mindinkább hasonlók Krisztushoz. Az életszentség nem luxus, hanem mindenkinek kötelessége. Teréz anya munkatársainak hívnak benneteket, de valójában Jézus munkatársai vagytok. Ha Jézusé akartok lenni, meg kell engednetek, hogy éljen bennetek. Ti nem tudjátok azt tenni, amit én, én nem, amit ti, — de együtt mindent megtehetünk."

Tíz óra körül érnek véget a megbeszélések. Hajnali ötkor a törékeny teremtés már útban van Taizé felé, hogy találkozzék Roger Schutz-cel és a fiatalokkal. „Apró nő, aki igen nyakas tud lenni" — jellemzi őt a prior, aki viszont okt. 24-én Kalkuttába és onnan Bangladeshbe készül, hogy ténylegesen osztozzék a „szegények legszegényebbjeinek" életében két hónapig. Ott írja majd meg második levelét Isten népéhez.

Nagyon várták Teréz anyát Jugoszláviába, a horvát kereszténység 1300 éves ünnepségeire is. 48 év óta most látta volna viszont először hazáját. De India püspökei hazahívták, hogy segítségükre legyen a sterilizációs törvény elleni küzdelemben. Teréz anya, akinek szívügye a családtervezés katolikus megoldása, azonnal engedelmeskedett.

Mi viszont, akik jelenlétének kegyelmében részesedtünk, örömmel szétledtünk szét, ki-ki hazájába, hogy dolgozzunk a nagy célért: az egész világot „a szeretet misszionáriusává" tenni. Mert, mint Teréz anya mondja: „Az öröm imádság. Az öröm erő. Az öröm szeretet. A szeretet hálója, amely megfogja a lelkeket. Isten szereti azt, aki örömmel ad. Az örvendező adakozó többet ad. Nincs jobb mód kimutatni hálánkat Isten és az emberek iránt, mint ha mindent örömmel fogadunk. A szeretettől égő szív szükségképpen örvendező szív. Soha ne engedjétek, hogy úgy elöntsön a szomorúság, hogy elfeledtesse veletek a feltámadott Krisztus örömét."

Egy résztvevő jegyzetei alapján

KRISZTUS ÉS AZ ÖRÖM

Az Újszövetség az öröm szövetsége. Ezt köszönti a Szűzanya szívéből feltörő Magnificat: „szívem ujjong megváltó Istenemben" (Lk 1,46-55). Karácsony éjjelén az angyalok az egész népnek hirdetik a „nagy örömet" (Lk 2,10).

Ennek az örömnek meghozója és középpontja a Messiás, az Istenember. Jézus és az öröm . . . Titok ez, amelyről nehéz beszélni. Ki tudná kikutatni, fölmérni az Istenember örömének lényegét és mélyeit? Csodálatos keveréke ez a személyétől elválaszthatatlan isteni boldogságnak, amelyet a legsötétebb, legvéresebb órákban is megőrzött valamiképpen (anélkül, hogy ez emberi szenvedésén „enyhített" volna!) és mindannak az örömnek, amire egy tiszta, bűntelen emberszív képes. Mert ő mindenben hasonló lett hozzánk, az örömben is. Szüksége volt rá, és élvezte éppenúgy, mint az ételt és italt.

Gyermeki öröm sugárzott a gyermek Jézus szeméből édesanyjára, nevelőapjára, a pásztorokra, a bölcsekre. Láttára felujjongott Simeon és Anna szíve. A Szentcsalád élete Názáretben szerény és szegényes volt, de nem hiányzott belőle az öröm, és illata kiáradt mindazokra, akik érintkeztek velük. És micsoda gyönyörűsége telhetett a fiatal Jézusnak a természetben! Soha senki sem hatolt bele ilyen tiszta értelemmel, ilyen éleslátással, ennyi meleg szeretettel. Egyesül ebben a viszonyban a Teremtő szeretete, aki mindezt létrehozta, az ember szeretete, akiért mindez létrejött és az Istenember szeretete, aki eljött, hogy a természetet is megváltsa a bűn átkától. Később mindezt az élményt felhasználta tanításában.

Bármennyi nehézség, áldozat és küzdelem jellemzi is nyilvános életét, az Istenben gyökerező belső öröm sohasem hagyta el, és kisugárzott az emberekre is. Aki küldte, mindig vele van és sohasem hagyja egyedül (Jn 8,29; 16,32), s mindig gyönyörűséges eledele, hogy az Atya akaratát teljesítse (Jn 4,34), az embereknek fölkínálja az igazság és a kegyelem örömeit. Ahol csak fogékony szívekre akadt, szíves örömmel tette ezt.

Bizonyos, hogy mi sem állt távolabb tőle az elutasító, sötét viselkedésnél. Kemény férfiakat egyetlen tekintetével, egyetlen szavával magához vonz, érette elhagyják hálóikat és vámpadjukat, családjukat, házukat, és követik. Asszonyok elszakadnak otthonuktól, hogy nyomába szegődjenek és szolgálják. Az utolsó próféta felujjong az örömtől, amikor hangját hallja (Jn 3,29). A tömeg rajong érte; a gyerekek vonzódnak feléje és hozzásimulnak.

Tanításában és működésében nyoma sincs komor pesszimizmusnak. Beteljesítette a jövendölést: „Non erit tristis neque turbulentus" — sem szomorú nem lesz, sem izgága (Iz 42,4). Legszívesebben a Genezáreti tó kedves tájékán időzik. Ha egyedül akar lenni, a hegyek közé megy. Már említettük, milyen örömest veszi hasonlatait, képeit a természetből és közvetlen

környezetéből. Csendes, békés vidámság ömlik el azon, ahogy az életet és a természetet festi. Nem a nagyszerű jeleneteket, a hatalmas, tragikus jelenségeket, a katasztrófákat, a természet mennydörgő hangjait részesíti előnyben, mint a próféták, hanem a csendeset, a kicsit, a mindennapit, az egyszerűt, a barátságosat. A kotló csibéivel, a gondtalanul ágról-ágra repkedő madarak, a pompás ruhájú liliom, a mustárfa szárnyas lakóival, a Jordán nádja, a tenger gyöngyei, az együgyű galambok meg az okos kígyók, a más-más minőségű szántóföld, a gabona növekvése: előbb szár, aztán kalász, aztán a teljes termés a kalászban (Mk 4,28), az ízes gyümölcsű szőlőtő — ilyen és hasonló egyszerű, figyelembe sem vett jelenségeket tart a legalkalmasabbnak, hogy a Legnagyobb, az Örök jelképei legyenek. Ezzel az emberiséget újból megtanította a természet tiszteletére és a természet örömére, mindennapi, jelentéktelen megnyilvánulásaiban is; fölébresztette a keresztény természetérzéket, ezer apró örömforrást nyitott meg, és mérhetetlenül gazdagította a napi élet örömeit. Itt is megmutatkozik, amit Szent Pál mond: Krisztus nem az élet tagadója, benne nincsen Nem vagy Igen és Nem, csak Igen (2Kor 1,19): ő a legmagasabb életigenlés.

Az Úrnak tanítványaival folytatott élete vidám volt és örömökben gazdag. Jellemző már az is, hogy első kirándulása velük lakodalomba vezet, és első csodáját ott viszi végbe. Bizonyára nem ellensége tehát az örömnek, inkább olyasvalaki, akihez bizalommal fordulhatnak, amikor az öröm bora kifogyott. És ő az, aki a pusztán természetes örömök vize helyett az egész lényünket átható magasabb öröm borát adja. A Szűzanya örömet közvetítő tevékenysége is megmutatkozik már itt. És nem hasonlítja-e maga Krisztus a tanítványokkal való együttlétét menyegzőhöz, mikor megvédi őket a farizeusok szemrehányásai ellen: „Vajon szomorkodhatik-e a lakodalmas nép, míg velük van a vőlegény?" (Mt 9,15)

Milyen csodálatos lehetett ujjongása, amikor a tanítványok visszatérése után az első missziós útról „kitörő örömmel dicsőítette az Istent a Szentlélekben" ezzel a himnusszal: „Dicsérlek, Atyám, ég és föld Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsek és okosak elől, és kinyilvánítottad a kicsinyeknek. Igen, Atyám, így tetszett ez neked" (Lk 10,21). Utána odafordul a tanítványokhoz: „Boldog a szem, amely látja, amit ti láttok." Talán akkor hatotta át először lelkük mélyéig a tanítványokat hivatásuk örvendező tudata. A táborhegyi óra boldogsága persze csak a három kiválasztottnak jutott osztályrészül, és hamar vége lett, bármennyire igyekezett volna Péter állandósítani. De úgy átjárta lelküket, hogy még az öreg Péter is emlegeti (1Pét 1,16-18). És a tanítványok mind osztoztak Uruk örömében.

Még a szenvedése előtti együttlét utolsó óráiban is vigasztalja őket: „Ne nyugtalankodjék szívetek és ne féljen", megígéri nekik, hogy szomorúságuk örömre válik, elveszíthetetlen örömre, és azt mondja: „Ezeket azért mondottam nektek, hogy örömöm legyen bennetek, és a ti örömötök teljes legyen" (Jn 16,22-23; 16 11; 17 13). A húsvét utáni negyven nap pedig igazán

a boldogság ideje volt a tanítványoknak. És a Szentlélek eljövetelével az öröm kitéphetetlen gyökeret vert bennük. Öröm Megváltójuk örömén és dicsőségén, aki az öröm ellenségei ellen vívott győzelmes harcban vérzett el, aki húsvét örömében feltámadt, dicsőségben fölment a mennybe és most ott uralkodik; a Szentlélek öröme és a tökéletes túlvilági öröm, a mennyei jutalom kilátása (Mt 25,21; Mk 5,12; 1Pét 1,6-8) — mindez drága örökségük maradt, és osztályrészül jut mindenkinek, aki hitben és szeretetben egyesül az Úrral.

(Dr. Paul Wilhelm Keppler püspök nyomán)

DENISE LEGRIX VALLOMÁSA

Denise Legrix, a kéz és láb nélküli festőnő és írónő, akit 22. számunkban már bemutattunk, nemrég (1974-ben) adta ki „Née comme ça" (Ilyenek születtem) c. írásának harmadik kötetét: „Vivre comme les autres" („Úgy élni, mint mások"). A nyomorékok és elmebeli fogyatékosok nagy ideálja ez: a normális emberi élet. Köztük szerzett tapasztalatait sorakoztatja, a segítés módjait részletezi. A könyvnek talán legmegragadóbb lapja az olvasónak szóló néhány bevezető sor:

A riportok vagy interjúk során ezt a kérdést intézik legtöbbször hozzám:

— Boldog-e?

A felelet mindig ugyanaz:

— Teljesen boldog vagyok.

Ezután a párbeszéd így folytatódik:

— Honnét a boldogsága?

— Másoktól.

— Abból a boldogságból, amit másoktól kap?

— Igen. És abból, amit én adok nekik. Amit minden cselekedetemmel próbálok nekik adni.

Egyesek tovább részletezik a kérdést:

— Szóval megvan minden elképzelhető boldogsága?

Ilyenkor keresgélem és még sokáig fogom keresni az igazamat kifejező szavakat: hogyan írjam körül azt a bennem rejlő kincset, ami az életkedvem, az örömbe vetett bizalmam?

Ezt felelem:

— Enyém a szeretet titka, és ezt továbbadom másoknak.

Boldogságomnak az is a titka, hogy nem sóvárgok a mások boldogsága után.

Azt hiszem, néhány pillanat alatt meg tudom magyarázni mindezt. Életem egyetlen eseményéből sem hiányzik az Isten.

Nem tudom, nem akarom nélkülözni az Istent.

Isten tagadásával nyitotta meg az ember a Gonosznak a világ kapuját.

Isten világosan beleírja magát mindennapi tapasztalatunkba. Mindenkinek megadja a lehetőséget, hogy jól éljen, mindenkinek jogot ad bizonyos boldogságra.

De ennek a „bizonyos boldogságnak" elégnek kell lennie számára.

Megesik, hogy éppen valami más boldogságot kívánunk meg. Akkor hibás váltóra állítottuk be életünket, letértünk a nekünk fenntartott útról. A csalóka látszat csak növeli nyomorúságunkat.

„Ne panaszkodj!" — ez a nyomorék festőművészek szigorú szabálya (A. P. B. P.: Association des Artistes peignant de la bouche et du pied, szájjal és lábbal festő művészek szövetsége). Én azt mondanám: „Ne panaszkodjunk."

Legyünk, teljesen.

Legyünk egyre inkább, fölfedezve önmagunkban és önmagunk által az eltemetett kincseket.

Legyünk, mert szeretünk.

ISTEN MEGJELENIK ILLÉS PRÓFÉTÁNAK

(1Kir 19,9-13)

Az évközi tizenkilencedik vasárnap első olvasmánya („A" év) azt beszéli el, hogy az Úristen csendes szellő suttogásában készíti Illés prófétának szánt megjelenését. Illés próféta alakja körül számos elbeszélés virágzott ki; ebbe a csokorba tartozik olvasmányunk is. Illésnek sok hányattatásban és üldözésben volt része. A jelen elbeszélés összefüggésében Ákáb, Izrael királya és Jezabel királyné elől menekül; a Kármel-hegyi istenítélet, a Baal-próféták csúfos vége Illés ellen ingerelte Jezabelt, aki halálra keresteti. Illés a Sínai félsziget felé tart, visszatér a Jahve-hit forrásaihoz, arra a helyre, ahol Jahve kinyilatkoztatta magát, kihirdette törvényét, és a néppel szövetséget kötött. Kimerültségében és csüggedésében elmegy arra a távoli, biztonságos helyre, ahol legjobban megtapasztalhatja Isten közelségét és vigasztalását. Olvasmányunk első mondata szerint Illés megérkezik „Isten hegyéhez, a Hórebhez". A Hóreb név a Sínai hegyet jelzi, mégpedig az ószövetségi irodalom egy sajátos rétegében, a deuteronómikus irodalomban. Ez az apróság is rámutat az elbeszélés keletkezésének korára, irodalmi hovatartozására. A szöveg mintegy három évszázaddal későbbi magánál Illésnél.

Isten nincs sem az égből alárohanó, pusztító szélvészben, sem a föld gyomrából felmorajló rengésben, sem a felszínen pusztító tűzben. A héber szöveg költői, lapidáris, polemizáló: „Jahve nincs a szélben", „Jahve nincs a földrengésben", „Jahve nincs a tűzben". Bizonyos korokban ugyan Isten megnyilatkozása fortissimóban történik; az ószövetség sokkal általánosabb felfogása Istennek ezt a megjelenési módját tartja. Az ilyen beállítás azonban a naturalizmus, a determinizmus veszélyével, Jahve szuverén szabadságának lebecsülésével jár. Az ilyen beállítás ellen kel fel Illés, és az ő felfogásában kifejeződik egyrészt saját személyi élménye, másrészt az isteni pedagógia csodája. Isten sokszor a pianissimót választja megnyilatkozásul,

enyhe szellő susogását. A hosszú menekülés után Illés kimerült, ereje és kedve elfogyott; ha Isten most villámok és mennydörgések között mutatkoznék meg, a prófétára még nagyobb elkeseredés, kétségbeesés szakadna. Az Úristen tehát vigasztaló szándékkal és tapintattal közeledik hozzá; gyengéden teszi kezét az ember vállára, akit a szenvedés már amugy is nagyon próbára tett; lelket önt belé, és megint nyílttá, érzékennyé teszi arra, hogy Isten szavára hallgasson. Isten az ő hozzánk hajlásában lélektanilag felülmúlhatatlan; az ember szívében a legmegfelelőbb húrokat tudja megpendíteni, akár a túlcsorduló boldogság idején, akár a csüggedés, a szenvedés pillanataiban.

Isten megnyilatkozásának ez a diszkrét, csendes módja olyan kritériumot rejt magában, amely korunkban is nagyon időszerű. Isten elsősorban nem a tüntetések zsivajában található meg, nem a tüzes vitatkozások küzdőterén, nem is a receptgyártók hangoskodó bírálataiban és nyilatkozataiban, hanem a sokszor annyira észrevétlen és elhanyagolt hallgatag keresztényekben, akik töretlen hűséggel és harsogó propaganda nélkül készítenek helyet Jézusnak, Isten Országának a világban: azzal, hogy imádkoznak, felajánlják magukat, állhatatosan és szerényen tevékenykednek, engesztelnek, szenvednek. Az Egyház igazi reformját azok indítják meg és hajtják végre, akik a reformot önmagukkal kezdik, akik önmagukból kiindulva hozzák létre a bensőségessé váló Egyház kis sejtjét, Jézus kisded nyáját.

Olvasmányunk fényt vet egy mindig időszerű problémára: hogyan kell Istenről beszélnünk? Az ószövetség különféle kifejezési eszközöket használ, de nem köti magát egyikhez sem. Olyan kifejezés, amely jó szolgálatot tesz bizonyos korban és környezetben, más időben nem felel meg vagy komoly átértékelésre szorul. Kevés alapvető adat jelent kivételt; de ezek is változó értelmezéssel és hangsúlyeltolódással állandósulnak; mint pl. Isten egyedülvalósága, transzcendenciája, igazságossága, irgalma. Olvasmányunk és tágabb összefüggése kiváló példaként szolgál: a természet lenyűgöző jelenségei, amelyekben más korok Isten megjelenését látták, most csupán arra készítenek elő, hogy a próféta megnyíljék szavának befogadására. — Hogyan beszél tehát a biblia Istenről? Igyekszik körülírni őt egyre újabb állításokkal, hogy így észrevehetővé tegye számunkra. A Biblia tudja, hogy Istent nem lehet fogalmi börtönbe befogni, nem lehet meghatározással vagy bizonyítással kimeríteni. Nem elvont, dogmatikus módon beszél róla, hanem mindig konkréten. Nem tematikusan tárgyalja Istent, hanem elbeszéli. És még elbeszélései sem a krónika vagy a helyzetjelentés műfajába tartoznak, hanem mindig a hálával teli dicséret és a dicsérettel teli hála hangján szólnak. A Biblia nem annyira Istenről beszél, hanem szüntelenül Istenhez szól, Istennel folytat imádságos párbeszédet. — A biblikus kor óta Istenről szóló beszédünk sok kinccsel gazdagodott, amelyek aztán újabb problémákat is jelentenek; elég a skolasztikus teológiára és a mai elvilágiasodásra utalnunk. Istenről szóló beszédünknek ezekkel az újabb vívmányokkal gazdagodva és

viaskodva is mindig, a Biblia mintájára, az Istennel folyó imádságos párbeszédnek kell maradnia.

Nagy Ferenc

+ P. VENDEL JÁNOS TÖRÖKORSZÁGI MISSZIONÁRIUS ELMÉLKEDÉSE

1951. jan. 26. Pénteki nap: az Úr Jézus szenvedésének az emlékére szentelt. De nem erről elmélkedünk ma, hanem arról, akinek emlékét üli az Egyház a mai napon. A szmirnai nagy szentről, szent Polikárpról; ő olyan közel állt az apostoli időkhöz, olyan közel állt időben azokhoz, akik Krisztust magát látták és szerették. Azután ott van szent János, aki Efezusban élt. Vajon miért ment oda, miért maradt ott, ki tudná megmondani? Ma Szmirnának nagy ünnepe van. Ez az ő szentje. Emlékét őrzik ma is ott, s másképpen alakult volna az Egyháznak az ügye, ha a bizánci szakadás be nem következik. Ma alig van keresztény, s csak az isteni Gondviselés titka, vajon megadja-e a törököknek azt a kegyelmet, hogy egykor megtérjenek. Ma még nagyon nagy messzeségben, igen távol látszik ez az idő. Az Isten előtt azonban semmi sem lehetetlen. Talán hamarabb jön el, mint gondolnók. Vagy talán egyáltalában nem jön el? Ez titok. Mindenesetre egy kereszténynek úgy kell dolgoznia, mintha eljönne ez az idő, s nem szabad magát átadnia a tétlenségnek, azt mondván, hogy úgysem lehet semmit sem tenni. Ez nem volna keresztény eljárás. Ez nem volna a hit szerint való életnek kifejezője. Azt kell hinni, hogy igenis ide is eljön az evangélium világossága, s ezért úgy kell dolgozni, hogy megismerjék ezt az emberek.

Vajon mit teszünk ezért? Tettünk-e valamit? Legelsősorban megtanultuk-e a nyelvet úgy, mint kellene? Nem vagyunk-e ebben hibásak? Foglalkozunk-e úgy ezekkel a problémákkal, mint kellene? Megtanulni tehát elsősorban a nyelvet. Enélkül nem sokat tehet az ember. S azután te dolgozol-e úgy, mint kellene, hogy készen legyen a szótár, az egyházi szavak szótára? Nem veszítünk-e el haszontalanul sok időt mással? Jó lesz lelkiismeretvizsgálatot tartani.

Édes Jézusom, egy hiányzik nekem: ez a pénz. Látod, egész idő alatt ezen akad meg a munka. Nem volt elég pénz könyvekre. Pedig enélkül nem tudunk semmit sem csinálni. Csináltak-e valamit a francia páterek? Semmit. Csak beszéltek. Hosszú évek óta mindig arról van szó, hogy könyvtárat kellene csinálni. Sosem lett belőle semmi sem. Én magam, egy szegény magyar menekült minden anyagi eszköz nélkül, mit tudok csinálni? Legfeljebb a levegőt verdeshetem, Uram, nem igaz? Nem látod, hogy semmiféle eszközöm nincs ezeknek a dolgoknak a beszerzésére? Így tehát tengődünk már évek óta. Adj nekem erőt, hogy tudjak még hosszú ideig dolgozni és téged szolgálni. Akkor talán tudok majd egyes dolgokat közölni. Kérlek Uram, légy velem szemben kegyes. Miért kell csak nekünk szegény magyaroknak így nyomorognunk? Engedd meg, hogy most itt pontot tegyek. Olyan messze kalandoztam el a tárgytól. Igazán, a kocsi más útra ment. Elszunyókáltunk, s a lovakat nem sikerült másfelé terelni. No de visszatérünk az útra. Íme Szent Polikárp, a nagy szent és vértanú. Vajon ő nem hitte-e, hogy győzni fog? Az első szentek mind vértanúk voltak. De vérük nem ontatott hiába. S a vértanúk bosszúja, ha szabad így beszélni, abban áll, hogy imádkoznak üldözőikért: Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek. A vértanúk bosszúja abban áll, hogy imádkoznak üldözőik megtéréséért. És hosszú századok tanúsága mutatja: nem hiába.

Uram, most befejezem elmélkedésemet. Kérlek, segíts meg, hogy el tudjak készülni jól a te evangéliumod hirdetésére.

NB Vendel atya 1971 decemberében bekövetkezett halála után hagyatékában megtalálták az Újszövetség török fordítását, amelyet egy protestáns lelkésszel karöltve készített. Elmélkedése tehát nem volt eredménytelen . . .

(P. Tomek Vince írja gyémántmiséjéről:) Kértem a házfőnök atyát, hogy a legszerényebb keretek közt rendezze meg az évfordulót. S így is történt. Jún. 25-én a szokott módon reggel 7-kor mondottam el latinul a szentmisét. Rajta jelen voltak a háziakon kívül a rokonszerzetek közül az olasz kalazancius nővérek és az itteni spanyol apácáink. Az elsők itt Olaszországban a bebörtönzött szülők gyermekeinek nevelésével foglalkoznak, az utóbbiaknak itt van a generálisi kúriájuk és egy rezidenciájuk az egyetemi hallgatónők számára. A három lekció olvasása olaszul történt. Az elsőt olvasta egyik volt titkárom, aki utóbb generálisi asszisztens volt, most pedig egy spanyol kollégiumunk házfőnök-igazgatója, a másodikat egy másik volt titkárom, aki előbb teológiai tanár volt, most pedig a pápai államtitkárság tisztviselője, az evangéliumot az itteni olasz házfőnök atya, aki mondott néhány szót, és felolvasta a szokásos pápai áldást. — Ez volt a jubileum vallásos része. A profán rész szintén igen egyszerűen zajlott le. Az ünnepi ebéden csak a generálisi kúria volt jelen, a házfőnök atya pedig meghívott még két főpapot, akik közel 30 év óta jóembereim: a bíborosi kollégium dékánját, Traglia és a szenttéavatási kongregáció titkárát, Casoria érseket. Az ebéden köszöntők nem voltak, csak a generális atya levelét olvasták fel. Amint az történni szokott, a jubileum kipattant, s megemlékezett róla a Vatikáni Rádió magyar részlege és a római magyarok lelkésze a jubileumot követő vasárnapon.

Hálám a gratulációért nagyon érthető, de érthető a hálám az Úristen iránt is főleg két kegyelemért: értékelni tudom a 60 év jótéteményeit, és él bennem a meggyőződés, hogy ha most állnék a hivatásválasztás előtt, megismételném a mostanit . . .

+

Lényeges feladatnak tekintem, hogy az idős papok megbecsülését kihangsúlyozzuk. A papok egységének munkálását különben azzal is előmozdítjuk, hogy a kerületben a névnapokat koncelebrációs misével ünnepeljük. A hívek ezt nagyon szeretik, s példás buzgósággal vesznek rajta részt.

+

Végső fokon az Egyház helyzete pszichológiailag rég nem volt ilyen kedvező, mint most. A hívek vágyakoznak az evangéliumra és áldozatkészebbek, mint a papok, ha feltételezik, hogy kapnak valamit. A kívülállók is felfigyelnek a papra, a hivőkre, minden látszólagos közömbösség ellenére is. A papokon fordul meg tehát elsősorban a helyzet. Sajnos e téren rossz tapasztalataim vannak. A hívekkel szemben nem megértők, uralkodnak rajtuk, lehordják őket, a fiatalok is sokszor, bizonyos radikalizmus folytán, ahelyett, hogy tanulnának, tanítanának és türelmesen kitartanának. Hiányzik a dialógus szelleme.

+

Tavaly tartottunk öregek napját, számítottam 10-12 résztvevőre és jöttek 85-en, 70 évesek és azon felüliek. Azóta már három esetem volt, hogy kórházba menés előtt a templomban kérték a szent kenetet. Egyiket a következő szerdán temettük.

+

Kisterületű plébániánkon az idén igen magasra „felfutott" a betegellátások száma: kb. 50 beteg nem tudott lejönni, hogy szentgyónását, szentáldozását elvégezze. Az egyik beteg idős férfinél először jártam, és már nagyon régen nem gyónt. Vonakodva akart kitérni előle, mondván, hogy nagy bűnei nincsenek, és különben is ő felhagyott az ilyesmivel, mert „olyan rosszak az emberek és ő úgy csalódott . . ." Próbáltam neki magyarázni, hogy nemcsak a bűneinkkel kell ezt kapcsolatba hozni, hanem nagyon fontos az, hogy Jézussal szerves, kegyelmi kapcsolatunk legyen, mert ő új látásmódot, egy új világot nyit meg az ember előtt. A szentáldozás után tovább folytattuk a beszélgetést, és ekkor történt a nagy felismerésem. Mert egy-

szer csak arra lettem figyelmes, hogy beteg testvérem arról beszél, mennyi jó ember lakik a házukban, és milyen kedvesek. A szomszédban lakó lány hívta az atyát el hozzám, a gyerekek az udvaron körülvesznek, és általában mindenki olyan jó . . . Most valóságként láttam, hogy ha Jézussal találkozunk, ő átalakítja gondolkodásmódunkat és életnézésünket, Istenhez és emberekhez való viszonyunkat — anélkül szinte, hogy észrevennénk! Így működnek húsvét erői!

+

Hála a jó Istennek, igazán nagyon boldogít a papi munka és élet. Gyakran fölidézem a papszentelés szertartásának azt a mondatát: „Isten tegye teljessé a jót, amit elkezdett benned", és imádkozom, hogy a megkezdett jó megmaradjon és még növekedjék is bennem. Mint kezdő rögtön „mély vízbe" kerültem a plébánián. Most éppen bérmálásra készülünk. Van egy filiánk is. Szóval igyekszem helytállni mindenben, és megpróbálok jó pap lenni.

+

Mélyen meghatódva tudatom innen Franciaországból, hogy fél év alatt három **magyar nővérünk távozott az örök hazába. A világ nem veszi észre hiányukat, hisz egyszerű munkával szolgálták Istent! Mária nővér hosszú évek óta utolsó napjáig konyhán dolgozott; ki tudná megszámlálni a szeretet és türelem cselekedeteit! Magdolna nővér hazájában hagyta jobb karját, de balkarjával rendkívüli ügyességre tett szert; és íme egy csekély operáció miatt örökre elaludt a műtőasztalon. És Teréz nővér hosszú évek óta hátgerincsorvadással feküdt az áldozat oltárán. Mindannyian a „Szolgálat" olvasásából merítettek sok lelki hasznot és támogatták imáikkal, így remélem, részük lesz az Atyák imáiban.**

+

Kérnék szépen imát Julianna testvérünkért, vasárnap, szept. 5-én hirtelen meghalt szívinfarktus következtében. Szemüveggel, a „Szolgálattal" a kezében, azt olvasgatva esett hirtelen össze, s percek alatt már annál volt, akinek 81 éves élete alatt hűségesen szolgált. Ugye megemlékezik Atya erről a szorgalmas olvasójáról? Ő biztosan odaát is hűségesen imádkozik velünk együtt Atya minden szándékára!

+

Már évek óta hittant tanítok ebben a kis francia faluban, s az idén még két osztályom van (kb. 60 gyerek), akiket az első áldozásra és bérmálásra készítek elő abban az iskolában, ahol egyébként mint tanárnő a német nyelvet tanítom. Sajnos ebben a munkámban teljesen egyedül állok, nem kapok semmi segítséget, tanácsot stb. (bármit taníthatnék a gyerekeknek!), valóban a Szentlélek az egyetlen segítségem. A nagy felelősség súlya néha majdnem összenyom, pedig tudom, érzem, hogy ez a munkám Isten országáért mindennél előbbre való. Viszont annak is teljesen a tudatában vagyok: az apostoli munka elsősorban magának az „apostolnak" bensőséges, Istennel egyesült életétől függ. És ezért kérem továbbra is imáit.

+

Nagyon halkan csak ennyit kérdeznék: hány szerzetes hagyta el mostanában világi „karrierjét" olyan egyházi munkáért, melyért cserébe egészségét adta? Egyszerre hitoktatni 300 gyereket iskolában, ellátni egy nagy falu kántori munkáját karvezetéssel, felállítani az egyházi adó könyvelési rendszerét, összeszedni az egész falu és a messzi puszták egyházi hozzájárulását, utóbbit nagyon sokszor napi 10-15 km gyaloglással hóban, sárban, szélben egész napon át . . . Most fizikailag könnyebb a dolgom. De nem adnám oda előző, nagyon kemény 15 évemet sem. Csak azt kérdeném: vajon a „szerzetes" név a mérvadó, vagy az ember életének odaadottsága? Talán nem lenne bölcsességgel ellenkező dolog ma kicsit átalakítani ezt a szemléletet. Mert bizony még gyakran találkozom bizonyos lesajnálással: „Azt hittem, szerzetes . . ." S közben módom van legszélesebb körben megvalósítani, hogy lelkipásztoromnak világi munkatársa legyek. Csodálatos a munkám, nem bánt, hogy nem vagyok szerzetes, s azon sem kesergek, hogy hol itt, hol ott néha kicsit értetlenül

néznek rám! És minden kudarc ellenében is azt mondhatom: boldog ember vagyok! Dolgozom, nem aggodalmaskodom, s ha a jó Isten szenvedést ad: igyekszem vállalni.

+

Köszönjük a számokat, jót tesznek velünk, akik bizony inkább örömtelen, fénytelen világban járunk-kelünk itt az Egyesült Államokban, és érezzük, mennyire szükség van a magát küzdve fenntartó Szolgálatra, hogy általa még jobban rájöjjünk: itteni életünk egyetlen értéke, ha a belső ember kialakulására törekszünk. Valósággal megbűvöl a katolicizmus igazság-arcéle, ami felénk tükröződik a sorokból. Világiak vagyunk, akik eddig síkban láttunk, most domborművet kapunk, amelyben perspektíva van.

+

A Szolgálat aszkézis-számában szívesen olvastunk volna arról, hogy mi az aszkézis? Az erények gyakorlása. Mi az aszketika? Az erényekről és az erények gyakorlásáról szóló tudomány. Sajnos nagyon elhanyagolt tudomány. Tárgya lenne mindenekelőtt megnevezni az erényeket. Meghatározni, rendszerezni, magyarázni, szentírásból és szentek életéből példákkal bemutatni. Tudjuk a parancsokat és tudjuk, hogy a parancsok alatt ott vannak a bűnök. De mi van a parancsok felett? Egy ismeretlen világ, az erények világa. Oda bemerészkedni már maga egy nagy kaland. Kik volnának az aszketikának leghivatottabb művelői és írói? Elsősorban a szerzetesrendek újoncmesterei, továbbá a szemináriumi spirituálisok, a növérek lelkivezetői. És így eljutunk a lelkipásztorkodó és prédikáló papsághoz, akik a nap hevét és terhét hordozzuk. Mi sem a bűnök világában akarunk bolyongani, hanem az erények fényében, a napsugárban akarjuk elmondani beszédeinket, és oda akarjuk elvezetni híveinket. Ilyenkor érezzük, milyen jó lenne nekünk egy alapos munkával összeállított aszketika. Jó aszketikát egy ember aligha írhat. Ahhoz kell egy munkaközösség.

+

A Péter-Pál ünnepén megjelent számban meglepődve olvastam a „Visszhangokat" a 28. szám tanulmányaira. Rájöttem, hogy ezt a számot nem kaptam meg. Kölcsön kértem, és természetesen nagy érdeklődéssel olvastam el ezeket a cikkeket. Különösen Sántha cikkére voltam kíváncsi. Mondhatom, az aszkézisről soha ilyen okos, kiegyensúlyozott, átfogó és mély meglátásokban gazdag cikkeket nem olvastam, és így el se tudom képzelni, hogy valaki — legyen még oly öreg is — ennyire félreértse azokat. (Levélíró paptestvérünk születési éve: 1903!)

+

Elmélkedésem a Szolgálat szegénység-számából vettem már napok óta. Végtelen hálásak vagyunk a lényeglátásért, hogy a szegénység: belső kiüresedés, hogy Jézus töltsön be barátságával. Valóban: ha van barátunk, aki szeret, és mi sütkérezünk szeretetében, akkor boldogan vagyunk szegények a szegényekkel!

+

Nagy örömmel fogadtam a szegénységről írt tanulmányokat. Épp a minap beszélgettünk erről — órákon át — egyik pap ismerősömmel. Pontosabban arról, hogy hogyan is egyeztethető össze, illetve összeegyeztethető-e a szegénység a mai keresztény életformával? Most nagyon kíváncsian olvastam át ezeket a cikkeket, s néhol megnyugodtam, de sokhelyütt — elnézést nem ismerő következetességével — alaposabb önvizsgálatra késztetett. Rádöbbentem, több gondolatát olvasva, hogy még sokkal „mélyebbre kell ásnom magamban." Persze az ember — mivel ember — a kellő mélységet sohasem érheti el. Csak törekedhet erre, mert ha úgy érzi, hogy elérte, azt hiszem, veszve van.

+

Otthonban vagyok már 22 éve és négy éve teljesen ágyhoz kötve, de derűsen, amennyire a betegség engedi, és amit itt az ágyon meg tudok csinálni, azzal szívesen és készségesen segítek a nálamnál tehetetlenebbnek és gyengébbnek. Amit a jó Isten elvett a járásból, azt ilyen formában pótolja. Felülmúlhatatlan Ő a nagylelkűségben. Legyen érte áldott és hála Neki mindörökké.

+

A testi fogyatékosok jobban vonzódnak egymáshoz, jobban megértik az Ő világosságával az élet értelmét, a tehetetlenség értékét. Mivel az élet nagy ajándéka Istennek, öröm van bennem, hogy élek. Ezért ragaszkodom az élethez, és ha tele vagyok is szenvedéssel, hálát adok minden reggel, hogy elmúlt egy éjszaka, és itt egy újabb nap, amikor még itt a földön talán közelebb kerülhetek Istenhez. És ha eljön a végórám, Ő fog várni engem.

+

Öröm minden olyan jelenség, amelyben megcsillan az emberen alkotójának képe és hasonlatossága. Valamennyi kulcslyuknyi rés a mennyországon, amelyen be lehet lesni, vagy fény szűrődik rajta ki. Szobámból úgy nézek a világba (az utcára), mint orvos, ha ütőeret tapint. Pl.: Két kisujjuknál összeakaszkodott fiatal egymást ráncigálva próbál elválni, majd egy óvatlan pillanatban homlokon csókolják egymást, utána mindkettő kipirulva megfutamodik hazafelé. Vagy tegnap látott kép: Nagy öl virággal kicsengetésre jövő falusi bácsika, két fiatal szalad vele szembe, kezet csókolnak neki, majd megölelik, csókolgatják, és tessékelik az iskola felé. Vagy a télen történt. Dacolok a hágóval kis motoromon. A tükörből megpillantok egy bácsit, aki a tarisznya kengyelét másik kezébe igazítva készíti karját, hogy megtoljon. Olvasáskor vagy színházban is tiszta örömet, felüdülést jelentenek a hasonló apróságok. Az alkotás öröme sem hiányzik, hiszen minden darab, amit csinálok, más és más. (Levélírónk varr.) De különösen öröm valami reménytelennek látszó modellt kisütni egy kevésre vásárolt anyagból. Igazi „alkotásnak" mégis az alakításokat érzem. Itt gyakran vagyok szemtanúja a minőségi és mennyiségi változásnak (rossz nagykabátból jó gyermeknadrág). Hálás közönség az ifjúság. Formás az alakjuk, és tudnak örülni egy-egy jól sikerült ruhának. Ilyenkor összecsókolgatnak. Elmondják néha gondjaikat-bajaikat is. Véleményt kérnek gavallérjukról, s hogy könnyebb legyen a döntésem, elhozzák, bemutatják. Van, amiből házasság lesz, és gyermekeiket is én ruházom. Nő az utánpótlás. Gyűjtöm a hímestojás (írott) mintákat. 170 körül van, minden új darab nagy öröm. Szeretem a szép zenét, népdalokat, de a könnyűt is. Megesett, hogy a kapuban fiúval suttogó unokákat becsaltam egy-egy kedvelt, felhangosított melódiával. Ebből az a szokás alakult ki, hogy ha fejmosni hívom valamelyiket, gavallérostól jön. Néha a gavallér is asszisztál, és jól elszórakoznak tájékozatlanságomon. Sokszor én is lekacagom magamat, de ehhez kell a bajoktól egy kicsi távolság. Elvben örömet kellene, hogy jelentsen minden, mint a jó Istennek nekem szánt ajándéka, de még nagyon válogatós vagyok, a kellemetleneket éppen csak eltüröm.

+

Amikor kislány voltam, én is szerzetesnővér szerettem volna lenni, sok kis leprást gyógyítani, őket tanítani, vagy vakokat, bénákat, elhagyottakat istápolni. Olyan boldogító az a tudat, hogy helyettem van, aki az élet kitaszítottjait szeretettel veszi körül, és én mint kétgyerekes családanya, imáimmal, önmegtagadásaimmal segíthetem őket. Erősítse misszionáriusainkat az a biztos érzés, hogy van és vannak, akik értük naponta imádkoznak. Így vagyunk mi egyek Krisztus Titokzatos Testében, és szeretjük egymást; ha testileg távol vagyunk is egymástól, de lélekben annál közelebb.

„EZÜSTLAKODALOM" PLÁTANOSBAN

Huszonöt éve, hogy a magyar angolkisasszonyok messze Argentinában intézetet nyitottak 12 kis magyar lánynak. Ketten voltak csupán, de két „szorgalmas hangya". La Plata városában, kis házban, kicsi kerttel a semmiből kezdték, Luttor prelátus úrral, bízva az isteni Gondviselésben . . .

Egy év múlva Plátanosra,egy két és fél hektár területű gyönyörű parkba költöztek át, — már két teherkocsi rakomány holmival. Összefogott a magyar kolónia sok családja, és rendbe hozták az ott már megépített hét házacskát, a gondozatlan kertet és a szép kápolnát. Nemsokára már villanyvilágítás volt, és folyt a víz, még a húsz méteres úszómedencébe is! Ekkor már négy máter csatlakozott hozzájuk a világ minden tájáról.

A plátanosi „estancia" (tanya), 28 km-re Buenos Aires fővárostól, a magyar kolónia nagylelkű segítségével kerülhetett a nővérek tulajdonába. Három hónap alatt összeadták az árának egyharmadát. Kétharmadát a nővérek törlesztették le, tíz év fáradságos munkájával. 1954-ben már az elemi iskola hét osztályát is megnyitották és államilag elismerték. 1958-ban kezdték el a mai iskola építését, 1960-ban pedig már emeletet terveztek a középiskola számára, amely 1965-ben lett készen, gimnáziummal és tanítónőképzővel. Jelenleg iskolánknak több mint ezer tanulója van, tanítónőképző helyett kereskedelmi iskolával.

1951—1975-ig **1071** magyar növendékünk volt. Ezek közül 360 fiú és 711 leány volt bentlakó növendék a festőien szép estancián. Argentin még egyszer annyi. Összesen húsz magyar „máter" adta oda életének legszebb éveit, tudását, nevelői szeretetét a fiataloknak. Iskolán kívül is sokat foglalkoztak a bentlakó magyar gyerekkel. Naponta du. 2—4 között csoportokban folytak a magyar nyelvi, irodalmi, történelmi, földrajzi és néprajzi órák. Tőlünk sajátították el a francia, angol, német nyelvet is. Megalakult a „Bokréta" tánckör, népi hímzések varrása, a „Madárka" énekkar, a „Pannonia Sacra" fiú és a „Magyarok Nagyasszonya" leány cserkészcsapat. Számtalan szebbnél szebb cserkésztáborra emlékeznek vissza volt növendékeink. Bejárták nemcsak Argentinát, de a szomszédos országokat is. Buenos Aires Magyar Házában és több más magyar klubhelyiségben rendszeres hétvégi magyar iskola és cserkészfoglalkozás folyt. Ma a Zrínyi-kör viszi tovább a zászlót, most már apákkal és mamákkal, sok volt növendékünk gyermekeit tanítva.

Jelenleg van szombati óvoda magyar gyerekeknek, és iskolánkba is járnak magyar szülők gyermekei. Számunk megfogyott, és kezdjük érezni a kor súlyát vállainkon. De azért a tíz magyar nővér még sokat dolgozik, és szeretettel várja a szokásos októberi zarándoklatra, a „Magna Domina Hungarorum" napjára magyar ismerőseit, volt növendékeit és azok családját. Ez az ünnep emlékeztet a sok szép ünnepre, amit a 25 év folyamán tartottunk. Nagyszabású színielőadásokkal mutattuk be Szt. Margit, Szt. Erzsébet, Szt. István és László életét. Megismertettük tiszteletreméltó alapító anyánk, Ward Mária nemes és ma oly időszerű küzdelmét a fiatalság nevelése érdekében.

Most az egyszer azért hívjuk össze barátainkat, hogy együtt adjunk hálát a jó Istennek és intézetünk patrónájának, a Magyarok Nagyasszonyának huszonöt év minden munkájáért és kegyelméért. Megérte a nagy kaland végigharcolása a magyar gyerekek javára. A plátanosi iskola most már a világ minden tájára elterjedt intézeteink közé nőtt fel. Bárcsak lennének követőink, akik az intézeten belül folytatnák az apostoli munkát: önzetlen szeretettel a gyermekek szolgálatában ajánlani fel életüket Istennek!

Egy plátanosi nővér

PAPI JUBILEUMOK

Gyémántmisék

P. Tomek Vince Rómában jún. 25-én (lásd a Levelesládát). Húsz éven át volt a piaristák rendfőnöke. Az ő elöljárósága alatt jutottak el Észak-Amerikába, Afrikába, Japánba. 1967 óta nyugalomban él — de nem tétlenségben, mert igen sokan fordulnak hozzá testi-lelki gondjaikban.

Szakálasfalvi Papp Károly ny. esperes Arad megyében a savirsini templomban jún. 11-én. Bedő Tibor pécskai plébános köszöntötte a nagy számban összegyűlt paptestvérek és hívek előtt.

Aranymisék

Fodor István ny. nyírgelsei plébános máj. 30-án. A szentbeszédet Timkó Imre megyéspüspök mondotta.

Dr. Halmos Mihály volt egri teológiai tanár, ny. plébános jún. 27-én a budapesti Szent Mihály plébániatemplomban.

Dr. Szalay Sándor szalvatoriánus, egykor a gyöngyösi ferences hittud. főiskola tanára Szirmabesenyőn mutatta be aranymiséjét, ahol 21 éve működik.

Dávid Béla ny. plébános Tótkomlóson. A tótkomlósi templom és plébánia az ő ottani működése alatt épült. Régi hívei nagy szeretettel vették körül. Kézvezetője Pálmai József pápai kamarás, helybeli plébános, szónoka Gálicz Töhötöm ferences tanár, egykori tanítványa volt.

László Vince ny. esperesplébános Mezőfalván júl. 4-én Ijjas József kalocsai érsek jelenlétében.

Kránitz Imre ny. esperesplébános júl. 18-án a péceli plébániatemplomban.

Fekete István ny. plébános júl. 26-án egykori hívei körében, Szankon ünnepelte aranymiséjét. Másnap ő volt a helybeli újmisés, Sági Lajos kézvezetője.

Szobonya Márton ny. plébános Gomboson (Jugoszlávia) szept. 15-én három „negyvenes" paptestvérével. Szónoka Msgr. Ágoston Miklós főesperes volt.

A Zsoltároskönyv 2. kiadása — a canticumokkal bővítve — megjelent és kiadóhivatalunkban kapható. Akinek az első kiadás van meg, óhajára megküldhetjük külön kiegészítésül a canticumok füzetét. Ugyancsak kapható ismét Nemeshegyi Péter: „Mi a kereszténység?"

Ismételten jelezzük, hogy a Prugg-Verlag kiadványain kívül más kiadók könyveinek beszerzésére **nem vállalkozunk,** és az ilyen kérésekre nem tudunk válaszolni.

Itt jelezzük k. Olvasóinknak jövő évi témáinkat: a szenvedés — az igehirdető Egyház — a munka — erkölcsi alapkérdések.

„Halottaink" rovatába igen sok megemlékezés érkezik. Kérjük a beküldőket, legyenek türelemmel!

KÖNYVSZEMLE

Bogyay Tamás: Stephanus Rex. (Szent István király emlékezetére születésének ezredik évfordulója alkalmából a Szent István Jubileumi Emlékbizottság kezdeményezésére és gondozásában.) Verlag Herold, Wien 1976, 63, XVI szövegoldal, 4 színes és 96 mélyszínnyomású fénykép. (Egyidejűleg jelent meg német ill. magyar szöveggel.)

Mint a mű alcíme elárulja, Bogyay Szent Istvánról szóló monográfiája első Szent Királyunk születésének ezeréves jubileuma alkalmából készült, s így csak sajnálni tudjuk, hogy az első pillantásra tetszetős külsejű munka már legalább 1-2 évvel ezelőtt meg nem jelenhetett, holott tudtunkkal a megjelentetésre a kellő időben elő volt készítve.

Milyen célkitűzések vezették szerzőt a „Stephanus Rex" megírásánál? Nem a szokásos értelemben vett Szent István élet- és korrajzot akar adni, „sem pedig általában méltatni Szent István történelmi jelentőségét. Csak a többé-kevésbé biztos tényeket és értesüléseket gyűjti össze és vizsgálja, hogy közelebb hozza a mához az embert, a szentet." (5. o.)

Bogyay tehát nem követi az általunk eddig megszokott utat műve megírásánál, hanem a modern tudományos kritika retortáján megszűrve ismerteti mindazokat az adatokat, amelyek a legendákban, a Gesta Ungarorumban s a külföldi krónikákban, oklevelekben vagy egyéb forrásokban Szent István életével foglalkoznak. Ezeket az adatokat aztán mozaikszerűen úgy rakja össze, a történeti segédtudományok, a pszichológia, korismeret, genealógiák, az egyes koráramlatok stb. összehangolásával, hogy az első szent király alakja az adatok alapján nő naggyá előttünk, anélkül, hogy ezt a szerzőnek ki kellene mondania vagy hangsúlyoznia. Így egyes események is más és más megvilágítást kapnak, mint eddig a történetírás hirdette, pl. Géza kereszténysége, Istvánnak a Clunyekhez való viszonya, István és Koppány döntő küzdelme s ennek büntetése, az Intelmeknek a többnyelvű országra vonatkozó kitétele stb.

Kétségtelen, hogy Szent István a magyar történelem egyik legkritikusabb fordulóján vette kezébe népe vezetését; de már István atyja, Géza nagyfejedelem, mint a szerző kifejti, teljes mértékben felismerte az egyedül járható utat, amikor a missziós papoknak szabad teret engedett országában. E téren különös szerep jutott Szent Adalbert prágai püspöknek, akit Géza teljes barátságával ajándékoz meg, s aki Istvánnak is teljes bizalmát élvezte. Bogyay különös nyomatékkal mutat rá, hogy Adalbert többszöri magyarországi jelenléte a fejedelmi udvarban — ő bérmálta meg Istvánt s talán oktatója is volt egy időben — döntő hatással volt István fejlődésére és közvetve az egész országéra: „Miután megmutatta a nagyfejedelem fiának az egyetlen helyes utat, most arról kellett gondoskodnia, hogy ez tovább is menjen rajta és vigye magával az egész népet" (17). A hagyomány szerint Adalbert eskette össze a bajorországi Scheyern bencés kolostorában Istvánt Gizellával. Ez nemcsak békés együttműködést jelentett a hatalmas német birodalommal, hanem egyúttal rangemelést is a jövendő magyar király számára.

Az a módszer, ahogyan a szerző végigvezeti az olvasót a történéseken s belőlük kiemeli, kielemzi a valóságot vagy valószerűt, rendkívül nagy kor- és helyismeretet és szakszerű tudást árul el, amit egyébként eddig megjelent munkái is tanúsítanak. Ilyen elemzésben tárul elénk Géza nagyfejedelemnek, az apának történelmi meglátása és alapvető munkája, amelyen fia biztosan tovább építhetett s országát, népét a nyugati keresztény népek közösségébe bevezethette, nemkülönben István küzdelme, a hatalom megszilárdítása és az ország megvédelmezése a belső és külső ellenségek-

kel szemben. Bár István az ellenségekkel való leszámolásban, trónja és a kereszténység védelmében néha szigorú rendszabályokhoz kénytelen nyúlni, mégis mindenki a békés, megbocsátó uralkodót látja benne, aki támadó vagy hódító hadjáratot soha nem vezetett. Ezért írhatta róla a kortárs Merseburgi Thietmar: „Sohasem hallottam, hogy bárki más ilyen kíméletesen bánt volna a legyőzöttekkel; azért adott neki az Isten . . . mindegyre győzelmet" (34).

Érdekesen mutatja be a szerző Szent Istvánt mint törvényhozót s mint a független magyar egyház megszervezőjét. Bár a mintákat nyugatról veszi, féltve őrködik az ország függetlensége fölött politikai és egyházi vonalon. Célját azáltal valósította meg, „hogy a (német) birodalmi egyháztól független esztergomi érsekség mellett Székesfehérvárott, ahol apja el volt temetve, a hazai uralkodóházzal legszorosabb kapcsolatban levő szakrális középpontot teremtett" (37).

Később, II. Szent Henrik halála után, a jóviszony Németország felé megromlott, s II. Konrád hadat is vezet Magyarország ellen. Szent István hadi stratégiája és diplomáciája azonban sikeresen hárít el minden veszedelmet. A magyar király tekintélye nőttön nő, a bizalom a keresztény Magyarország iránt oly nagy, hogy mind több zarándok indul a Szentföldre Szent István országán keresztül. A magyar király vendégbarátságát nemcsak a számos menekült hirdeti, aki nála menedékre talál, hanem az általa Konstantinápolyban, Jeruzsálemben, Rómában s talán Ravennában épített zarándokházak is.

Szent István életének utolsó évei nagy gondok között telnek el. Imre fia vadkan áldozataként hunyt el fiatalon, s az utódlás kérdése sok aggodalmat okozott neki. Egyetlen vigasza a vallás lett. Mint nagy Mária-tisztelő, halála előtt országát, népét, koronáját a Mennyek Királynéja oltalmára bízza. Boldog halála 1038. aug. 15-én, Mária mennybevitele ünnepén következik be.

Bogyay könyve második részét képek és ezek magyarázatai töltik ki. A képek, amelyeket Szőts István válogatott ki igazi szakértelemmel, ügyesen egészítik ki és illusztrálják a történész mondanivalóját.

A könyv kiállítása ízléses, sajtóhiba kevés van benne. A jegyzetes részben a III. oldalon (12. sz.) téves adat van. A szekszárdi bencés apátságot I. Béla (1060 — 1063) alapította, nem I. András király.

Bogyay Tamás „Stephanus Rex" könyvét melegen ajánlhatjuk mindenkinek, aki bővebb betekintést akar nyerni a magyarok legnagyobb királyának életébe.

Érdeklődők kizárólag a kiadóhoz forduljanak (A-1080 Wien, Strozzigasse 8).

Dr. Vecsey Lajos

Hans Küng: C h r i s t s e i n (Kereszténynek lenni v. Keresztény lét). Pieper Verlag, München-Zürich 1974, 676 o.

Küng vaskos munkája egy év leforgása alatt öt kiadást ért meg, és 200 000 példányban kelt el. A sikerbe minden bizonnyal belejátszott az a tény is, hogy a svájci teológus az utóbbi években kontesztáló magatartásával és az Egyházról, pápaságról (csalatkozhatatlanság stb.) vallott nézeteivel magára vonta a világ figyelmét. Tagadhatatlan azonban az is, hogy Küng ebben a könyvben könnyed stílusban, a művelt mai nagyközönségnek érthető nyelven ír nehezebb teológiai kérdésekről is. Viszont — sajnos — ez a könnyedség a problémák leegyszerűsítésével jár együtt; a mai emberekhez való alkalmazkodás azzal a kockázattal jár, hogy a teológus csak a „divatos", illetve a mai kritikus ész számára elfogadható elemekre figyel, és így — szándéka ellenére — kiárusítja a kereszténység lényegét.

E recenzió írója nagy érdeklődéssel vette kezébe annak idején a kötetet, és az első száz oldalt igazi lelkesedéssel olvasta végig, bár már e rész (Der Horizont) egyes paragrafusait is megkérdőjelezte (pl. az istenmegismerés fideista értelmezését). De a kérdőjelek egyre szaporodtak, ahogy az olvasásban előrehaladtam. Később olvastam a recenziókat; sok kritika jelent meg, főleg német nyelvterületeken.

A legrangosabb teológusok mondták el véleményüket, legtöbben kiemelve Küng könyvének pozitívumait is, de főleg kifogásolva módszerét, túlzottan kritikus, a katolikus tradíciót megvető magatartását, ill. a könyvnek a katolikus tanítással össze nem egyeztethető tételeit. Hans Urs von Balthasar kezdeményezésére tizenegy neves teológus sorra vette a Christ sein fontosabb témaköreit, és szakszerűen elemezte, bírálta Küng módszerét, krisztológiai, egyháztani stb. tételeit. (Diskussion über Hans Küngs ‚Christ sein', Grünewald, Mainz 1976, 144 o.)

Lehetetlen ebben a recenzióban részletesen ismertetnünk magát a könyvet. (Ajánljuk olvasóinknak a Mérleg 1975/3 sz.-ban megjelent ismertetést.) Most csupán, az említett „Diskussion" és más kritikák alapján, a legfőbb nehézségeket jelöljük meg.

Tudjuk, hogy Küngnek már számos nehézsége volt a Tanítóhivatallal; a Hittani Kongregáció 1975. febr. 20-i nyilatkozata is kifogást emelt az Egyházról és a pápai csalatkozhatatlanságról vallott nézetei ellen. A Christ sein csak radikalizálja Küng korábbi tételeit; a könyv jellegének megfelelően népszerűbb nyelven, mint előző műveiben. A szerző szerint a könyv b e v e z e t é s akar lenni, nemcsak a keresztény tanításba, hanem a keresztény létbe, cselekvésbe, életbe (13). Bevezetés, nem pedig a keresztény élet summája (14).

Ha Küng valóban az itt megjelölt célkitűzéshez igazodott volna módszerében és tételeiben, sokkal kevesebb kritikát kapott volna a szakteológusoktól. Valójában azonban mégis csak a keresztény hit summáját adja: ez kizárólagosságából világos. Vagyis nemcsak azért nem beszél bizonyos hittételekről ill. a keresztény hit lényegéhez tartozó szempontokról, mivel „pogányoknak", kezdőknek ír, hanem kijelenti: ezek a tételek (pl. az ember megistenülése a kegyelem által) már semmit sem mondanak a mai embernek. De ha csak azt mutatjuk be a kereszténységből, ami a mai embernek „plauzibilis", akkor nem hamisítjuk-e meg a csonkítással? És mi marad a lényegből? Ha azt mondjuk, hogy a kalkedoni dogma („Krisztus valóságos Isten és valóságos ember") ma már nem tartható, ha Krisztust csak Isten „Helytartójának" mutatjuk be, ha azt állítjuk, hogy praeexisztenciája hellenisztikus ill. mítikus felfogást tükröz, hogy a megtestesülés vagy a feltámadás fogalmát „mítosztalanítanunk" kell, hogy a Jézus gyermekségére vonatkozó elbeszélések „etiológikus legendák", hogy az Egyházat nem Krisztus alapította, hanem a húsvét utáni hit hozta létre stb. — akkor egyáltalán még a kereszténységbe vezetjük be az olvasókat? Küng megtehette volna azt, hogy mellőzi a nehezebb, elvontabb teológiai kérdéseket, nyitva hagyva a kaput további reflexiók felé; ám nem ezt tette, hanem „mítosztalanító" eljárásával kizárt lényeges szempontokat, igazságokat, a Szentírást önkényesen értelmezte, a katolikus hagyományt (nagy zsinatok tanítása, dogmatikai definíciók, egyházatyák, neves teológusok stb.) alig vette figyelembe.

Lássuk most a szakemberek legfőbb kifogásait kissé konkrétebben:

1) J. Ratzinger egyrészt Küng szubjektivizmusát bírálja: hitem alapja a Krisztusban hozzám szóló Isten, tehát a hit aktusa közvetlenül Istentől származik; még a Biblia (a könyv) sem lehet a hit alapja. Küng itt Barth radikalizmusát követi. Ugyanakkor elfogadja A. von Harnack túlzottan kritikus történeti módszerét, amikor a történeti Jézust, mindennek mértékét (Massstab) akarja „rekonstruálni". Ratzinger itt meg nem oldott ellentétet lát Küng módszerében. Főleg a történetkritikai módszer korlátaira mutat rá. — W. Kasper, Küng tübingeni kollégája megvilágítja a Christ sein kapcsolatait Küng korábbi műveivel, és igazolja, hogy nézetei egyre inkább radikalizálódtak, eltértek a katolikus ortodoxiától, jóllehet — úgy látszik — ez nem állt szándékában. Kasper szerint a könyv legvitathatóbb tétele Jézus istenfiúságára vonatkozik. (Ebben más kritikusok is megegyeznek.)

2) Mivel Küng szerint is a kereszténység lényege maga Jézus Krisztus, minden azon fordul meg, kicsoda Jézus Krisztus? Küng határozottan az „alulról kiinduló" krisztológiát követi, azaz Jézus emberi egzisztenciáját és küldetését veszi kiinduló pontul. De lényegében megáll a „funkciók" vizsgálatánál, és édes-keveset mond az Isten Fia „Istennél való" létéről, a Szentháromság második személyéről. „Ha a názá-

reti Jézus történetének, mint Isten ‚emberré levésének' a mai ember számára még egyáltalán jelentése lehet, akkor csak annyiban jelent valamit, amennyiben az ember emberré levése számára valamit mondani tud" (433). Minden jel arra vall, hogy Küng a „funkcionális krisztológiát" nemcsak a megismerés egyik útjának tartja, hanem az egyedülinek. Isten belső mivoltáról, természetéről szerinte nem beszélhetünk; Isten csak annyiban három „létmód", amennyiben a világ felé fordul, amennyiben üdvösségünk Istene. Következésképp nem beszélhetünk megtestesülésről (természetesen Mária így nem I s t e n anyja), de ma annak sincs értelme, hogy az ember megistenüléséről beszéljünk. Rahner pl. éppen ezt tartja a Christ sein fő hiányosságának: elhanyagolja a pneumatológiát (a Szentlélekre vonatkozó tant), következésképp a kegyelemtan is hiányzik, és az ekkleziológia is csonka. — A. Grillmeier az első századok egyházatyáinak tanítása és a nagy zsinatok alapján megmutatja, mennyire elnagyoltak és alaptalanok Küng Istenre és Krisztusra vonatkozó állításai, amikor a szakadást akarja kimutatni az evangéliumok (főleg a szinoptikusokra hivatkozik) és a későbbi hellenizáló irány között. Szellem- és dogmatörténeti szempontból nem állja meg a helyét Küngnek az a nézete, hogy a zsidó-zsidókeresztény gondolkodási és beszédforma funkcionális, a hellenisztikus pedig ontológiai gondolkodásmód. De ha el is tekintünk attól, hogy Küng nem vet számot a legalapvetőbb keresztény hagyománnyal, könyve nem tudja meggyőzően bemutatni a mai embernek az ember názáreti Jézus egyetemes jelentőségét sem, ami pedig fő törekvése. A „hellenista" istenfiúság eszméjétől „megszabadulva" olyan „redukált Jézust" állít elénk, aki nem lehet itt és most a keresztény élet éltetője, legföljebb csak egy rokonszenves „modell", a legtökéletesebb ember, akit a „bizalom-hit" alapján követ a keresztény.

3) Az említett okok miatt Küng egyház- és szentségtana is hiányos (az Egyházat nem Krisztus alapította [468], a szentségek közül érdemlegesen csak a keresztségről és az úrvacsoráról beszél), az imádságról kevés szó esik stb. Nem is szólva a pápaságról, a csalatkozhatatlanságról és az újabb Mária-dogmákról . . . Természetes, hogy e „redukciók" után Küng nem lát alapvető tanbeli különbséget a katolikus és protestáns felfogás között, legfeljebb csak az alapmagatartás különböző. Így persze a keresztények egységének fő akadálya nem a tanbeli különbség, hanem az egyházak apparátusa (az intézményességet Küng mindig élesen bírálja!). B. Stöckle rámutat, hogy Küng erkölcstana fogyatékos, nem tud mit kezdeni az „égből szállott normákkal". Igaz, a Christ sein szerint csakis az élő Isten lehet az erkölcsiség abszolút alapja, de a konkrét normákat relativizálja. Így — a gyakran hangoztatott Krisztus-követésen túl — a keresztény nem igen kap fogható irányelveket a gyakorlati cselekvéshez.

Ismertetésünkben nem bocsátkozhattunk részletesebb elemzésbe és kritikába. De ezek a bíráló megjegyzések is sejtetik, hogy Hans Küng „bevezetése" nem a legmegbízhatóbb kalauz ahhoz, hogy megismerjük a kereszténység lényegét. Lehet, hogy a könyv sok keresőnek, a kereszténység után érdeklődőnek vagy a hit és a hitetlenség között vívódónak bizonyos világosságot hoz: elindítja őket a teljesebb igazság felé. De félő, hogy sokak számára zavart is okoz, és elzárja a kaput a teljesebb, az e g y h á z b a n megélt — az egyedüli „élő" — krisztusi hit felé.

Szabó Ferenc

Joseph Ratzinger: A k e r e s z t é n y h i t. Gondolatok az Apostoli Hitvallás nyomán. Fordította Tamás Pál. OMC Bécs 1976, 226 o.

Napjainkban több teológus megkísérelte a keresztény hit rövid összefoglalását. A zsinat utáni szellemi erjedés és válság következtében fokozottabban igénylik a keresztények az ilyen összefoglalást, amely a lényegeset megkülönbözteti a járulékostól, és a különböző — többé-kevésbé ortodox — teológiai irányzatokkal szembesítve az Egyház ősi hitét, korszerű nyelven fogalmazza meg azt a minimumot, amit minden katolikusnak vallania kell. Erre vállalkozott Ratzinger professzor a zsinat után, 1967-

ben a tübingeni egyetem nyári szemeszterén tartott előadássorozatában. Ratzinger ezen az egyetemen volt a dogmatika tanára; 1971 óta Regensburgban tanít dogmatikát és dogmatörténetet. Tagja a Nemzetközi Teológiai Bizottságnak. A Zsinaton Frings kölni bíborosérsek teológiai szaktanácsadója volt. Érdemei közé tartozik, hogy a katolikus dogmatika legfőbb kérdésköreit mindig józan kiegyensúlyozottsággal adja elő, de ugyanakkor figyel a kor igényeire, számot vet a legújabb teológiai kutatás eredményeivel. Most magyarul is megjelent előadássorozata: „Einführung in das Christentum", az Apostoli Hitvallás ágazatait kommentálja könnyen érthető és mégis szigorúan tudományos nyelvezetet használva. A Bevezetés (Hiszek — Ámen") a hit mai problematikáját, a katolikus hit mivoltát, illetve az Apostoli Hitvallás történetét és szerkezetét tárgyalja. Ezután három főrészben követi a Credo felépítését: „Isten" — „Jézus Krisztus" — „A Lélek és az Egyház" hármas tagoltságát tartva szem előtt, a bibliai-üdvtörténeti és a dogmatikai szempontokat egyesítve fejti ki hitünk alaptételeit. Szerintünk a harmadik főrész — a hitvallás utolsó ágazatainak tárgyalása — aránytalanul rövid, jóllehet manapság a legtöbb nehézség éppen az ekkleziológia és az eszkatológia területén mutatkozik. Igaz, maga a szerző bevezetésnek szánta előadássorozatát, nem akarta a katolikus dogmatika minden problémáját elemezni, így érthető, hogy a legalapvetőbb tételeket emeli ki. A könyv először 1968-ban jelent meg németül, azóta tizenegy kiadást ért meg, és a magyaron kívül eddig ugyanannyi nyelvre lefordították. Ez a siker is tanúskodik arról, mennyire megtalálta a helyes hangot Ratzinger: nemcsak a hit alaptételeit világította meg, hanem arra is rámutatott, hogy a hivő ember a mai világban hite erejével miként bontakoztatja ki emberségét. — A magyar fordítás általában jó, néhol egy kicsit nehézkes: bizonyos germanizmusokat elkerülhetett volna. Az idegen szavak és nevek írásába ill. átírásába több sajtóhiba csúszott be, jónéhány következetlenséggel is találkozunk. De ez csak jelentéktelen szépséghiba. Mindent egybevetve Ratzinger könyvének magyar fordítása nagy nyeresége a magyar nyelvű teológiai irodalomnak.

Szabó Ferenc

Dr. Koncz Lajos: A m i K r i s z t u s u n k . Történeti és teológiai alapvetés. Szent István Társulat, Budapest 1976, 309 o.

A zsinatot követő éveket az egyháztan föllendülése jellemezte. Az utóbbi években a krisztológia lép előtérbe. A teológusok érzik, hogy az Egyház problémáit csak gyökerében, Alapítójában tudják megoldani. A katolikus és protestáns exegétákat már két évtizede foglalkoztatja a történeti Jézus személye. Most a dogmatikusok is sorompóba léptek. Legutóbb három vaskos kötet jelent meg, — a holland Schillebeeckx Jézusa után kettő a tübingeni egyetemről: H. Küng sokat vitatott „Christ sein"-je és W. Kasper „Jesus, der Christus"-a. Mellettük a két korifeusnak szerényen „Bevezetés"-nek nevezett nagyszerű összefoglalása tartalmának egyharmadában szintén Jézussal foglalkozik. Ratzinger Einführung-ja most jelent meg magyar fordításban (lásd ismertetésünket), Rahner könyve (Grundkurs des Glaubens) csak három hónapja hagyta el a nyomdát.

Koncz Lajos egri teológiai tanár könyve saját csapáson jár. A nyugati teológusok dogmatikus szempontból foglalkoznak Jézussal. Koncz az alapvető hittan módszerével dolgozza föl tárgyát. Művének második felében azután ismételten kitér a dogmatikus kérdésekre is, „a fundamentális szempontokon túl a misztérium mélyebb örvénylését és húzását teológiai szempontokkal teszi teljessé" (29). Könyve hézagpótló munka a magyar teológiai irodalomban.

A fundamentális teológia ma hiánycikk, — nyugaton is. P. Latourelle (Róma, Gregoriana) gazdag tartalmú írásain kívül a freiburgi egyetem professzora, A. Kolping vállalkozott egy önálló fundamentális teológiai megírására. Művének második kötetében félezer oldalon át foglalkozik a történeti Jézus problémájával. Érdeme elsősorban az anyag gazdagságában rejlik. (Magyar vonatkozásban megemlítjük itt „A kinyilatkoztatás teológiája" c. tkk-füzetet Horváth Tibor tollából.) Szerzőnk Kolping könyvé

még nem idézi. Egyébként szorgalmasan magáévá tette és munkájába beledolgozta a mai teológiai kutatás eredményeit. A francia klasszikusokon kívül főleg német szerzőket idéz, az újabb protestánsokat is. A marxista véleményeket is ismerteti. De leginkább M. Schmaus két kötetes összefoglalása (Der Glaube der Kirche) és főleg mesterének, Schütz Antalnak, valamint Gál Ferencnek művei ihlették.

A mű első két része (A Krisztus-kérdés ma és a történelemben; Jézus Krisztus történeti megközelítése) valamennyire még a hagyományos apologetika vágányán halad. A szerző itt saját, három évvel ezelőtt kiadott főiskolai jegyzeteit használja fel, s talán nem eléggé függetleníti magát tőlük. Bár szépen csendül ki Jézus Krisztus alakjának mint üdvtörténeti beteljesedésnek vázolásában.

A 6. fejezetben Jézus emberi egyéniségét szerintünk itt-ott túl eszményien mutatja be — „mint különös költeményt — idegen világból" (143) —, főleg ahol testi erejéről szól. Pedig Szent Pál szavai szerint Jézus „magára vette emberi természetünket gyengeségeivel együtt, a bűnt kivéve", és kiemeli ezt az isteni kinyilatkoztatásról szóló zsinati konstitúció is (DV 4,13).

A negyedik rész (A Krisztus-esemény) teológiájával új hang hangzik fel a könyvben. Krisztus feltámadása és a kereszt misztériuma, amely a Krisztus-esemény központja, valamint „Az örök Krisztus" c. fejezet jó teológiai megalapozás mellett egyben mély és meleghangú elmélkedések is; főleg „Az üdvösség panorámája", a világegyetem konszekrációja Teilhard megjelenítésében és a Krisztus-portré Schütz nyomán.

Jézus feltámadásának fejtegetésében felsorakoztatja a mai teológusok véleményeit. Tekintete itt tágul és mélyül. A végletek közt a középutat választja. A Krisztus-történést a történelem és túlvilág „határkérdésének" mondja (188). Nem tudom, szerencsés-e ezért egyik alcímének megfogalmazása: „A Feltámadott visszalép a történelembe", főleg amikor egy mondattal előbb azt állítja: a feltámadt Krisztus az evilági lét kategóriáin kívül van már, téren és időn túl, azért történelmen kívül is (174).

A csodák tárgyalásánál is igyekszik a szűkebb hitvédelmi és a teljesebb teológiai szemléletet érvényre juttatni (242). A II. vatikáni zsinat értelmében a csodát magát is kinyilatkoztatásnak tekinti, nemcsak Jézus személye igazolásának. Dicséretére válik a szerzőnek, hogy amint más kérdésekben, itt is lelkiismeretesen beszámol a csoda teológiájának új értelmezéseiről is, bár bírálattal együtt (256).

Koncz lelkesedéssel ír. Könyve nemcsak tájékoztatás, hanem tanúságtétel is. Ígéretét beváltotta: a módszeres tárgyilagosságot átizzítja a belső érzület és a hivő elkötelezettség (7). Teológus, aki — Pázmány szavával élve — tud „csudálkozni". Stílusa lendületes és plasztikus. Szépirodalmi szemelvényekkel színessé és életízűvé teszi mondanivalóját. A latin és német nyelvű teológiai szakkifejezéseket is találóan magyarítja.

Könyve szép ajándék a magyar közönségnek. A szerző is hangoztatja, hogy Krisztus gazdagságát nem lehet kimeríteni, azért: vivant sequentes!

Öry M.

John C. Haughey SJ: Should Anyone Say Forever? (Mondhatja-e bárki is: „Örökké"?) Doubleday, Garden City, New York, 1975. 166 o.

A New York-i Fordham Egyetem teológiatanárának új könyve az emberi élet egyik lényeges alapelemét, a „commitment"-et veszi tüzetes vizsgálat alá. Olyan személyek közötti elkötelezettségre korlátozza vizsgálódását, ami elsőrangú, életre szóló jelentőségű az illető számára. Ilyenek a házasság, az Istennek szentelt élet vagy egy mély barátság. De éppen mivel mindig személyekkel kapcsolatos ez az elkötelezettség, ugyanúgy misztérium, mint maga a személy: csak bizonyos mértékig kutatható fel, érthető meg.

Minden elkötelezés választást és ígéretet foglal magában. Választásaink formálnak bennünket, általuk válunk önmagunkká. Lelkünk választásainkban ölt testet. Aki soha nem választ, rejtély marad önmaga számára. S ha mi nem választunk, mások, külső tényezők határozzák meg sorsunkat, azok önkéntes rabszolgái leszünk. A választás elmulasztása talán még a hibás választásnál is nagyobb rossz, mert befejezetlenül hagyja Isten teremtő művét. Választásaink által Isten társteremtőivé válunk. „Döntés által a káoszt győzzük le, kozmoszt formálunk" (Martin Buber).

Ígérete által az egyén kivetíti magát a jövőbe. Nemcsak kötelezettséget vállal, de jogot ad ahhoz, hogy egy másik személy igénnyel lépjen fel vele szemben és elvárja tőle, miként cselekedjék a jövőben. Minden ígéret új viszonyt hoz létre személyek között. Egy társadalom annyira törékeny vagy ingatag, amilyen jelentőséget tulajdonítanak tagjai az adott szónak. — Az ígéretben továbbá az egyén szabadságát gyakorolja, kiszabadítja magát a jelen börtönéből. Becsapja magát, aki el nem ígérkezés által szabadnak gondolja magát. Szabadságunk csak akkor létezik, ha gyakoroljuk, — és épp az elkötelezés aktusa a szabadság legmagasabb fokú gyakorlása. „A szabadság azért van, hogy általa valami visszavonhatatlant, örököt teremtsünk" (Karl Rahner).

Az elkötelezettséghez az út normálisan azzal kezdődik, hogy két személy egymásba szeret. A b e l e szeret szó helyesen mutatja, hogy miután ez az egymásra találás megtörtént, a két személy egymásban él, van, gondolkozik. Új egzisztenciális valóság jött létre, amelyben a szóban forgó egyének megszűnnek magános lényekként gondolkodni, tervezni, cselekedni: ez most már az egymás szeretése által teremtett új térben történik. Ez az egymásban lakás lehetséges emberek között, vagy Isten és ember között; emberek között nem szükségképpen terjed át nemi síkra. Szerelem az elkötelezés ideális légköre.

Egyetlen módja, hogy egy személy teljessé tegye önmagát, ha túllép önmagán. S hogy valaki kilépjen önmagából, az leghatásosabban egy másik személy által, pontosabban egy másik személy szeretése által történhet. A feltétel és fenntartás nélküli odaadás legmeggyőzőbb kifejezési módja, hogy nem szabunk időhatárt kapcsolatunknak, hanem azt mondjuk: „Örökre". A tartósság minden olyan elkötelezettség sajátja, amely szeretetből folyik és szeretetben folytatódik. Ha a szeretet megmarad, a tartósság biztosítva van.

A szerző itt összehasonlítja J.-P. Sartre individualista elkötelezettségfogalmát Gabriel Marcel keresztény ihletésű gondolataival. Különösen az utóbbi gondolatvilága ad újabb elemeket az eddigiekhez. Marcel minden emberi törekvés mélyén egy másik személlyel való közösség (communion) vágyát látja, mint mozgatóerőt. „Communion" a személy természetes miliője, melyben az él és növekszik. Kétféle módon élheti meg valaki elkötelezettségét. Kötelességszerűen eleget tehet az ígéreteknek, mindannak, amire szavát adta. Marcel ezt puszta állhatatosságnak nevezi. Ezzel szemben áll a hűség, amely megígért cselekedetek végrehajtásán túl megőrzi azt a belső érzést is, amellyel annak idején az illető elkötelezte magát. Tett és szív együtt alkotja a hűséget.

Könyve második felében Haughey példákkal világítja meg és fejleszti tovább eddigi megállapításait. Legelőször a Szentháromságon belül a személyek önajándékozását elemzi. Az Atya öröktől fogva és örökké ajándékozza teljes Önmagát a Fiúnak, amint a Fiú maga az Atya örök, teljes befogadása a szeretet Lelke által: a közösség, egység, egymásban lakás tökéletes. Éppen a tökéletes önajándékozás révén válik mindegyik Személy állandóan önmagává. Amikor az Atya elkötelezettsége a Fiúnak az időben megjelent, az Atya hűségének legnagyobb jele a feltámadás lett (vö. Róm 1,4; Fil 2,11).

Jézusról szólva a szerző egyebek közt hangsúlyozza: bár Jézus elkötelezettsége az Atyának teljes, totális volt, ez nem tette őt képtelenné arra, hogy másoknak el ne kötelezze magát szeretetben. Sőt éppen az Atyának való elkötelezettség erős foka adott neki erre nagyobb képességet. Meghamisított kereszténység az, amelyben

Isten szeretete az ember számára csak ürügy arra, hogy senki másnak le ne kösse magát. Jézus aszerint különböztette meg az igaz és hamis elkötelezettséget Istennek, hogy hogyan bánt valaki embertársaival. Talán semmit sem ostorozott annyira, mint a távolságot tartó érdektelenséget mások baja iránt. Magának Jézusnak sem kellett volna erőszakos halált halnia, ha elkötelezettségét megtartotta volna túlvilágiaknak, emberektől távolinak.

Elkötelezettsége nem megkötötte, hanem inkább szabaddá tette Jézust: megszabadította a céltalanságtól, értelmetlenségtől, magányba zártságtól. Az elkötelezettségnek az a szerepe, mint az igának. Paradox módon nincs más emberi szabadság, mint az iga. Amint nincs teljes élet mások szeretése nélkül, nincs olyan szeretet sem, amely ne lenne egyszersmind iga is. A megoldás nem az, hogy próbáljuk elkerülni az igát, hanem hogy szabadon és szeretetből vessük alája magunkat, amint Jézus tette. A kereszthalálban tűnik ki Jézus elkötelezettségének igazi értelme. A teljes bizalom és kockáztatás tette volt ez, de mindennél inkább a szeretet tette azok iránt, akikkel közösségben volt: Atyja és barátai iránt.

A gazdag ifjú története az el nem kötelezettség klasszikus esete. Engedelmesen megtartotta az összes parancsokat, de a szívét megőrizte önmagának és úgy halmozta saját maga számára jótetteit, mint anyagi vagyonát. Jézus látta, hogy a fiatalembert el kell vezetnie biztonságérzetének hamis forrásától, s ezért meghívta: „Kövess engem". Ahhoz, hogy megkezdhesse az önajándékozás folyamatát, másra kellett volna bíznia magát. A meghívást nem fogadta el. „És szomorúan távozott."

Mária elkötelezettségével kapcsolatban a szerző két dolgot emel ki. Az egyik az állandó fejlődés Mária Istennek adottságában az angyal üdvözlete előtti istenképtől egy egyedülálló anyaság élményén és a Golgota krízisén át a pünkösdi egyház közösségében való életig. Önmagunk elkötelezése egy személynek sosem rögződhet ahhoz, ami az illető személy egy adott pillanatban volt; alakulnia kell annak is, miként maga a személy változik. Egy holt képhez való ragaszkodás önzés, nem önajándékozás. — A másik, amire fel kell figyelnünk, a remény fontossága Mária életében. A remény minden elkötelezettség lényeges eleme. Az igazi önajándékozó mindig inkább a remény, mint a remélt dolgok teljes birtoklása állapotában él.

Pál megtérése előtti és utáni énje a mondás igazát mutatja: „Azzá leszel, akit szeretsz". A legalisztikus tartalom helyébe Jézus személye lépett. A damaszkuszi úti találkozást követőleg kettőjük kapcsolata olyan fokúvá nőtt, amire csak a „szimbiózis" szó a teljes értékű kifejezés: kettőjük élete mintha csak egy lett volna (vö. Gal 2,20). Pál „szimbiózisa" Krisztussal azonban szintén nem kizárta, de teremtette a másokkal való közösséget. Végtelen számú emberrel volt képes mély lelki kapcsolatba lépni, erős intenzitású barátságot fenntartani. Krisztusban sok testvérre találunk, a Krisztusban-lét eggyé, egy testté teszi a sokat. Elkötelezettségünk Krisztusnak magában kell hogy foglalja nemcsak a Főt, de Krisztus egész testét.

A szerző mondanivalóját a hűségről írott szép fejezetben foglalja össze úgy, hogy a részek egymástól gazdagabb fényt, új megvilágítást kapnak. Többek között megmutatja: a hűség nem azt jelenti, hogy szívünk mozdulatlanul megmarad elkötelezettségünk tárgyánál. A szív természeténél fogva vándorol, elcsavarog. Az az ember igazán hűséges, aki nem szűnik meg szívét újra és újra visszaterelni ahhoz, akivel közösségben él. A hűség nem egyéb, mint állandó visszatérés, megtérés. Egyedül Isten iránt unk való szeretete nem szorul soha megtérésre. Mert a hűség egyedül Isten életének igazán sajátja. Ő a Hűséges. Az emberi hűség csak Isten hűségéből való részesedés, annak tükröződése mibennünk.

Lelóczky Gyula

HALOTTAINK

P. Dömötör Ede OFM, caracasi (Venezuela) magyar lelkész ápr. 9-én (57)
Hrabovszky Ferenc nagypakai esperesplébános máj. 3-án. Ipolynagyfalun temették (74,48)
Dr. Szűcs Ferenc, a váci püspöki könyvtár könyvtárosa máj. 3-án a betegek zarándoklatán Lourdes-ban. Ott is temették (47,22)
Fogolyán András Vilmos örmény szerzetes máj. 3-án. Velencében temették
Szombati László esperesplébános máj. 6-án Budapesten (73,49)
Kiscelli József esperes, a budapesti Szent Márton lelkészség lelkésze máj. 8-án. Farkasréten temették (68,44)
Rabb László kiskomáromi ny. esperespléb. máj. 8-án Sopronban (63,37)
András József iskolatestvér máj. 10-én az ausztriai Laubeggben (80,10)
Dr. Pados Ottokár Géza OSB bodrogolaszi plébános máj. 10-én Budakeszin (70,50,43)
Koppányi Jenő nyárádi plébános máj. 11-én Farkasgyepün (65,41)
Fejes Sándor tápiószentmártoni esperespléb. máj. 12-én (61,37)
P. Fodróczy István Béda OFM máj. 20-án Esztergomban (62,42,37)
Dr. Simon Sándor piarista, főisk. tanár máj. 26-án. Rákoskeresztúron temették (65,48,38)
Cenki József bobai plébános máj. 29-én Tökölön (70,45)
Pártli József tb. kanonok, aranymisés jún. 1-én Celldömölkön (76,52)
Béres Endre biharsályi plébános jún. 3-án (81,33)
Sélley Kálmán kéthelyi esperesplébános jún. 6-án (74,50)
Dr. Péntek Kálmán kanonok jún. 15-én Győrött (70,45)
P. Vértes Lajos Zoárd ny. tanár Pannonhalmán jún. 15-én (81,62,57)
Leskó József ny. leveleki gk. esperesplébános jún. 16-án Hajdúdorogon (70,47)
Simon Gyula, a budapesti Szt. Margit-plébánia plébánosa jún. 16-án (61,36)
Dr. Kecskés Pál teol. professzor, pápai prelátus jún. 30-án Budapesten (81,59)
Keszthelyi Péter monori plébános júniusban
Szabó János lelkész Orlando (USA)
P. Hajdu Antal ferences tanár júl. 18-án Esztergomban (56,38,33)
Dr. Villányi Győző olvasókanonok, püspöki irodaig. júl. 19-én Győrött (63,39)
P. László György Keresztély OSB júl. 19-én Győrött (71,53,45)
Lux Miklós püspöki tanácsos júl. 20-án. Pécelen temették (63,40)
Dr. Balogh István c. apát, ny. államtitkár júl. 20-án Budapesten (83,58)
Szalay László dőri esperesplébános júl. 24-én (68,43)
Rácz József aranymisés bögöti plébános júl. 29-én Szombathelyen (80,54)
Duchovich Iván gyémántmisés ny. plébános Székesfehérvárott (83)
Korompai Alajos püspöki tanácsos Székesfehérvárott (75)
Szigethy Béla tb. esperes, pincehelyi plébános (72,49)

Etele Ágoston piarista aug. 13-án Békéscsabán. Farkasréten temették (51,32,26)
Tóth Nándor ny. esperespléb. aug. 20-án. Mosonszentmiklóson temették (65,38)
P. Palmer Lajos SJ aug. 13-án New Yorkban (77,60,47)
Dr. Kallós István ny. esperes szept. 12-én. Pestlőrincen temették (73)
Farkas Antal püspöki tanácsos szept. 19-én Ménfőn (62,38)
Nagy Antal ny. esperespléb. Szept. 23-án temették Gyöngyösön (85,62)
P. Tomka Ágoston SJ gyémántmisés okt. 7-én Pannonhalmán (85,63,53)
Hernádi Ágoston szobi plébános okt. 3-án. Farkasréten temették (69,45)
Barta József érs. tanácsos, ny. plébános. Okt. 21-én az egri Dobó-téri templom kriptájába temették (73,49)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

SZABÓ IMRE püspök
(1901 — 1976)

Püspökségének 25 éves jubileumára, április 29-ére írta neki VI. Pál pápa: „Lelkipásztori törekvésed puszta példája, továbbá a szenvedések keresztény módon való elviselésének erénye, okos tanácsaid és ezekkel a többi lelkipásztornak nyújtott segítséged különösképpen eredményessé teszik püspöki szolgálatodat." Szép főpásztori dicséret egy püspöknek élete alkonyán.

Szabó Imre 1901-ben született Sorokújfalun, Vas megyében. Középiskoláit a budapesti piarista gimnáziumban végezte. Még öreg napjaiban is lelkesedéssel emlegette az abban az időben ott működő Sík Sándort, nevelői talentumát, újításait, főleg az osztályában bevezetett önkormányzatot. Budapesten végezte a teológiát is. 1924-ben szentelték pappá. Első káplán helye Zugló volt, majd 1926-tól mint hitoktató és szerzetesi gyóntató működött. 1931-től érseki titkár. 1944-ben került plébánosként a krisztinavárosi plébániára, amellyel egész ezutáni élete összeforrt. 1950-ben Budapest érseki helytartója, 1951-ben pedig tiatirai c. püspök lett, később esztergomi segédpüspök, majd Schwarz-Eggenhofer Artúr halála után néhány évig az egyházmegye apostoli kormányzója. A Hugyagon töltött évek után 1963-tól ismét krisztinavárosi plébánosként látjuk viszont. „Életét Budapesten és Budapestért áldozta az Urnak" — mondja találóan gyászjelentése, majd így folytatja: „Aki látta munkáját, mindenki elismerte áldozatos lelkületét. Aki ismerte őt személyesen, sohasem felejtette el derűs lelkű, tapintatos egyéniségét. Aki érezte szeretetét, akaratlanul is a viszontszeretetet gyakorolta iránta." „Pedig ő is tudott dinamikus és pattogó lenni — egészíti ki a képet búcsúzójában Meszlényi Antal kanonok —, de mindezt egy-kettőre képes volt elnyomni és letörni, hogy mást meg ne bántson. Mert itt is követte isteni Mestere tanítását: arról ismernek meg benneteket, hogy tanítványaim vagytok, ha szeretettel lesztek egymás iránt (Jn 13,35)", Magatartásából gyermeki bizalommal áthatott hit sugárzott.

Hamar öregedett, s utolsó éveiben sokat betegeskedett. Május 21-ére virradó éjjel szólította magához Ura, miután ismételten megerősítették a betegek szentségével. Püspöki jelmondata szerint hűséges maradt — hűséges mindhalálig.

Az engesztelő szentmiseáldozatot lelke üdvösségéért május 31-én, hétfőn délelőtt 11 órakor mutatták be plébániatemplomában, temetése pedig ugyanaznap délután ment végbe a Farkasréti temetőben, püspöktársainak csaknem teljes létszámú jelenlétében, a hívek ezreinek részvételével. Ijjas József kalocsai érsek a Szentháromsághoz intézett, személyes hangú imával búcsúztatta. Beszédet mondott a krisztinavárosi egyházközség képviselője is. Ezután földi maradványait szülei mellé helyezték pihenőre.

Dr. KECSKÉS PÁL teológiai tanár
(1895 — 1976)

Negyven esztendőn keresztül tanította a filozófiát a budapesti hittudományi karon. Neve fogalommá vált a papi nemzedékek előtt.

1895. május 18-án született Budapesten. Teológiai és filozófiai tanulmányait a bécsi és a fribourg-i egyetemen végezte, kitűnően. 1917-ben szentelték pappá. Tizenegy évig mint hitoktató, majd a Szent Imre Kollégium prefektusa és érseki szertartó működött. 1928-ban lett nyilvános rendkívüli, majd 1932-től nyilvános rendes tanár a II. sz. filozófiai tanszéken. Szakterülete az etika, lélektan és filozófiatörténet volt. Ő tanította először rendszeresen a filozófia keretében a keresztény társadalomtudományt. Könyvekben is foglalkozott a keresztény társadalomelmélet kérdéseivel (A keresztény társadalomelmélet alapelvei 1938, A keresztény társadalomszemlélet irányelvei 1944). Ez irányú munkássága úttörő jellegű volt. Leghíresebb, még ma is hasznos munkája 1943-ban megjelent és 1944-ben második kiadást ért bölcselettörténete. 1967-ben adta ki „Az erkölcsi élet alapjai" c. művét. Szorgalmasan dolgozott a Religio c. folyóiratba, később a Teológiába és Vigiliába. Hosszú időn át szerkesztette a Bölcseleti Közlemények c. folyóiratot. Nagy tisztelője volt Aquinói Szent Tamásnak, és 1935 — 1948-ig vezetője is az Aquinói Szent Tamás társaságnak.

„Negyven esztendei professzori működését a rendszeres és komoly munka jellemezte — mondta búcsúztatójában professzortársa, Paskai László. — Vezette ebben kötelességtudata és munkaszeretete. De a tudomány iránti tisztelete is erre sarkallta. Tudatában volt annak, hogy felületes megállapításokkal, megalapozatlan véleményekkel nem szolgálhatja a tudomány eszményét."

Tudományos munkája közben állandóan foglalkozott a lelkiélet klasszikusaival is. Közre is adott belőlük egy-két kötetre valót: Szent Ágoston breviárium (1961), A lelki élet mesterei írásaiból (1963, 1964).

1968-ban előrehaladott kora miatt megvált katedrájától és nyugdíjba vonult. De a szíves érintkezést kollégáival és tanítványaival továbbra is fenntartotta. Meleg ünneplést kapott 80. születésnapján. Még utolsó idejében is szorgalmasan dolgozott „A bölcselet történeté"-nek átdolgozásán, de az új kiadás megjelenését már nem érte meg.

Hosszú pályafutása példás papi élet volt. Sokat imádkozott, rendszeresen gyónt, sokszor látták adorálni a szeminárium kápolnájában. Prédikációira lelkiismeretesen készült, szívesen kapcsolódott a lelkipásztori munkába. Tanítványai mindig tisztelettel emlékeztek rá.

A nyáron kórházba kellett szállítani, ahol jún. 30-án csendesen elhunyt. Július 10-én temette Pálos Iván segédpüspök barátai, ismerősei és volt tanítványai szépszámú jelenlétében.

Nemcsak ismereteket adott át, de egyéniségével, élete példájával is igazi papnevelő volt. „Azok, akik az ő tudásából gazdagodtak és emberségéből tanultak, bizonyára nem fogják elfelejteni soha — írja róla egyik tanártársa. — Semmit sem akart magának megtartani, tudását, lelki életi eredményeit sem. Ez az akadozó, csöndes szolgálat volt életének legszebb tulajdonsága."

R.

KOVÁCS ARISZTID OSB
(1891 — 1975)

Életének főbb állomásait maga foglalta össze egy rövid önéletrajzban: „1891-ben születtem, márc. 4-én, Székesfehérvárott. Kocsigyártó édesapámnak ötödik gyermeke voltam. Iskoláimat az ottani belvárosi és felsővárosi elemi iskolában, majd a ciszterciek gimnáziumában végeztem. Hatodikos korom után egy későbbi rendtársam édesanyja engem is elvitt Pannonhalmára, mikor fiát meglátogatta. Ennek a látogatásnak köszönhetem, hogy bencés lettem. 1910. aug. 6-én léptem be a Rendbe. Öt évi tanulmány után latinból és görögből szereztem tanári oklevelet, de csak engedelmes-

ségből. Korányi Ede ciszterci természetrajztanárom szerettette meg velem a természetet, és máig is sajnálom, hogy nem lehettem botanikus. — Igen kellemes emlékek fűznek a győri cserkészethez és Regattához, amelyeknek éveken keresztül vezetője voltam. 1931-ben, annak ellenére, hogy ‚sem kedvem, sem tehetségem' nem volt hozzá, a kőszegi gimnázium igazgatója lettem. 1934-től hasonló ‚rátermettséggel' Pannonhalmán különféle rendi hivatalokban működtem (alperjel, noviciusmester, főpénztáros, házgondnok). 1939-ben váratlanul a pannonhalmi olasz gimnázium igazgatója lettem, 1945-ben pedig a budapesti gimnázium igazgatására kaptam megbízást. Itt tapasztaltam a diákok részéről a legtöbb ragaszkodást és maradandó hálát." Temetésére is innen jöttek a munkanap ellenére is vagy félszázan.

Az államosítás után 1951 őszéig a városligeti jáki kápolna igazgatója volt, majd 1956 nyarától a felsőkrisztinavárosi plébánián kisegítő és nyelvórákat ad. 1958-ban visszakerült Pannonhalmára kerti munkásnak, majd a Szociális Otthonban töltötte utolsó éveit. 1975. nov. 23-án, Krisztus Király vasárnapján délben, négy napos betegség után hunyt el az Úrban életének 85., szerzetességének 61. évében. Temetése nov. 26-án volt a Boldogasszony-kápolnában.

Jelleméről, lelkületéről rendtársai a következőket mondják:

Mélyen imádságos lelkületét édesanyjától örökölte. Azt szokta mondani: „rendi nevem is annyit jelent, mint a legkiválóbb anya gyermeke." Édesapja bibliaolvasó protestáns volt; tőle főleg az isteni Gondviselésre való ráhagyatkozást örökölte. Apja szójárása volt: „Lássátok, mégis jó ember az Isten!" Ő is egész életében ezt a „jó embert" szerette Istenben, és maga is ilyen „jó ember" igyekezett lenni. Mindenkiben meglátta a jót, és szinte naivságig bízott mindenkiben.

A természet szerelmese volt. Magyarország szinte valamennyi arborétumát bejárta, és sok kiváló kertésszel ismerkedett meg. Sok kedves epigrammája szól a madarakról. És mikor már hallása annyira megromlott, hogy kedves madarai énekét sem hallotta, a csillagos ég felé fordult érdeklődésével. „Istennek hála, hogy még láthatom a száz meg száz fényévre levő csillagvilágokat is, mert ők tanítanak arra, hogy tudjam még jobban csodálni és imádni az igazi Végtelent!" Mikor pedig látása romlásával még teleszkópjával sem látta a csillagokat, egyre jobban megszerette a naplementét. Ezt mondta: „Számomra ez figyelmeztetés, hogy már a mennyei pályaudvaron vagyunk."

Nagyon fogékony volt a művészi szép iránt is. Végigjárta a nyugat leghíresebb képtárait, és sok művész barátja is volt. A jáki kápolnában való lelkészkedése idején tőlük szerzett a rend számára hat értékes műalkotást is. Mint pannonhalmi alperjelnek, az ő ötlete volt a gyilokfolyosónak kápolnává való alakítása. Szerette a klasszikus zenét is, főleg Beethovent. Nevelési elveinek középpontjában is a „szép", a kegyelem fényét tükröző lélek kialakítása állt. Mert legjobban talán az ifjúságot szerette. Régi diákjai is csapatostul látogatták, sokan külföldről támogatták. Sokszor kifogásolták, hogy szobája „diáktanya", de ő Néri Szent Fülöp mondásával felelt: „Nem bánom, ha fát is vágnak a hátamon, csak bűnt ne kövessenek el!" Prédikálni nem tudott, nem is szeretett, de magánbeszélgetésben mindig volt az ifjúság számára maradandó, irányt mutató gondolata.

Egy erényben valóban magas fokra jutott el: az engedelmességben. Egész szerzetesi élete egyetlen nagy áldozat volt. Egész életén keresztül mást kellett tennie, mint amit szeretett volna; de engedelmeskedett, panasz és zúgolódás nélkül. Az engedelmességet csak egyszer tagadta meg, amikor Habsburg Ottó nevelőjének akarták kiküldeni. Úgy érezte, nem tudna „udvari" ember lenni. El is fogadták lemondását.

Jó nyelvérzékével a latin és görög mellett több modern nyelvet is elsajátított (olasz, angol). Ezzel sok értékes ismeretségre is szert tett az ide látogató idegenek közül, és szinte minden világrészben voltak ismerősei.

Élete utolsó egészséges napján, az agyvérzés előtt belátogatott Xavér rendtársunkhoz. Utolsó szava, amelyet vele váltott, ez volt: „Szeretnék meghalni." A

mennyei Atya ezt a kívánságát hamarosan teljesítette is, és csöndes, szép halállal vette fel fáradt lelkét az örök hazába.

Confrater

P. DELY PÉTER BRÚNÓ OSM
(1913 — 1976)

A montreali katolikus magyar egyházközséget és az egész montreali magyarságot súlyos veszteség érte halálával.

1915-ban Budapesten született. Húsz éves volt, amikor felvételét kérte a szervita rendbe, „Mária szolgái" közé. Ünnepélyes szerzetesi fogadalmait 1937-ben tette le, pappá 1939-ben, Szent Imre napján szentelték. Teológiai tanulmányait Rómában, a szerviták nemzetközi kollégiumában végezte. Magyarországra visszatérve a Pázmány Péter Tudományegyetemen megszerezte a egyházjogi doktorátust. Volt újoncmester, működött Máriaremetén, Egerben, Makón és Budapesten.

Magyarországot nem szívesen hagyta el. Mégis engedett montreali társai sürgetésének, mert az első külföldi magyar szervita alapításban az ő segítségére számítottak. Másrészt magyar kultúrmunkára nyílt kilátás, ez pedig szívügye volt. Mikor társai különféle okok miatt elkerültek Montrealból, az egész plébánia vezetése őrá nehezedett. Nem futamodott meg, amikor egyedül maradt, kevés külföldi tapasztalattal, idegen nyelveket nem ismerve, megnemértés, igaztalan vádak és gyanúsítások között. Miért tette ezt? A magyar szervita rendtartomány első külföldi alapításáról volt szó. Mária szolgálata és a magyarság szolgálata köré fonódott egész élete. Ehhez töretlenül hű maradt. Tudta, hogy nem szervező, és kínja volt ez. Szíve a tüzes prédikációkhoz, a magyar kultúra kérdéseihez vonzotta. Végig hónapról hónapra kiadta a Pannónia Ifjúsági Kör sokszorosított lapját. Barátai tartották benne a lelket. Fájt neki, hogy a szervita terv nem sikerült, hogy az ifjúság, amelynek szíve kincseit szerette volna osztani, nagyobbára közömbösnek bizonyult. De felelőtlenségnek tartotta volna, hogy a kényelmesebb utat válassza: itt hagyja pásztor nélkül a nyájat. Szívósan maradt, maradt, egyedül a három embert igénylő munkában, segítséget, utódot keresve, míg az egyre húzódó keresgélés és tárgyalások eredményt nem hoztak.

Ő sem tudta és senki sem sejtette, hogy azután nem élete új berendezésének feladatát kell 63 éves fejjel megoldania, hanem azt a próbát, amely Jézus kálváriai áldozatához hasonlít. A sok munka és idegfeszültség felőrölte egészségét. Az utolsó tíz hónapban hat operáción esett át. Főképpen az imádságból merített erőt. Kórházi szenvedéseit példásan viselte. A kórházi ágyon remegő kézzel, kusza betűkkel még leírta: „Mindenkit üdvözlök. Nem félek. Nyugodt vagyok. Legjobban Isten akaratát akarom. Haláltól nem félek. Szeretném, ha halálom mindenkiben erősebbé tenné az örök élet hitét. Én hiszek benne rendületlenül. A halál csak kapu. Csak az örök életért érdemes dolgozni." Élete áldozata abban is hasonlít Jézuséhoz, hogy az övé is nagypénteken, 1976. ápr. 16-án reggel 5.15-kor ért véget.

Holttestét előbb az olasz szervita templom keresztelőkápolnájában ravatalozták fel. Húsvétvasárnap délután átvitték a Magyarok Nagyasszonya templomba. A feltámadási misét húsvéthétfőn délelőtt mutatták be érte húsz pap és nagyszámú hívősereg részvételével. Ott volt a rend római általános főnöke, Montreal szervita segédpüspöke és a francia tartományfőnök. A szentmise után az Ayer's Cliff-i szervita temetőbe kísérték maradványait, és templomépítő plébánoselődje, Hajdusik Tarzicius mellé helyezték (lásd Szolgálat 8. sz.).

Azok közé tartozott, akik rátaláltak hivatásukra, és a hivatásukhoz való hűségben nem ingadoztak. Sok minden összeomlott körülötte, — hivatására hagyatkozva, arra támaszkodva, abból oldotta meg életének feladatait. Elsősorban pap volt. Igehirdető, kegyelemosztó, lelkiatya és lelkipásztor. Ez a feladat volt a gondja és bánata, öröme és próbája.

Nemcsak prédikációiból tudjuk, hanem magánbeszélgetéseiből is, mennyire tele volt a szíve a másvilág igézetével. Érdekelte, izgatta, milyen lehet az a világ, amely felé a remény vonzotta.

Távozása neki nyereség, veszteség nekünk.

Az egész egyházközség és az egész magyarság nevében meg szeretném köszönni neki, amit hitéért és magyarságáért tett, papi élete folyamán, de főképpen tíz éves montreali működése alatt. Áldozata kegyelmi forrás valamennyiünk számára. Brúnó atya, köszönjük életed áldozatát! Éljen tovább bennünk egész közösségünk húsvéti föltámadására.

Utóda

SZILVÁSI SÁNDOR plébános
(1917 — 1975)

A hirtelen halál nem érte készületlenül. Készülete az öröm és hálaadás volt, ami utolsó napját betöltötte. Néhány órával halála előtt így foglalta össze életét: „Messziről jött ember voltam." Isten messze is szíven találta. Ezen a hirtelen felismert papi hivatásán először és legjobban önmaga csodálkozott. „Zsidó gimnáziumba jártam, nagystílű társaim mellett nem akartam lemaradni. Mikor felvételemet kértem, Hanauer püspök úrnak mindezt részletesen leírtam. Azonnal válaszolt: várlak, fiam! Valóban atyai szeretettel fogadott. Amikor a szemináriumban válságba jutottam, az atyai barát szeretetével segített át. Ma úgy éreztem, ugyanazzal a szeretettel fogadott a Püspök Atya Vácott, mint Hanauer." Első és utolsó váci útja a szeretet és öröm jegyében folyt le. Hazafelé menet érte váratlanul a halál.

A „messziről jött ember" előnyeit: széles látókörét, világiakkal való sokrétű kapcsolatait jól kamatoztatta, Isten ügyének érdekében, és az emberek felé az Üzenet közvetítésével. De csak a szabad, érett személyiségű emberekkel tudott baráti kapcsolatot tartani. Irtózott az egyoldalú beszűkültségtől, az „egy könyv" emberétől. Viszont fogékony, nyitott készséggel, párbeszédre készen fogadott minden őszintén keresőt.

Nem hitte magát mindenhez értő polihisztornak, túlzottan is tisztában volt gyenge oldalaival, ezért mindig úgy válogatta össze munkatársait, hogy kiegészítsék munkáját. Életének összefoglalásában értük is köszönetet mondott: „Mindig rendelt mellém az Isten munkatársakat, amióta csak egyházközséget bízott rám, akik kiegészítették munkámat. Nem tudok eléggé hálát adni értük."

Ahogyan külső és belső munkatársait bekapcsolta munkájába, az volt „sikereinek" titka. Érzékeny volt az időszerű kérdések észrevételében. Ezeket komoly szakemberek elé vitte, és feladta a leckét: gondolkozzanak rajta! Majd pár hét múlva összeült velük megvitatni meglátásaikat.

Megkérdeztünk hívei közül többeket, miért szerették annyira? Gyermekek válasza: „Mert mindig örült, ha mentünk hozzá. Olyan jó volt nála, elbeszélgetett, viccelt, de olyan komoly dolgokat mondott, amit nem lehet elfelejteni." Felnőtteké: „Mindegyikünket személyválogatás nélkül szívesen fogadott. Ha nem volt idő a gyónásban, külön bemehetett hozzá bárki problémáit megbeszélni, és nagyon jól tudott segíteni. Megtanított ünnepelni. Olyan ünnepeket tudott rendezni, amelyek mély nyomot hagytak bennünk. Pestről hazalátogató rokonaink mindig megcsodálták. Az egész templom árasztotta az ünnep hangulatát." Mindenütt ránevelte munkatársait a tökéletes munkára, ezt el is várta tőlük. Azt szokta mondani: „A templomdíszítő egy órán át prédikál, a kántor félórát, én negyedórát prédikálok és csak az értelemnek, míg ők a szívhez tudnak szólni."

Utolsó olvasmánya, a Szolgálat 25. számában Lukács László tanulmánya segíthette, hogy halálra készültében a hála volt az uralkodó. Magára ismerhetett benne:

„Egész életünk vajúdás, hogy önmagunkat megszüljük.

Egész életünk haldoklás, hogy Te megszülethess bennünk.

. . . Csak hála van bennünk, Atyánk, hogy elfogadtál a magadénak."

Munkatársai

Dr. IKVAY LÁSZLÓ
(1911 — 1976)

A „Szolgálat" szerkesztősége megkért, hogy írjak Ikvay Lászlóról személyes kapcsolatunk alapján beszámolót, különös tekintettel az együtt töltött időre. Így kénytelen vagyok saját magamról és családunkról is megemlékezni.

Legidősb Ikvai Pfeiffer László, Lászlónk nagyatyja és az én apám, Pfeiffer Gyula testvérek voltak. A hitleri időben, az erőszakolt visszanémetesítés idején, László belügyminiszteri engedéllyel családi neve helyett az Ikvay nevet használhatta. Édesatyja, szintén László, miniszteri tisztviselő volt Budapesten, és korán elhunyt. Édesanyja, született Lábán Aglája, nehéz körülmények közt nevelte föl Lászlót és húgát, Eleonórát, aki később férjhez ment.

Középiskolai tanulmányait a komáromi bencéseknél végezte, buzgón részt véve a cserkészetben és más ifjúsági mozgalmakban. A nyári szünidő egy részét nálam töltötte Kassán. Végignéztük a kassai székesegyházat és a város és környéke egyéb nevezetességeit. Megmutattam neki a Kassa déli végében fekvő kétezer főnyi barakktelepet. Elmagyaráztam, hogyan lehetett egy labdarúgó és jéghokicsapat meg vasárnapi istentisztelet révén e barakklakókban önbizalmat, összetartást és kultúrigényt kelteni. Megtekintettük többek közt a remekbe épült jászóvári premontrei prépostságot. Fölkerestük a zemplénmegyei Királyhelmec plébánosát, Mécs Lászlót. Költeményei közül legnagyobb hatással mindkettőnkre az elhanyagolt ifjúságról szóló volt, amelynek a refrénje: „E fiúkért valaki felelős!" Kárpátalján egy görögkatolikus papi család is vendégül látott. Azonban soha egy szóval sem akartam rábeszélni, hogy pap legyen. Ezt teljesen az isteni Gondviselésre bíztam. Mikor világos lett papi hivatása, szándékosan nem a kassai egyházmegyébe vétettem föl, hanem tisztelegtem vele Jantausch püspöknél Nagyszombatban: ő volt az esztergomi főegyházmegye Csehszlovákiára eső részének apostoli kormányzója, területén nagyszámú magyarral. Föl is vette Lászlót. Bölcseleti és hittudományi tanulmányai végzésére sikerült a svájci Fribourg egyetemére küldeni. Ott, hasonlóképp, mint engem, főként a dominikánusok bevezették Arisztotelész és Aquinói Szent Tamás rendszerébe, történelmi látókört nyitottak előtte. Svájc egészséges demokráciája és soknyelvűsége is jótékony hatással volt rá.

1937-ben szentelték pappá Fribourg-ban. Első szentmiséjét Pozsonyban mondotta. Hosszú évtizedes élettapasztalatom, hogy a segénység a mai korban a papnak fontos segítő eszköze. László újmisés prédikációjában ezt kissé kemény szavakkal így fejeztem ki: „Süljön ki a szemed, ha bármikor is szép, drága bútoraid lesznek!" (Svájcban, utolsó káplánai házában is csak kölcsönbe vett bútorai voltak.)

Azután hosszú ideig nem láttuk egymást. Azt hallottam, hogy sok zsidó életét sikerült az üldözés idején megmentenie. 1969-ben kivándorolt Svájcba. Nálam lakott Fribourg-ban, és Svájc nagy részében segített a magyarok lelki gondozásában, mindenütt szép sikerrel. 1974-től a baseli egyházmegyei hatóság a Thurgau kantonban lévő Weinfelden városba nevezte ki helyi káplánná: ugyanakkor megtartotta a magyarok gondozását is. Állandóan foglalkozott a főiskolásokkal és fiatal diplomásokkal: otthon a Prohászka-körben, itt a Pax Romanában. Weinfeldenben hívta magához az Úr 1976. május 19-én. Már több év óta a szívével volt baj. Szokása szerint sétálni ment a város melletti kis hegyre. Ott érte a halálos görcs. Egy régi munkatársa haláláról a következőképpen emlékezett meg: „Az Istenhez vezető út utolsó földi állomása volt elhunyta, és egy új élet kezdete. Keveseknek adatik meg, hogy földi életünkben ilyen nyílegyenesen törjenek a cél felé." Msgr. Dr. Pfeiffer Miklós

MÉSZÁROS LAJOS SDB
(1908 — 1975)

Halálhíre egy szentírási idézettel érkezett: „Akik igazságra tanítottak sokakat, tündökölnek örökkön örökké, miként a csillagok" (Dán 12,3). Az idézet azt akarta kifejezni, hogy Mészáros Lajos elkötelezettje volt a tanításnak.

Már azzal a ténnyel megtörtént ez az elkötelezés, hogy Don Bosco követésére határozta el magát. Már mint fiatal kispapot ott látjuk a katedrán. Később mint pap sem szakadt el tőle, csak egy kis időre, amíg tanári diplomáját megszerezte.

A tanítást teljes értelemben művelte, vagyis nem merült ki pusztán a tudományos közlésben, hanem nevelt is, valláserkölcsi alapon. Az örökkévalóság fényével világította meg a természetes igazságokat.

Csak a jó Isten tudja, hány fiatalember szívében ültette el a hivatás csíráját, hiszen munkálkodásának egyik fő célja a hivatások ápolása volt. A többieknek is irányt mutatott, ahogy erről növendékének búcsúbeszéde is tanúskodik: „Egy életen át mintám és eszményem az a szellem, amely belőled áradt. Dolgoztál, és nem vártad a nagyértékű befektetés árát. Szegény és szerény maradtál. Adtál, de nem ellenértékért . . . Tanítottál engem, és tanítottad fiam is. Hozzánk nőttél. A te egyéniséged erősítette a mi családunk jellemét, helyes életszemléletét, hogy becsületes és tisztességes családapák és értékes állampolgárok legyünk. Ezért a jellemnevelő munkáért vagy oly értékes nekünk és hazánknak."

Tanított a katedrán, és tanított a szószéken. Szaktudása közismert volt. Igen szép eredményeket ért el a latin nyelv és a történelem területén. A szószéken nem használt pátoszt, hanem mint egyszerű apostol örök igazságokat hirdetett.

Nevelésében felhasználta a zenét is. Tudjuk, Don Bosco nagy súlyt fektetett erre. Azt szokta mondani: „Egy nevelőintézet zene nélkül olyan, mint a test lélek nélkül." Hangulatot, jókedvet, ünnepélyességet teremtett az ő zenéje is. Volt növendékei hálásan emlékeznek ilyen irányú tevékenységére. Működése nem szorítkozott az intézet négy fala közé. Nyergesújfalun fúvós zenekarának hangversenyeit és zenés ébresztőit emlegetik. Újpesti mandolinzenekarával többször szerepelt a rádióban, és egy verseny alkalmával első díjat nyertek.

Nevelt példájával is. Mindenekelőtt lelkiismeretesen készült óráira, és pontosan végezte munkáját. Precizitását sokszor megcsodálták, kiemelték, amikor az igazgatói iroda irattárát látták.

Nyergesújfalun vezető szerepet vitt mind a nyilvános vizsgára előkészítő magánjellegű gimnáziumban, amelyet a szaléziak tartottak fenn, mind pedig a falu kulturális életének irányításában. Volt nevelő, tanulmányi vezető és 1940-1945 között a rendház igazgatója. A második világháború nehéz napjai után az újjáépítésbe tevékenyen bekapcsolódott. Az újra megnyíló intézet — mint nyilvános gimnázium — őt üdvözölhette első igazgatójának. 1950 után újra megtalálta helyét a tanári katedrán Esztergomban, mint a ferences gimnázium igazgatóhelyettese. Tizenkét éven át tanított itt vendégként egészen nyugdíjaztatásáig. Ezt az időt igazgatója így jellemezte: „Új környezetében Don Bosco derűs optimizmusát sugározta. Növendékeit Krisztus szemével nézte. Nem csoda, hogy valósággal csüngtek ajkán. Munkatársait életbölcsességgel, megértéssel, tapintatos jósággal vette körül. Pedagógiájának éltetője nemesen dobogó szíve volt. Ezért szerette, becsülte mindenki. Nagy tudásával, pontosságával, lelkiismeretes kötelességteljesítésével mindnyájunk csodálatát kiérdemelte. Csendesen, szinte észrevétlenül szórta szét szívének értékeit, hogy tanítványai lelkét szebbé, jobbá tegye. Daloslelkű, derűt, humort kedvelő, minden szépért, jóért, igazért, művésziért lelkesedő, szerény egyéniségével az öröm és szeretet magvetője lett."

Életének utolsó szakaszát Budapesten töltötte. Együtt lakott három rendtársával. Kereste a társaságot, és igen szívesen idézte a régmúlt időket. 1975. dec. 30-án halt meg combnyaktörés után fellépő tüdőgyulladás következtében.

A beszentelés szertartását egykori iskolatársa, Kirschner Antal kínai misszionárius végezte, aki rokoni látogatáson éppen itthon tartózkodott. Temetésén harminchárom rendtárs vett részt. A rokonokon kívül ott volt a katolikus gimnáziumok főigazgatója, a ferences rendtartomány és gimnázium képviselői is.

Dr. Edelényi István SDB

GYARMATI ISTVÁN szentistvántelepi plébános
(1914 — 1976)

Lábon hordta megfázásból eredő betegségét, és mire ágyba került, már késő volt. Mentők szállították kórházba, de már eszméletlen állapotban, és tüdőembólia okozta halálát. Ápr. 8-án temették Székesfehérvárott.

Kilenc évig volt utolsó állomáshelyén, s ez idő alatt bőven volt alkalmam találkozni vele és megismerni — bár a mi ismerésünk mindig kérdéses marad, mivel „homályban látunk és töredékesen". Milyennek tapasztaltam? Keménykötésű, akaratos, rámenős — jó irányban! — ember volt. Dinamikus. Végtelenül jó, nyílt szívű. Tudott azonban zárt is lenni, ha úgy látta jónak. Mindig mindenkit szeretettel fogadott. Szívén viselte a reá bízottak sorsát, üdvösségét, de éppen úgy aggódott az egész Egyház sorsáért is. Figyelemmel kísérte a világegyház eseményeit, és minden fontos, hasznos tudnivalót beépített szentbeszédeibe, hogy hívei is tájékozottabbak, ismeretben gazdagabbak, képzettebbek legyenek. A magam részéről mindezek mellett még azért szerettem vele találkozni, mert igazi „dialóguspartner" volt, aki nemcsak türelemmel hallgatta meg az embert, hanem sok mindent asszimilált életébe, tanításába. Olyan pap volt, aki bátorságra nevelte a visszahúzódót, hogy merjen közeledni, merjen nyilatkozni, merje kimondani, amit gondol, érez és lát. Amivel nem értett egyet, azt menet közben megmondta, de magyarázattal megokolta.

Halála előtt két nappal még beszéltem vele.

Tanítását én így jellemezném: „haladó konzervatív". Bátor, szókimondó volt, a görbére nem mondta, hogy egyenes, a bűnre, hogy nem bűn, a betegségre, hogy természetes. Nevén szokta nevezni a dolgokat, mint a jó orvos, akinek biztos a diagnosztikája.

Ő már bevégezte a nagy munkát. Imádkozunk érte, hogy az Úr minél előbb magához vegye lelkét, és azután ő járjon közben értünk az Atyánál, hogy mi is hazaérjünk egykor. Amen.

Egy híve

Fr. HERHOLD ÁRPÁD SJ
(1902 — 1976)

Hirtelen halálával példás szerzetest és igen dolgos testvért veszítettünk. A Társaságban töltött majd ötven évből 44-ig a missziókban működött; mély lelkiéletével és fáradhatatlan tevékenységével nagyon megközelítette a jezsuita testvérideált.

Budapesten született szerény munkáscsaládból. Szülei korai halála után a kissé szigorú nagymama nevelte. Árpád néha megtréfálta, s amikor a szigorúság nem volt ínyére, megszökött hazulról. Jó eszű gyerek volt, de anyagiak hiányában nem tanulhatott tovább. Szívesen ment mechanikusnak, s esténként technikus iskolába járt. Érdeklődése más ismeretekre is kiterjedt. Olvasással gazdagította tudását. Később, mint testvér és misszionárius, sikerrel alkalmazkodott különböző országok környezetéhez, több nyelvet elsajátított, leginkább önképzéssel, alig számottevő segítséggel. Németül már otthon az iskolában megtanult, elég folyékonyan beszélte a franciát és angolt, és jó volt a kínaiban. 23 éves koráig vasmunkásként dolgozott. Ekkor határozta el, hogy szerzetes lesz. A domonkosok templomába járt, ezért náluk jelentkezett, de onnan tovább küldték a jezsuitákhoz, akikről addig még nem is hallott. Sohasem tudták meg, mit vesztettek vele . . . A noviciátust nagy odaadással végezte, és később sem adott fel semmit abból, amit ott tanult és gyakorolt. Halála napjáig rendszeresen reggel 4 órakor felkelt, egy órás elmélkedés után szentmisére ment, a napi két lelkiismeretvizsgálat idejét a kápolnában töltötte, minden szombaton gyónt, és havonként megtartotta a rekollekciós napot. Önmagához szigorú volt; áldozatait csak kevesen ismerték.

Sokoldalú ügyessége révén különböző munkákat végzett nagy hozzáértéssel. Volt mechanikus, sofőr, betegápoló. A missziós munka föllelkesítette, és jelentkezett

Támingba, 1932-ben hagyta el Magyarországot. Kínában akkor nehéz évek jártak. A misszió anyagi nehézségekkel küzdött, és gyakran szorult a testvérek találékonyságára. Herhold testvér egy régi teherautó erős motorját használta fel villanyfejlesztésre, malom és esztergapad működtetésére, s mindezt egyetlen tengelyen. Amikor nem volt benzin, széngázzal hajtotta gépeit, amit a sajátkezűleg kivágott fákból állított elő. Az iskolai színdarabhoz ő készített egy szerkezetet különböző trükkök végzésére. Ő javítgatta, tartotta jó karban a misszió közlekedési eszközeit. Rozoga kerékpárok használható darabjaiból játékkerékpárokat készített a ministránsoknak. Szerette a gyerekeket; tanítás után köréje gyülekeztek. Volt, akiben az ő példája ébresztett hivatást a papi életre.

A támingi misszió elhagyása után néhány évig vándormisszionáriusként dolgozott mindazoknak, akik megszerezhették maguknak. Mindenki szerette volna magánál tartani. Végül a Fülöp-szigetekre került a Szent József-szemináriumba, Manila közelében. Itt is bőven akadt munkája és alkalom a leleményességre. Kopár hely volt szerény életkörülmények között. Ott volt a gépkocsik karbantartása, naponkénti mosása, villanyszerelés és minden elképzelhető munka, amit egy elhagyatott japán barakktábor lakhatóvá tétele nyújthat. És ő mindig kapható volt akár nagy munkákra, akár parányi kis teendőkre. Egyszer pl. azt bízták rá, hogy az oltárterítőket leszorító tűket fesse be ezüsttel, különben megrozsdásítják a terítőt. S ott voltak a szomszédos szegény gyerekek, akiknek mindennap szétosztotta az ételmaradékot, és limonádét adott nekik. A gyerekek csak Limonádé-Testvérnek szólították. Itt is szeretett hosszú kerékpártúrákra menni.

1958-ban a Társaság elvállalta a dalati pápai szeminárium megalapítását. Testvérre volt szükség, aki az új vállalkozás építési munkálatait irányítja. Őt küldték oda. Azzal kellett kezdenie, hogy vett egy kalapácsot és egy csavarhúzót, mert semmi eszköz sem állt rendelkezésére. Az ő feladata volt a konyhafelszerelés, mosoda, műhelyek üzembe állítása, a játéktér felszerelése, színházi díszítések, és mindaz, amit már az előző helyeken is végzett. Úgy látszott, mintha mindent meg tudna tenni, és semmitől sem húzódozott.

Szívesen részt vett a szeminaristák kirándulásain. Gyerekhad várta minden délután a piactér sarkán, és mindig fölvette őket öreg Volkswagenjára egy kis körútra. Vasárnap süteményeket sütött a közösségnek, amit mindenki örömmel fogadott. Lindenberger testvértől tanulta meg a réteskészítés művészetét.

Rektora mondotta: „Pótolhatatlan egy jó teológiai tanár egy ilyen nagy kollégiumban, de én akármelyiket jobban tudnám pótolni, mint Herhold testvért." Amikor egy francia pap érkezett hozzájuk a 30 napos lelkigyakorlatra, az is bámulattal beszélt róla: „Miből van ez az ember? Korán kel, későn fekszik, egész nap talpon van és dolgozik, és már 73 éves!"

1970 május végén egész napos harc színhelye volt a szeminárium. A többiek az alagsorba húzódtak. A Testvér sztoikusan ült szobája sarkában, anélkül, hogy figyelemre méltatta volna a gránátszilánkokat, amelyek szétzúzták ablakait. Helyén maradt akkor is, amikor a lakosság egy része elmenekült. Végül a többi külföldi misszionáriussal együtt el kellett hagynia az országot. Rómában, míg új beosztására várt, hosszú sétákat végzett, látogatva a bazilikákat és templomokat, a térdében jelentkező reumatikus fájdalmak ellenére. Szó volt arról, hogy esetleg Afrikába (Elefántcsontpart) menjen. Habozás nélkül vállalkozott volna rá. Ehelyett Formózára osztották be. Azonnal indult új helyére, anélkül, hogy eljutott volna szülőhazájába, ahonnan 43 évvel azelőtt távozott.

Újra műhely és felszerelés nélkül kezdett, és még nyelvi nehézségei is voltak. De az új feladat új életkedvet öntött beléje. Mivel ideiglenes vízummal érkezett az országba, két hónap múlva el kellett hagynia, hogy letelepedési engedéllyel térjen vissza más országból. Manilában várakozott. Mint a tevékenység embere, unatkozott és nem találta helyét. Febr. 19-én reggel kiment egy kis kerékpárkörútra. Egy forgalmas úton egy teherautó elütötte. Koponyatörést és súlyos agyvérzést

szenvedett. Azonnal a közeli kórházba vitték, de minden erőfeszítés ellenére — agymütétet is beleértve — aznap este meghalt anélkül, hogy eszméletét visszanyerte volna. Hirtelen halála valahogy jellemző rá; talán sohasem volt beteg, senkinek terhére nem volt, és mindig félt attól a naptól, amikor esetleg mások segítségére szorul.

Temetésén 30 pap koncelebrált, köztük egy domonkos püspök is.

14 évig tevékenykedett a támingi missziós központban, öt évig a szomszédos missziókban, 16 évig Dalatban. Egyre hosszabb időt töltött imában, egyre hosszabb napokat munkában, és minderről keveset beszélt. Olyan keveset, hogy nagyon változatos, eredményekben gazdag élete végén még azok is, akik azt hitték, hogy ismerik, nehezen tudják összegezni élete eseményeit. Talán Ouoist szavaival tehetnénk ezt meg, mint rendtársa a temetési homíliában:

„A nagy bérház lábainál eltemetett névtelen téglára gondoltam, Uram.
Senki sem látja, miképp vállalja a sorsát — és a többiek is őrá támaszkodnak.
Mit számít az, Uram, hogy az alapfalban vagy a ház homlokzatán van-e a helyem,
Ha hűséggel állok posztomon a Te magasztos Építményedben?"

Kráhl József SJ

THUN DEZSŐ PIUS OSM, DUNASZEG ÉS THUN ALBIN OFM, NEW YORK

Thun Dezső, Dunaszeg plébánosa, hosszú, türelmesen viselt betegség után 1976. febr. 27-én az örök hazába költözött.

1914. máj. 5-én született Ózdon. Iskoláit ott és Egerben végezte. 16 éves korában lépett a szervita rendbe, ahol pappá szentelték. (Hatan voltunk testvérek, ebből öten lettünk szerzetesek.) Ezüstmiséjét 1962-ben már mint plébános végezte. Papi működésében meleg közvetlenséggel férkőzött felejthetetlenül hívei szívébe. Mint jó pásztor kereste föl híveit a munkahelyen, a családban. Mindenki barátjaként szerette. Plébániáján állandóan kis villany égett, jelezve, hogy minden pillanatban fogad. Maga varrta a templomi zászlót, a ministránsruhákat. Maga építette újjá a plébániát Püskin. Dolgozott a végkimerülésig. „Áldozattá lettem a lelketekért" — volt az elsőmisés mottója, amit életével váltott valóra.

Rendi testvére írja: „Nagy betegségének utolsó heteiben meglátogattam, és beszélgetésünk folyamán könnyezve mondotta: ‚Tudod, én is gyarló ember voltam, sokat hibáztam és vétkeztem is, de tudatosan, vagyis azzal a lelkülettel, hogy most tudom: Istent bántom meg és mégis megteszem, soha Őt meg nem bántottam.' "

Sokan látogatták betegágyán. Ilyenkor megfeledkezett saját fájdalmáról — bár ápolóinak gyakran mondta: ilyen kínokat csak Jézus iránti szeretetből lehet elviselni —, és csak a vendég ügye érdekelte. Többször összeesett, de magához térve újra vidám volt. Kedélyét mindvégig megőrizte. Senkire nem neheztelt.

Temetését Pálos Iván esztergomi segédpüspök végezte. 72 karinges pap vonult ima- és énekszóval sírjához. A falvakból autóbuszokon jöttek hívei. Az embernek az volt az érzése, hogy mindenkinek személyes kapcsolata volt vele.

Sírjához eljárnak hívei, és azt állítják, a plébános bácsi „még mindig segít". Én is ezt állítom.

Ugyanez év jún. 10-én halt meg New Yorkban pap bátyám, Albin, 42 évet töltött Magyarországon, Kínában és az Egyesült Államokban az Úr szolgálatában. 1910-ben született, 1926-ban belépett a ferencesekhez, 1933-ban szentelték pappá. 1936-ban Kínába került mint misszionárius. Három templomot épített és négy missziós állomást hozott létre ott. 1951-től Amerikában folytatta papi tevékenységét. 1958—64-ig a magyar ferences kusztódia vezetője volt, és létrehozta DeWitt lelkigyakorlatos házat. Többfelé tartott missziót a magyar plébániákon. 1967-től hat évig a flinti Szent József magyar plébánia, majd további két évig a két egyesített szomszéd plébánia lelkipásztora volt. A nővér, aki ott 16 hónapig működött vele együtt, halála után megragadó levélben emlékezett meg róla. Krisztushoz hasonló embernek nevezte, aki „sohasem kímélte magát a munkában Istenért és Isten népéért." „Isten nagy

dolgokat cselekedett velem általa — írja tovább. — Mielőtt vele találkoztam, Istenről alkotott képem nem volt valami kedvező. De amikor ő figyelmes szeretettel és igazi törődéssel fordult felém, rájöttem, hogy az Atyaisten még nagyobb gyöngédséggel szeret."

1975 őszén betegsége miatt nyugdíjba vonult. Tavasszal szívrohamokat kapott, és júliusban szívműtétre New Yorkba vitték. Érezte, hogy ez lesz a vég, de ezzel búcsúzott: „Ez nem szomorít el. Lelkileg békében vagyok." Operáció közben halt meg. Feltámadási miséjén mintegy 15 pap koncelebrált. Meggyújtották a húsvéti gyertyát. Felajánláskor egy gyerekkórus „Szent Ferenc imáját" énekelte. A homíliában kiemelték kitartását és az Egyházhoz való hűségét. A szentmisét ezek a szavak vezették be: „Papságával különleges módon szolgálta Krisztust több mint 40 évig. Most már élvezi azt, amiért élt, amit legjobban kívánt, a Krisztussal való egységet. Amikor most ezt a szentmisét ünnepeljük, örvendezzünk vele együtt — bár mélyen átérezzük veszteségünket —, mert Jézus előtte ment a halálba, hogy ő megoszthassa az örök életet."

Thun M. Klementina, Bécs

BÉRES ENDRE
(1895 — 1976)

1895. dec. 9-én született Debrecenben. Édesapja dohánygyári dolgozó. 16 gyermekük volt. Négyen meghaltak kiskorukban. A családból 3 leány ferences nővér lett, két fiú pedig pap. Bátyja, dr. Béres Gaudencius, ferences teol. tanár.

Endre szegénységük miatt csak négy középiskolát tud végezni. Nyomdásztanonc lesz. Ferences bátyja beviszi a kolozsvári Szent Bonaventura ferences nyomdába, ott szabadul fel. Visszakerül Debrecenbe mint a Tiszántuli Hírlap szedője.

Ady Lajos tankerületi főigazgató titkára lesz, magánúton leérettségizik. Érettségi után elvégzi a teológiát. 1943. máj. 17-én szentelik pappá. Debreceni klinikai lelkész, majd Szilágycsehen, Érmindszenten (ma Adyfalva), Szalárdon működik. 1960-tól biharsályi plébános.

Ez év húsvétja után megtakarított kis pénzét (10 000 lei) a gyulafehérvári szeminárium részére ajánlja fel.

Rövid betegség után 1976. jún. 3-án meghalt. Községében temették el nagy részvéttel ezt a gyermekded lelkű, hűséges paptestvért.

Confrater

ANDRÁS (JENDRASCSÁK) JÓZSEF iskolatestvér
(1896 — 1976)

1896. február 20-án született Budapesten. A tanítóképzőt Kiskunfélegyházán végezte. Az első világháborút a közös hadseregben szolgálta végig. Olasz hadifogsága alatt némi olasz nyelvtudást is elsajátított. Utána váltakozva tanított elemi (általános) és ipariskolában. Egy ideig igazgató is volt. Ferences harmadrendi tagságát házassága alatt is megtartotta. Felesége hosszú éveken át idegbénulással ágyhoz kötött súlyos beteg volt óbudai, testvérhegyi kis családi házukban, s ő a tanítás mellett minden házi munkát: mosást, főzést, takarítást is végezve, a mozgásképtelen beteget oly odaadással ápolta-gondozta, mint anya a kisgyermekét. Nyugdíjba vonulása után mindez könnyebben ment.

Az ötvenes évek elején Szatmárnémetiből (Románia) hozzájuk költözött testvére, András K. Fülöp iskolatestvér is. A hitvestárs halála után a két nyugdíjas egy ideig az Óbuda Bécsi-úti volt szalézikápolnában sekrestyéskedett, majd az iskolatestvérek bécsi tartományfőnökségének ajánlatára és hívására 1966 márciusában kivándorlóútlevéllel Ausztriába költöztek. Itt a Grác közelében levő Laubeggbe osztották be őket. Itt van a szerzet noviciátusa, valamint a rendi öregek és betegek

otthona is. A jókedélyű, szeretetreméltósága és szolgálatkészsége miatt közkedvelt és mindenkitől becsült „Józsi bácsi" (így nevezték nemcsak tanítványai egykor az iskolában, hanem németül beszélő laubeggi környezete is) 70 éves fejjel elvégezte a noviciátust és testvéréhez hasonlóan ő is tagjává lett az iskolatestvérek szerzetének.

A két édestestvér szerzetestestvér egymást kölcsönösen támogatva hasznosítgatta kézügyességét, munkakedvét a házi és ház körüli munkákban, amíg erejük bírta. József látása egyre romlott. Grácban meg is operálták a szemét, de a zöldhályogon nem tudtak segíteni. 1972-ben meghalt Fülöp testvér (lásd Szolgálat 14. sz.), s ettől kezdve a majdnem teljes szemevilágát elveszített József nagyon árvának érezte magát. Legnagyobb öröme volt, ha magyar látogatókat, vagy magyar leveleket kapott. Nagyon szeretett volna még mindig dolgozgatni, de mivel alig látott valamit, nem tudott másképpen hasznára lenni a közösségnek, csak az edények mosogatásával. Ezt viszont örömmel végezte mindenkor, közben állandóan imádkozott azért, hogy el ne törjön valamit.

A múlt nyár óta mellében egyre többször jelentkeztek fájdalmak. Ő azt gondolta, hogy a szíve beteg. Húsvét előtt pár héttel azonban a gráci Irgalmasok kórházában mintegy kétheti kivizsgálás során megállapították, hogy tüdőtumorja van, s ezen ilyen magas korban nem lehet segíteni. Húsvétkor még meglátogattam. Már nagyon le volt gyengülve, nagy fájdalmai voltak, de humorát még szenvedései közben is megőrizte: ha gyenge és rekedtes hangon is, de még elénekelt velem együtt egy magyar nótát.

A Szűzanyát régtől fogva különösen tisztelte. Évek óta naponkint többször is elimádkozta a teljes rózsafüzért. Az Égi Anya azzal jutalmazta hűséges tisztelője ragaszkodását, hogy a Május Királynője hónapjában értek véget szenvedései: 10-én délután öt órakor lehelte ki szép lelkét. Utolsó szavai voltak: „A legszebb szó, amit a jó Istennek mondhatunk: Igen!" A laubeggi rendi temetőben helyezték örök nyugalomra édestestvére, András K. Fülöp mellé.

Nagy I. Kolos, Bécs